ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 21 (2600)
ПЯТНІЦА
26
мая 1972 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

ПЕСНЯ, ЯК НАБАТ

Што можа песня! Нашы бацькі і дзяды з песняй на вуснах ішлі на барыкады, будавалі Камсамольск і Днепрагэс, і на вайне яна клікала ў бой і памагала перамагаць.

Баявая песня-заклік і сёння сімвал нашага гераічнага часу. Гэта яскрава раскрылася на рэспубліканскім конкурсе палітычнай песні «Моладзь выкрывае імперыялізм», праведзеным ЦК ЛКСМБ, Міністэрствам культуры БССР і рэспубліканскім Саветам прафсаюзаў.

Конкурс прынёс нямала новых адкрыццяў: адбыліся прэм'еры песень беларускіх кампазітараў, знаёмствы з новымі таленавітымі іх выканаўцамі.

Рэпартаж пра конкурс палітычнай песні чытайце на 13-й старонцы.

Спявае Галіна Калініна (Віцебск).

Надзея Ківенка, Валянціна Ваўчок, Клаўдзія Дубленых і Данута Дземяшкевіч прыехалі на конкурс з Астраўца.

Надзею Пажывацьна і Міхалая Доўгава прыслаў у Мінск Стаўбцоўскі раённы дом культуры.

Вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры» зноў выступіў з вялікім поспехам.

Фота Ул. КРУКА.

ДЗЕЛЯ МІРУ НА ЗЯМЛІ

Мір на зямлі! Для нас, савецкіх людзей, якія перажылі вайну, няма нічога больш важнага. Але, разам з тым, мы разумеем, што адстаяць мір — нялёгкая справа, што ёсць яшчэ ў свеце сілы, якія імкнуцца раздзьмуць іскры новай сусветнай вайны. І калі ім не ўдаецца зрабіць сваю чорную справу, дык «вінавата» ў гэтым наша магутная краіна, яе міралюбівая знешняя палітыка.

Вось чаму з поўным адабрэннем ўспрынялі мы дакументы майскага Пленума Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, у прыватнасці, пастанову «Аб міжнародным становішчы», прынятую па дакладзе Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева.

У пастанове канстатуецца, што ленінская знешняя палітыка КПСС, Савецкай дзяржавы карыстаецца аднадушнай падтрымкай усёй партыі, усяго савецкага народа, што прынцыповая, паслядоўная знешняя палітыка СССР адпавядае карэнным інтарэсам Савецкага Саюза, сусветнага сацыялізма, нацыянальна-вызваленчага руху.

Мне неаднаразова давялося бываць за рубяжом. Надоўга запомніцца, у прыватнасці, паездка ў Індыю, у штат Майсур, два гады таму, дзе мы сустракаліся з дзяржаўнымі дзеячамі, работнікамі літаратуры і мастацтва, рабочымі. Пераважная большасць з іх гаварыла пра нашу краіну, пра яе знешнюю палітыку з вялікай павагай і адабрэннем.

Хто іншы, як не Савецкі Саюз выступае ініцыятарам разрадкі напружання ў Еўропе, вынікам чаго з'явілася заключэнне дагавору з Федэратыўнай Рэспублікай Германіі! Хто, як не наша краіна, выступае за мірнае ўрэгуляванне блізкаўсходняга канфлікту, за справядлівы мір на Індакітайскім паўвостраве!

З кожным годам расце міжнародны аўтарытэт Савецкага Саюза. Да слова Масквы сёння прыслухоўваецца ўся планета. І мы, работнікі мастацтва, разам з усімі савецкімі людзьмі ганарымся гэтым.

М. ЯРОМЕНКА,
народны артыст БССР.

ЦЁПЛЫЯ СУСТРЭЧЫ СЯБРОЎ

...Усе гэтыя дні па-вясноваму ярка свеціць сонца, у квецені стаяць сады і паркі. І, здаецца, гэта дзеліцца з намі цеплынёй сваёй шчодрая на сонечныя праменні братняя балгарская зямля, адкуль на Дні балгарскай літаратуры да нас прыехалі яе пасланцы.

Іх сустракалі ў Мінскім аэрапорце — дэлегацыю Усенароднага камітэта балгара-савецкай дружбы на чале з вядомым балгарскім пісьменнікам, заслужаным дзеячам культуры НРБ, лаўрэатам Дзімітроўскай прэміі Дзімітрам Ангелавым. У складзе дэлегацыі прыбылі вядомыя нам паэты, прапагандысты і перакладчыкі беларускай літаратуры — рэдактар выдавецтва «Народна младзеж» Андрэй Германаў, галоўны рэдактар выдавецтва «Балгарскі пісьменнік» Іван Давыдкаў, рэдактар часопіса «Септэмвры» Найдан Вылчаў і першы сакратар пасольства НРБ у СССР Іван Грыгораў.

Дарагіх сяброў прыйшлі сустрэць першы намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі І. Шамякін, намеснікі старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі І. Мележ, А. Грачанікаў, старшыня прэзідыума Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі Г. Чарнушчанка, намеснік старшыні праўлення Беларускага аддзялення Таварыства савецка-балгарскай дружбы М. Калачынскі, пісьменнікі, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый.

22 мая адкрыліся Дні балгарскай літаратуры на Беларусі. У Беларускім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі адбылася сустрэча мінчан з дэлегацыяй братняй краіны. Пасланцы Балгарыі пазнаёміліся з дасягненнямі эканомікі і культуры Беларусі, са шматграннай дзейнасцю Беларускага аддзялення Таварыства савецка-балгарскай дружбы. Яны яшчэ раз пераканаліся, што працоўныя Беларусі праяўляюць велізарную цікавасць да гераічнай гісторыі балгарскага народа, да яго поспехаў у будаўніцтве сацыялізма.

Потым адбылася прэс-канферэнцыя. З прывітальным словам выступіў Іван Шамякін. Ён нагадаў традыцыі братніх узаемаадносін паміж нашымі народамі, расказаў пра трывалую моцную дружбу нашых культур і літаратур.

З вялікай цікавасцю ўдзельнікі прэс-канферэнцыі выслухалі выступленні Дзімітра Ангелава і іншых балгарскіх гасцей. Найдан Вылчаў, у прыватнасці, заявіў:

— Свята балгарскай літаратуры ў Беларусі адкрываецца напярэдадні Дня славянскай пісьменнасці, дня вялікіх братоў Кірылы і Мефодзія, якія далі славянам азбуку, тыя літары, якімі можна напісаць словы «мір» і «свабода». Літары гэтыя, словы гэтыя прывялі нашы думкі і пачуцці далёка за Дунай, на Беларусь.

Гэтае свята яшчэ больш радаснае таму, што яно праходзіць у дні, калі адзначаецца 90-годдзе тытана чалавечай думкі, выдатнага дзеяча балгарскага і міжнароднага камуністычнага руху, вялікага сына Балгарыі Г. Дзімітрова.

Беларуска - балгарскія сувязі ў галіне культуры пачаліся зусім нядаўна. Але яны сведчаць пра цеснае збліжэнне паміж балгарскім і беларускім народамі, пра іх вялікую і даўнюю любоў.

Балгарыю і Беларусь звязвае не толькі літаратура. Нас звязвае і кроў Лiлii Карастаянавай, пралітая на беларускай зямлі, і ратны подзвіг рускіх і савецкіх салдат, якія двойчы прынеслі свабоду балгарскаму народу. Я ніколі не забуду, як Янка Брыль падоўгу прастойваў перад помнікамі паўшым салдатам і, чытаючы прозвішчы, гаварыў: «Беларус, беларус, беларус...» Я ніколі не забуду і пра тое, што ў маёй краіне імя Каліноўскага гучыць гэтак жа, як і імя нашага героя Васіля Леўскага. Я надзвычай рады таму, што на Беларусі мы сустрэлі сардэчны, сяброўскі прыём, які наўрад ці зможам калі-небудзь забыць...

У першы дзень свята адкрылася ў Мінску вялікая фотавыстаўка, прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння Г. Дзімітрова. Аб гераічным жыцці Георгія Дзімітрова, непадзельна аддадзеным працоўнаму народу, перамозе справы камунізма, расказаў першы сакратар пасольства НРБ у СССР І. Грыгораў.

23 мая ў зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся ўрачысты вечар, прысвечаны святу балгарскай культуры і славянскай пісьменнасці, Дням балгарскай літаратуры ў БССР.

Урачысты вечар адкрыў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, акадэмік АН БССР, народны паэт рэспублікі Максім Танк.

— Працоўныя Беларусі, — сказаў ён, — праяўляюць сардэчныя пачуцці брацкай дружбы да балгарскага народа. У жыцці кожнага народа ёсць здзяйсненні, якія яркім святлом азараюць гісторыю чалавецтва. Такой падзеяй з'явілася стварэнне славянскай азбукі выдатнымі балгарскімі асветнікамі і мысліцелямі Кірылам і Мяфодзіем. Гэта мела велізарнае значэнне для развіцця асветы і культуры, нацыянальна - вызваленчай барацьбы і ўмацавання дружбы і супрацоўніцтва славянскіх народаў.

Пісьменнікі Беларусі разам са сваімі балгарскімі калегамі будуць і далей удасканальваць сваё майстэрства, умацоўваць і расшыраць сяброўскія сувязі паміж савецкім і балгарскім народамі, паміж беларускай і балгарскай літаратурамі.

На вечары з паведамленнем пра сувязі братніх культур Беларусі і Балгарыі выступілі Н. Гілевіч і М. Калачынскі.

Першы сакратар пасольства НРБ у СССР Іван Грыгораў расказаў пра дасягненні народнай гаспадаркі і культуры Балгарыі за гады сацыялістычнага будаўніцтва.

З увагай было выслухана выступленне Найдана Вылчава. Кіраўнік дэлегацыі Д. Ангелаў паднёс у дар Беларускаму таварыству дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі партрэт Георгія Дзімітрова.

24 мая балгарскія і беларускія пісьменнікі сабраліся разам, каб пагаварыць пра свае справы.

Іван Шамякін паведаміў пра планы нашых выдавецтваў — зараз рыхтуецца да выдання першая кніга прозы Івана Давыдкава і зборнік вершаў балгарскіх паэтаў пасляваеннага пакалення.

На сустрэчы майстроў слова выступілі Н. Вылчаў, І. Давыдкаў, Д. Ангелаў, М. Калачынскі, А. Куляшоў, М. Танк, І. Мележ, Л. Салавей, Н. Гілевіч, Л. Прокша, В. Ніфаровіч.

Былі выказаны прапановы аб актывізацыі абмену дэлегацыямі пісьменнікаў і перакладчыкаў, аб агульным выданні зборніка твораў балгарскіх аўтараў пра Беларусь і беларускіх — пра Балгарыю.

Пасля сустрэчы ў Саюзе пісьменнікаў БССР і балгарскія, і беларускія літаратары накіраваліся на ВДНГ БССР, дзе ўрачыста адкрылася выстаўка балгарскай кнігі.

Выстаўку адкрыў старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. Канавалаў. Ад імя гасцей выступіў Д. Ангелаў.

Усе гэтыя дні ў кнігарні «Дружба» адкрыта выстаўка-продаж балгарскай літаратуры. Яна карыстаецца вялікай цікавасцю пакупнікоў.

...Сёння свята балгарскай літаратуры прыйшло на землі Магілёўшчыны, Гомельшчыны і Брэстчыны. Шэсце братняй культуры працягваецца.

Георгій ДЖАГАРАЎ

АДКАЗ

Знікаюць недавер'е і сумненні,
Усё цяплей навокал і святлей.
Я веру ў свет і чыстае сумленне,
Я веру ў сонца, дружбу і людзей.

Я веру ў нашы зорныя штандары,
У родны край, пяшчоту мудрых гор.
У шлях далёкі, што ідзе праз хмары,
У гаману пра лёс і траў, і зор.

А той, хто, як астрожнік— ва ўспамінах,
Марнуе дні нікчэмнай балбатнёй,
Таўчэ мякіну думак вераб'іных, —
Упоравень не стане ён са мной.

Я ў свет іду скалістымі шляхамі,
П'ю пералескаў ранішнюю сінь.
Не, не шукайце праўду пад нагамі,
Яна сярод аблокаў і вяршынь.

Я спатыкаўся, камянеў у зморы,
Ды вабілі і зблізку, і здаля
Загадкавасцю людзі, птушкі, горы,
Чароўныя і неба, і зямля.

На свеце гора і цяпер багата,
Ды варта жыць і ведаць між нягод,
Што пасля будняў зноўку прыйдзе свята,
І што зіма бывае раз у год.

Каб узнімаць здзічэлую аблогу,
Я веру ў свет, хоць зло паўзе наўзбоч.
Няхай жыццё святкуе перамогу,
І ў прадчуванні дня ўцякае ноч.

Знікаюць недавер'е і сумненні,
Усё цяплей навокал і святлей.
Я веру ў свет і чыстае сумленне,
Я веру ў сонца, дружбу і людзей.

Пераклаў
Анатоль ГРАЧАНІКАЎ.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КП Беларусі разгледзеў пытанне аб сур'ёзных недахопах у праектаванні і забудове другога дыяметра горада Мінска. У прынятай пастанове адзначаецца, што Мінскі гарком КПБ, гарвыканком, Дзяржбуд БССР нездавальняюча займаюцца пытаннямі праектавання і забудовы другога гарадскога дыяметра сталіцы рэспублікі, прадугледжанага генеральным планам развіцця горада Мінска, зацверджаным ЦК КПБ і Саветам Міністраў БССР.

За апошнія 10—12 гадоў у забудове і добраўпарадкаванні другога гарадскога дыяметра, які ўключае ў сябе Паркавую магістраль і праспект Партызанскі, дапушчаны сур'ёзныя памылкі і пралікі. Будаўніцтва такіх аб'ектаў на Паркавай магістралі, як Дом мадэлей, інтэрнат і жылы дом Беларускага дзяржаўнага універсітэта, спартыўны павільён «Працоўныя рэзервы», завод электрахаладзільнікаў, а таксама на праспекце Партызанскім 4—5-павярховыя жылыя дамы рознахарактарнай архітэктуры, адміністрацыйна-бытавы корпус рысорнага завода, тыпавыя нізкай якасці 9-павярховыя жылыя дамы і іншыя збудаванні, прывяло да разрозненай малавыразнай забудовы, якая не адпавядае ролі і значэнню галоўнага гарадскога дыяметра. Архітэктурна-мастацкі ўзровень, якасць аддзелачных матэрыялаў і будаўнічых работ многіх будынкаў не адпавядаюць сучасным горадабудаўнічым патрабаванням.

Амаль на ўсёй працягласці праспекта Партызанскага адсутнічаюць добраўпарадкаванне і азеляненне, сучаснае вулічнае асвятленне і малыя архітэктурныя формы. Да гэтага часу не вырашана пытанне ажыццяўлення прамой сувязі праспекта Партызанскага з цэнтрам горада, што ўскладняе яго рэканструкцыю. Значна адстае добраўпарадкаванне і ў раёне Паркавай магістралі. Няўдала вырашаны яе трасіроўка і папярочны профіль, што прывяло да стварэння завужаных тратуараў, нязручнага для пешаходаў бульвара па восі вуліцы.

Асноўнай прычынай дапушчаных сур'ёзных пралікаў і памылак у забудове другога гарадскога дыяметра з'яўляецца грубае парушэнне патрабавання асноўных палажэнняў генеральнага плана г. Мінска аб комплекснай рэканструкцыі Цэнтральнага раёна, асноўных магістралей і плошчаў горада на аснове зацверджаных праектаў планіроўкі і забудовы. У выніку безадказных адносін Дзяржбуда БССР, Мінскага гаркома і гарвыканкома да фарміравання другой галоўнай магістралі горада не была ажыццёўлена канцэнтрацыя намаганняў і сродкаў для стварэння тут закончаных высокамастацкіх ансамбляў. Да гэтага часу не атрымалі архітэктурнага завяршэння такія найбольш адказныя горадабудаўнічыя вузлы, як аўтазаводская плошча, уезды ў горад, участак Паркавай магістралі ад пуцеправода да гасцініцы «Юбілейная» і іншыя.

Будаўніцтва шэрагу важных аб'ектаў у гэтым раёне вядзецца да гэтага часу без зацверджанага праекта планіроўкі і забудовы ўсяго комплексу другога гарадскога дыяметра, распрацоўка якога недапушчальна зацягнулася. Вынікам гэтага з'явілася выбарачнае размяшчэнне асобных аб'ектаў, архітэктурна-мастацкае вырашэнне якіх не адпавядае сучасным патрабаванням горадабудаўніцтва. Напрыклад, у 1964 годзе Дзяржбуд БССР санкцыяніраваў размяшчэнне на галоўным гарадскім дыяметры будынка Інстытута ўдасканалення настаўнікаў на аснове прывязкі тыпавога праекта трохпавярховага вучэбнага корпуса індустрыяльнага тэхнікума.

Мінскі гарвыканком і Дзяржбуд БССР не праяўляюць належнай настойлівасці і прынцыповасці ў вырашэнні падведамаснымі арганізацыямі і

ЧЫТАЮЧЫ ПАСТАНОВУ...

Наша партыя і ўрад праяўляюць клопат аб павышэнні якасці будаўніцтва і развіцці архітэктуры. Партыя заўсёды пільна сочыць за нашай работай і накіроўвае яе.

Яркае сведчанне таму — прынятая ЦК КП Беларусі пастанова аб сур'ёзных недахопах у праектаванні і забудове 2-га дыяметра г. Мінска.

У пастанове канкрэтна аналізуюцца прычыны дапушчаных сур'ёзных пралікаў і памылак у забудове і разам з тым ставяцца канкрэтныя задачы па выпраўленні дапушчаных памылак.

Праблема комплекснай забудовы — адна з найбольш актуальных, і недахопы нашай горадабудаўнічай практыкі з'яўляюцца перш за ўсё вынікам някомплекснага вырашэння горадабудаўнічых задач.

Неабходна вырашаць не толькі сённяшнія, але і перспектыўныя праблемы развіцця горада, ясна ўяўляць сабе архітэктурную і планіровачную характарыстыку нашай сталіцы ў бліжэйшай будучыні і ў пачатку XXI стагоддзя.

Такія задачы не могуць быць вырашаны без сур'ёзных навуковых, эканамічных і сацыялагічных даследаванняў, бо пралікі ў прагнозах развіцця, як паказала практыка папярэдняй работы над 2-м дыяметрам, наносяць горадабудаўніцтву вялікія страты. Неабходна падтрымліваць дух непрымірымасці да ўсяго шэрага, безаблічнага, непрафесійнага, што яшчэ часта сустракаецца ў нашай архітэктурнай практыцы.

У нас яшчэ вельмі слабая горадабудаўнічая дысцыпліна, часта парушаюцца генеральныя планы, каб дагадзіць недальнабачным патрабаванням сённяшняга дня. Наглядны прыклад някомплекснай рэалізацыі праектаў забудовы — нашы новыя жылыя раёны, дзе няма ніводнага

У Цэнтральным Камітэце КП Беларусі

АБ СУР'ЁЗНЫХ НЕДАХОПАХ У ПРАЕКТАВАННІ І ЗАБУДОВЕ ДРУГОГА ДЫЯМЕТРА Г. МІНСКА

забудоўшчыкамі пытанняў павышэння архітэктурна-мастацкага ўзроўню ўзводзімых будынкаў. Рашэннем архітэктурнага савета Мінскага гарвыканкома без уліку сучасных горадабудаўнічых патрабаванняў размешчана гасцініца «Юбілейная», што знізіла ўзровень архітэктурна-прасторавага вырашэння, стварыла нязручнасці для пешаходаў у арганізацыі праездаў і стаянак аўтатранспарту. На нізкім узроўні вырашаны пасадка і афармленне фасаду агляднай залы гэтай гасцініцы. У зацверджаным праекце будынка «Белпрампраекта» былі прадугледжаны алюмініевыя пераплёты, аднак потым яны былі заменены на драўляныя. Упраўленне па замежным турызме пры Савеце Міністраў БССР пры перазацвярджэнні каштарысу самавольна выключыла сродкі на мастацкае афармленне фасадаў прыбудовы да гасцініцы «Юбілейная».

Сур'ёзныя недахопы ў забудове г. Мінска з'явіліся вынікам слабой работы архітэктурнай службы горада. Разам з тым Мінскі гарком КПБ і гарвыканком не далі прынцыповай ацэнкі памылкам і пралікам галоўнага архітэктара горада тав. Чарнышова В. П., які затым быў вылучаны на пасаду дырэктара Мінскага філіяла Цэнтральнага навукова-даследчага і праектнага інстытута па горадабудаўніцтве Дзяржграмадзянбуда СССР.

Нізкі ўзровень забудовы галоўнай магістралі сталічнага горада ў значнай меры вызначыўся тым, што Дзяржбуд БССР, Мінскі гарвыканком і гарком КПБ у вырашэнні яе планіроўкі і забудовы не забяспечылі зладжанай сумеснай работы праектных арганізацый. Яны часта дзейнічаюць раз'яднана, не канцэнтруюць намаганняў архітэктараў, праекціроўшчыкаў і творчых арганізацый на вырашэнні актуальных, найбольш важных задач горадабудаўніцтва. Не праяўляе актыўнасці ў вырашэнні гэтых пытанняў Саюз архітэктараў БССР.

Цэнтральны Камітэт КП Беларусі строга ўказаў першаму сакратару Мінскага гаркома КПБ тав. Шарапаву В. І., старшыні гарвыканкома тав. Кавалёву М. В., старшыні Дзяржбуда БССР тав. Каралю У. А. і былому галоўнаму архітэктару горада тав. Чарнышову В. П. на нездавальняючую арганізацыю праектавання і забудовы другога дыяметра горада Мінска, у выніку чаго дапушчаны сур'ёзныя пралікі і памылкі ў стварэнні сучаснага высокамастацкага аблічча гэтай важнейшай магістралі горада.

Мінскаму гарвыканкому і Дзяржбуду БССР прапанавана:

у ліпені 1972 года падаць на разгляд ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР эскізную прапрацоўку другога дыяметра г. Мінска ў межах кальцавой аўтамабільнай дарогі з улікам захавання ўсіх сучасных патрабаванняў і ва ўвязцы яго з праектам забудовы цэнтра сталіцы рэспублікі;

распрацаваць і ў IV квартале 1972 года зацвердзіць праект планіроўкі і забудовы першай чаргі будаўніцтва Паркавай магістралі і праспекта Партызанскага на перыяд да 1980 года з вызначэннем паэтапнага выканання ўсіх работ;

звярнуць асаблівую ўвагу на зялёнае будаўніцтва другога гарадскога дыяметра, якое з'яўляецца адной з асноў фарміравання горадабудаўнічай кампазіцыі і важнейшым фактарам яго ўтварэння;

для строгага захавання горадабудаўнічай дысцыпліны распрацаваць і зацвердзіць да канца гэтага года «Правілы забудовы цэнтра г. Мінска». У гэтым дакуменце вызначыць абавязацельствы забудоўшчыкаў, будаўнікоў і праекціроўшчыкаў у розных відах гарадскога будаўніцтва, рэгламентаваць павярховасць забудовы, тыпы будынкаў, матэрыялы фасадаў, архітэктурны і тэхнічны ўзровень збудаванняў.

Пастановай прадугледжана забяспечыць у 1972—1976 гадах комплексную забудову і добраўпарадкаванне Паркавай магістралі на адрэзку ад плошчы Свабоды да завода электрахаладзільнікаў. З гэтай мэтай Мінскаму гарвыканкому даручана:

ажыццявіць у 1972—1976 гадах праектаванне і будаўніцтва комплексу жылой забудовы і аб'ектаў культурна-бытавога прызначэння па фронту Паркавай магістралі ад будуемай гасцініцы на 600 месц да завода электрахаладзільнікаў. Правесці ў 1973—1974 гадах рэканструкцыю і пашырэнне праезджай часткі і тратуараў Паркавай магістралі на ўчастку ад пуцеправода да гасцініцы «Юбілейная»;

забяспечыць у гэтай пяцігодцы выкананне работ па добраўпарадкаванні і азеляненні воднаалёнай зоны ўздоўж Паркавай магістралі, уключаючы набярэжныя ракі Свіслач і першую чаргу работ па арганізацыі цэнтральнага парку культуры і адпачынку «Перамога». Сумесна з Камітэтам па фізічнай культуры і спорту пры Савеце Міністраў БССР ажыццявіць у 1973—1975 гадах рэканструкцыю стадыёна «Працоўныя рэзервы», добраўпарадкаванне тэрыторыі ў раёне стадыёна і адкрытага ледзянога поля;

перагледзець наменклатуру ўстаноў у прыбудовах, праектуемых і ўзводзімых будынкаў Беларускага навукова-даследчага інстытута навукова-тэхнічнай інфармацыі і тэхніка-эканамічных даследаванняў Дзяржплана БССР, Дома кнігі і Белкаапсаюза, маючы на ўвазе размяшчэнне ў іх прадпрыемстваў гандлю, грамадскага харчавання і іншых, якія забяспечвалі б высокі ўзровень культурна-бытавога абслугоўвання насельніцтва;

рэканструяваць у 1974—1976 гадах існуючы будынак інтэрната Белдзяржуніверсітэта, ажыццявіўшы ў 1972—1974 гадах праектаванне і будаўніцтва інтэрната на 800 месц для Беларускага дзяржаўнага універсітэта;

Дзяржкамітэт Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі абавязаны распрацаваць да 1 верасня 1973 года праект двухзальнага кінатэатра на Паркавай магістралі і забяспечыць будаўніцтва яго ў 1974—1976 гадах;

Беларускаму рэспубліканскаму савету прафесіянальных саюзаў даручана ў 1972—1976 гадах ажыццявіць праектаванне і ўзвядзенне будынка Белсаўпрофа;

Дзяржплану БССР, Мінскаму гарвыканкому, міністэрствам і ведамствам рэспублікі прапанавана ажыццявіць указаныя мерапрыемствы за кошт капітальных укладанняў, прадугледжаных пяцігадовым планам, а таксама дадатковых магчымасцей, якія выяўляюцца пры ўдакладненні і рэалізацыі гадавых планаў, вырашыўшы пытанні выдзялення неабходных лімітаў падрадных работ.

Мінскаму гарвыканкому і Дзяржбуду БССР даручана ў трохмесячны тэрмін распрацаваць меры па паляпшэнні архітэктурна-мастацкага аблічча будынкаў і збудаванняў па другім галоўным дыяметры г. Мінска з улікам увядзення ў аддзелку фасадаў даўгавечных і сучасных матэрыялаў: дэкаратыўных бетонаў, натуральнага каменя, каляровага металу і шкла, стэмаліту, алюмініевых пераплётаў, мазаічнай шклопліткі. Актыўна выкарыстоўваць сродкі дэкаратыўна-манументальнага мастацтва.

Дзяржплан БССР, Дзяржбуд БССР, Мінскі гарвыканком, Дзяржкамітэт Савета Міністраў БССР па друку, Белкаапсаюз, Упраўленне па замежным турызме пры Савеце Міністраў БССР, міністэрствы гандлю, бытавога абслугоўвання насельніцтва, асветы і лёгкай прамысловасці рэспублікі абавязаны ажыццявіць у 1972—1975 гадах работы па паляпшэнні архітэктурнага вырашэння фасадаў будынкаў на Паркавай магістралі. Заводу электрахаладзільнікаў у 1972—1973 гадах ажыццявіць меры па паляпшэнні архітэктурнага вырашэння фасадаў будуемага інжынернага корпуса і сталовай, а таксама наяўнага адміністрацыйна-бытавога корпуса з выкарыстаннем сучасных аддзелачных матэрыялаў і малых архітэктурных форм.

Дзяржплану БССР, Галоўснабу БССР, Мінпрамбуду БССР і Мінбудматэрыялаў БССР сумесна з Дзяржбудам БССР і Мінскім гарвыканкомам даручана разгледзець да 1 ліпеня г. г. і прыняць меры па своечасовым вырашэнні пытанняў, звязаных з забеспячэннем будуемых аб'ектаў і работ па добраўпарадкаванні высакаякаснымі аддзелачнымі матэрыяламі.

Мінпрамбуду БССР прапанавана прыняць неабходныя меры па карэнным паляпшэнні якасці будаўніча-мантажных работ па забудове другога дыяметра горада Мінска.

Саюзу архітэктараў БССР і Саюзу мастакоў БССР рэкамендавана ўзмацніць увагу пытанням архітэктурна-мастацкай выразнасці аб'ектаў забудовы цэнтра горада Мінска. Шырока практыкаваць правядзенне конкурсаў і абмеркаванне праектаў для выяўлення лепшых архітэктурных рашэнняў.

Дзяржбуд БССР, Мінскі гарвыканком, Саюз архітэктараў БССР абавязаны пры далейшай забудове другога гарадскога дыяметра ўдзяляць асаблівую ўвагу дасягненню ансамблевых якасцей у забудове, завершанасці і архітэктурна-мастацкай выразнасці, арыгінальнасці і самабытнасці ў вырашэнні вонкавага архітэктурнага выгляду будынкаў і іх інтэр'ераў, забяспечыць зладжаную работу архітэктараў, праекціроўшчыкаў, творчых арганізацый па праектаванні забудовы галоўных магістралей і плошчаў Мінска, выкарыстоўваючы пры гэтым вопыт буйнейшых гарадоў нашай краіны і лепшы сусветны вопыт.

поўнасцю закончанага ансамбля.

Застаецца ўсё яшчэ нізкай якасць будаўнічых работ. На вельмі нізкім узроўні выконваецца добраўпарадкаванне і азеляненне. Ажыццяўленню комплекснасці забудовы перашкаджае недасканаласць і неўпарадкаванасць сістэмы планавання праектных работ, іх фінансавання, раздробленасць сродкаў паміж ведамствамі і міністэрствамі, нездавальняючая ўзаемаўвязка ў вырашэнні творчых пытанняў паміж вядучымі праектнымі арганізацыямі.

Усе перавагі савецкага дойлідства праяўляюцца толькі пры высокай якасці праекта, будаўнічых і аддзелачных работ, калі ўзвядзенню будынкаў спадарожнічаюць высокаякаснае добраўпарадкаванне і азеляненне ўчасткаў, комплекснае ажыццяўленне ўсёй горадабудаўнічай задумы. У пастанове ЦК КП Беларусі зусім правільна адзначана, што Саюз архітэктараў БССР не праяўляе актыўнасці ў вырашэнні вышэй названых пытанняў.

Мы жывём у эпоху бурных пераўтварэнняў, калі неабходны смелы адыход ад прывычных, але састарэлых ужо горадабудаўнічых схем. Працэс пошуку новых горадабудаўнічых шляхоў з улікам бурнага развіцця аўтатранспарту, новых функцыянальных патрабаванняў да работы, вучобы, адпачынку людзей магчымы толькі на базе індустрыялізацыі нашага будаўніцтва.

Але мы, архітэктары, не ўсе яшчэ ў поўнай меры авалодалі новымі магчымасцямі праектавання і індустрыяльнага будаўніцтва, не ўсе навучыліся на іх аснове ствараць выразныя архітэктурныя творы. Новыя ідэі звязаны са зменай крытэрыяў, пераадоленнем кансерватызму ўспрымання. Праблема навізны, наватарства заўсёды была найбольш вострай праблемай творчасці архітэктара. Галоўным паказчыкам майстэрства заўсёды была і ёсць здольнасць архітэктара падысці комплексна да сваёй задачы — запраектаваць не толькі функцыянальна зручнае і эканамічнае, але і прыгожае, якое мае эмацыянальную выразнасць, садзейнічае эстэтычнаму выхаванню і фарміраванню чалавека новага камуністычнага грамадства.

Якасць забудовы ў многім залежыць ад сумесных зладжаных дзеянняў архітэктараў і работнікаў будаўнічай індустрыі — цесны штодзённы кантакт праекціроўшчыкаў з прамысловасцю з'яўляецца сёння проста неабходным.

Мастацтва архітэктара не можа сёння развівацца і без удумлівай аб'ектыўнай крытыкі, якая дапамагае стварэнню новых прагрэсіўных рашэнняў і змагацца з кансерватызмам і шэрасцю. Гэтаму павінна садзейнічаць шырокае, адкрытае абмеркаванне новых праектаў.

На жаль, мы слаба развіваем грамадскую крытыку, нярэдка падмяняем прафесійны, добразычлівы і аб'ектыўны аналіз работ сваіх калег або захвальваннем, або наадварот — адмаўленнем творчай індывідуальнасці другіх.

Мы недаацэньваем значэння адкрытых конкурсаў на новыя аб'екты, не ўмеем правільна іх арганізаваць, каб прыцягнуць да ўдзелу шырокую архітэктурную грамадскасць, асабліва моладзь. А значэнне конкурсаў, якія садзейнічаюць выяўленню найбольш аптымальнага праектнага рашэння на базе раду праектаў, цяжка пераацаніць! Наглядны прыклад недаацэнкі значэння конкурсу — работа над праектам тэатра імя Я. Купалы, якая недапушчальна зацягваецца.

Наша задача — мабілізаваць архітэктурную грамадскасць супраць усякіх праяўленняў недальнабачнасці і кан'юнктуршчыны, рашуча выступаць супраць архітэктурнага браку і ўсяляк садзейнічаць новым прагрэсіўным рашэнням у працэсе праектавання і будаўніцтва новых магістралей і плошчаў у гарадах нашай рэспублікі.

Ю. ГРЫГОР'ЕЎ,
намеснік старшыні праўлення Саюза архітэктараў БССР.

АДНЫ ЗАДАЧЫ, АДЗІН КЛОПАТ

Пастанова ЦК КПБ адрасавана не толькі нашым архітэктарам. У ёй ёсць папрок і нам, мастакам. Крыўдна, але тым не менш гэта факт—часта творчыя адносіны паміж архітэктарамі і мастакамі падмяняюцца пустымі спрэчкамі, якія перашкаджаюць выпрацаваць агульную думку, агульную пазіцыю ў распрацоўцы значных архітэктурных ансамбляў сталіцы, іх мастацкім афармленні. Перашкаджаюць вырашэнню галоўнай тэмы, якой павінны быць падпарадкавана і планіроўка, і вонкавы выгляд, і афармленне інтэр'ераў кожнага значнага будынка ў нашым горадзе.

Мне здаецца, што паляпшэнню актыўных і плённых кантактаў паміж архітэктарамі і мастакамі паспрыяла б сумесная работа ў Мінскім архітэктурна - мастацкім савеце пры ГК КПБ і выканкоме Мінскага гарсавета, які ў свой час зрабіў шмат карыснага і дзейнасць якога неабходна аднавіць.

Зараз я прыгадваю сумесныя пасяджэнні праўленняў Саюза мастакоў і Саюза архітэктараў, на якіх вырашаліся кардынальныя пытанні сінтэзу мастацтваў. Чамусьці ў апошнія гады мы забыліся на гэтую добрую і карысную завядзёнку, а шкада. Прыгадваю і нашу сумесную работу на аб'ектах, калі архітэктары і мастакі выступалі як аднадумцы.

Відаць, распрацоўваючы сёння перспектыўныя планы вырашэння архітэктурна-мастацкіх задач па праектаванні цэнтра Мінска, і архітэктары і мастакі павінны кіравацца не толькі густам заказчыка альбо «хаценнем» аўтараў. Яны павінны ставіць перад сабой і комплексна вырашаць пытанні заўтрашняга дня, уяўляць сабе нашу сталіцу ў канцы гэтага — пачатку наступнага стагоддзя і падыходзіць да рашэння гэтых пытанняў з усёй адказнасцю, грамадзянскай і мастакоўскай.

Ул. СТАЛЬМАШОНАК.

Дні балгарскай літаратуры ў Беларусі

Андрэй Германаў сярод студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна.

І СЛОВЫ БРАТНЯЙ МОВЫ СВАІМІ СТАЛІ...

Студэнты і выкладчыкі БДУ сябруюць з Сафійскім універсітэтам, балгарскія вучоныя неаднойчы прыязджалі да нас, а іх працы друкаваліся ў «Вучоных запісках» нашага універсітэта, трактарабудаўнікі звязаны дружбай з Карлаўскімі рабочымі. Таму членам дэлегацыі Усенароднага камітэта балгара-савецкай дружбы цікава было пазнаёміцца з жыццём старэйшай вну і буйнейшага завода рэспублікі, з дзейнасцю мясцовых аддзяленняў Таварыства савецка-балгарскай дружбы.

Літаратурны вечар ва універсітэце адкрыў рэктар, акадэмік АН БССР А. Сеўчанка. З дакладам пра беларуска-балгарскія літаратурныя сувязі выступіў загадчык кафедры беларускай літаратуры, член-карэспандэнт АН БССР І. Навуменка.

— Тры гады назад, — сказаў ён, — мне пашчасціла наведаць Балгарыю, пабачыць Сафію, Тырнава, многія помнікі культуры. Самае большае, што спадабалася мне — гэта роднасць, душэўная блізкасць паміж людзьмі, іх любоў да нашай Радзімы, да Беларусі...

Потым гучалі вершы — на балгарскай і беларускай мовах. Іван Давыдкаў прачытаў на роднай мове верш, прысвечаны грэчаскаму паэту Янісу Рыцасу, а верш Давыдкава пра хараство беларускай прыроды чытаў у сваім перакладзе Ніл Гілевіч. А. Германаў паэтычны зварот да дзяцей сваіх прачытаў па-балгарску, а «Беларускі снег» і «Баюся поцемкаў, баюся бруду» — па-беларуску. Вядомы гімн «Беларускім партызанам» Я. Купалы прагучаў па-балгарску ў перакладзе Н. Вылчава, Н. Гілевіч і А. Лойка прозай і вершам гаварылі пра свае сустрэчы з Балгарыяй.

І трэба было бачыць, трэба было чуць сэрцам, як успрымалася гэта залай, як слухалі людзі, як словы, здавалася б, незнаёмай мовы рабіліся сваімі, роднымі, блізкімі...

Так было і ва універсітэце, і на трактарным. Тут вечар балгарскай паэзіі адкрыў сакратар Заводскага РК КПБ П. Садоўскі, а пра дружбу нашых літаратур расказаў М. Калачынскі.

Свае вершы, прысвечаныя рабочаму класу і індустрыяльнаму гораду, прачыталі І. Давыдкаў і Н. Вылчаў, а верш «Дзімітрову» — наша паэтэса Е. Лось. Свае пераклады вершаў Г. Джагарава, А. Германава, І. Давыдкава, Н. Вылчава чыталі А. Грачанікаў, Н. Гілевіч, У. Паўлаў.

Намеснік дырэктара завода І. Дземчанка і пісьменнік Дзімітр Ангелаў абмяняліся памятнымі падарункамі. І шчырымі былі ўсмешкі, і незмаўкальнымі — апладысменты... І засталося ў сэрцы пачуццё радасці ад сустрэчы з блізкімі і аддадзенымі сябрамі.

Дзімітр Ангелаў прымае сувенір — мадэль трактара «Беларусь» ад старшыні аддзялення Таварыства савецка-балгарскай дружбы Івана Дземчанкі.

Фота Ул. КРУКА.

Нікалай ЗІДАРАЎ

КУРГАН СЛАВЫ ПАД МІНСКАМ

Нілу Гілевічу

Далягляд калыхаўся ад выбухаў і ад пажараў.
Неслі ў ранцах салдаты ўспаміны і мірныя сны...
То быў міг незабыўны—
і лёг на суровыя твары
Водбліск страшнай вялікай вайны.

І прыйшоў Ленінград, пасівелы ў блакадныя ночы,
І прынёс у далонях надзею і хвалю Нявы.
І прыйшоў Валгаград—
з-пад бінтоў помстай бліснулі вочы,
І дыхнуў ад кургана Мамаева вецер парахавы.

І прыйшоў Севастопаль у прасоленай марам цяльняшцы,
Адэса, абвітая кулямётнаю стужкай тугой,
Крэпасць Брэста—з прабітай асколкам біклажкай,
Слаўны Курск, падпяразаны Курскай дугой.

І Масква—нібы маці—прыйшла па дарогах зялёных
Праз траншэі і ўзгоркі, бліндажы і папі,
З гарадамі-героямі разам прынесла ў далонях
Жменьку роднай, палітай слязьмі і крывёю зямлі...

На Кургане ўзняліся штыкі над гадамі і травамі.
Я стаю пад штыкамі і словы прызнання шапчу.
Цёплы ліпень буяе пад Мінскам.
І вецер ласкавы
Сушыць слёзы мае, што знячэўку набеглі ўваччу.

Пераклаў Генадзь БУРАЎКІН.

Іван ДАВЫДКАЎ

АРХЕАЛОГІЯ

Коні іржуць у фракійскіх магільных скляпах.
Ад вострых падкоў іх са сцен асыпаецца тынк.
Падыдзем жа і паднясём ім аброк у прыгоршчах:
далёкае ззянне начных гарадоў і вакзалаў.

Больш тысячы год, як аброці сняць поля прастор
і месяц уночы нагу закладае ў стрэмя.

Больш тысячы год у бясконцай дарозе да нас.

«О, вы, што капаеце гэты забыты курган,
знайшлі вы дзе-небудзь — пад каменем ці пад карэннем—
крык тога фракійца, што ноччу ляцеў наўзгалоп!
Знайшлі цень каханай, у ясным паглядзе якой
усмешка яго калыхалася, нібы лісток,
узнесены ў неба гарачым дыханнем яе!»

«Пад кіркамі сыплецца ціха зямля. Больш нічога.
І толькі асколачак вазы ўсміхаецца вокам птушыным...»

Археалогія — мудрая, жорсткая вельмі навука.

Страшна занятыя важнымі справамі, мы
часу не маем для роздуму, для цеплыні.

Некалі кірка і нас пашукае, магчыма.
Што ёй раскажуць сухія глыжы-камякі!
Будзе сцюдзёна. І месяц, сагнуўшыся, будзе
коней фракійскіх па стуку падкоў даганяць.

Пераклаў Ніл ГІЛЕВІЧ.

Андрэй ГЕРМАНАЎ

ГАЛІНКА МАСЛІНЫ

Іду я,
па белых тваіх шляхах
іду я.

Саджуся,
з тваімі мужчынамі ў таверне
саджуся.

І п'ю там —
віно залацістае разам з усімі
п'ю там.

Зоркі
і тут вялікія, як у Мізіі
зоркі.

Мора Белае
сіняе, як сіняе
мора Чорнае.
Аднолькавы,
як нашы старыя маці
аднолькавы!
І хусткі,
аднолькава чорныя ў іх
хусткі...

Вазьму я украдкам,
масліны галінку зялёную
вазьму я украдкам.

Пераклаў
Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

Нікалай ХРЫСТОЗАЎ

ВЕРУЮ

Дні ў нябыт адыходзяць
спадманна-марудна,
адлятаюць няўзнак з незлічонай
гурмы,
аж пакуль нам бязлітасна ў сэрца
не грукне,
што папраўдзе не дні адыходзяць,
а мы...

Марны бой за імгненні тады
пачынаем —
каб узяць, што паспеем, ад хвіляў
скупых.
Ледзь нагонім — яны ўжо мінулае
наша.
Ледзьве іх дакранёмся —
ужо яны пыл.

Я такі ж, як і ўсе — даганяю, хапаю.
Як і ўсе, ненасытны — імкнуся, гару.
Хуткаплыннага часу патокі страчаю
і з наступнага дня клопат
сёння бяру.

Пераклаў
Ніл ГІЛЕВІЧ.

ДРУЖБА КУЛЬТУР—

Беларуска - балгарскія культурныя сувязі маюць шматвяковую гісторыю і слаўныя традыцыі. Жыватворчай асновай іх развіцця ў наш час з'яўляецца агульнасць сацыяльнага і эканамічнага ладу, адзінства інтарэсаў, ідэалаў і мэты, наша славянская блізкасць. Апошнія дзесяць-пятнаццаць год былі асабліва плённымі ў развіцці ўзаемных сувязей. Менавіта ў гэтыя гады яны значна пашырыліся, набылі дзелавы характар, узбагаціліся новымі формамі.

Добрым сведчаннем гэтага з'яўляецца павелічэнне перакладаў балгарскай класічнай і сучаснай літаратуры ў Беларусі, а твораў беларускіх пісьменнікаў — у Балгарыі.

Аб цікавасці да балгарскай літаратуры ў нашай рэспубліцы сведчыць той факт, што, па падліках кніжнай палаты БССР, за 1960—1970 гг. выйшла з друку толькі асобнымі выданнямі 15 кніжак балгарскіх аўтараў агульным тыражом 168 тысяч экземпляраў. Сярод іх —раман С. Даскалова «Свая зямля», аповесці І. Пятрова «Ноччына каханне», К. Калчава і І. Давыдкава, анталогія сучаснай балгарскай паэзіі «Ад стром балканскіх» і зборнік апавяданняў балгарскіх пісьменнікаў «Скарб». Юныя чытачы ў апошні час атрымалі першую ў нашай краіне анталогію балгарскай дзіцячай паэзіі «Чарадзейны ліхтарык» і аповесць-казку «Жыў-быў хлопчык» А. Станава.

Заслуга ў гэтым — нашых перакладчыкаў і прапагандыстаў літаратуры братняга народа. Плённа працуе ў галіне мастацкага перакладу твораў балгарскіх пісьменнікаў паэт Н. Гілевіч. Перакладаюць на беларускую мову творы празаікаў і паэтаў братняй краіны таксама В. Нікіфаровіч, У. Анісковіч, А. Мальдзіс, паэты В. Вітка, Р. Барадулін, Г. Бураўкін, А. Разанаў і іншыя.

Трэба адзначыць, што і ў Балгарыі ёсць добрыя сябры нашай літаратуры. Мы з вялікай удзячнасцю называем прозвішчы многіх пісьменнікаў - перакладчыкаў, якія данеслі да балгарскага чытача ў добрых перакладах лепшыя творы нашых майстроў слова. Найперш тут варта прыгадаць імёны вядомых балгарскіх паэтаў Н. Вылчава, І. Давыдкава, А. Германава, крытыка і літаратуразнаўцы Г. Вылчава. Беларускіх аўтараў перакладаюць таксама П. Стэфанаў, Н. Інджоў, Л. Прангаў, Д. Мятодзіеў, С. Паптонеў, М. Ганчаў, Л. Муратаў, І. Янкаў, С. Бакырджыеў, С. Ізворская. Дзякуючы іх актыўнай рабоце балгарскія чытачы пазнаёміліся з лепшымі творамі беларускай паэзіі, мастацкай прозы і драматургіі. На працягу 1960—1971 гг. толькі асобнымі выданнямі ў братняй краіне выйшла 19 кніжак беларускіх пісьменнікаў агульным тыражом каля 160 тысяч экземпляраў. Гэта — паэтычныя зборнікі Я. Купалы, Я. Коласа, П. Броўкі, А. Куляшова, П. Панчанкі, М. Танка, Н. Гілевіча. У мінулым годзе з'явіўся яшчэ адзін зборнік — «Беларускія паэты. Адно пакаленне», які прадставіў чытачу 12 беларускіх аўтараў. Трылогія Я. Коласа «На ростанях», раманы І. Шамякіна «Сэрца на далоні» і А. Адамовіча «Вайна пад стрэхамі», аповесці В. Быкава, апавяданні Я. Брыля, анталогія беларускага апавядання далі ўяўленне балгарскаму чытачу аб беларускай мастацкай прозе.

Перакладзены ў Балгарыі і лепшыя творы беларускай драматургіі. У розны час на сцэнах балгарскіх тэатраў ішлі спектаклі па п'есах А. Маўзона «Канстанцін Заслонаў» і «Калі ты чалавек», В. Вольскага «Цудоўная дудка», А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце» і «Зацюканы апостал».

Значна пашырыліся ў апошнія дзесяць год і асабістыя кантакты беларускіх і балгарскіх літаратараў. У Беларусі ў свой час гасцявалі Ламар, Н. Фурнаджыеў, Ліляна і Стаян Даскаловы, Н. Вылчаў, А. Босеў, Г. Вылчаў, Н. Ланкаў, Д. Мятодзіеў, К. Калчаў, А. Тодараў, А. Германаў, С. Паптонеў, Н. Зідараў, Г. Струмскі, П. Дзімітроў-Рудар, Н. Янкаў. У сваю чаргу многія беларускія пісьменнікі наведалі Балгарыю: П. Броўка, М. Калачынскі, Э. Агняцвет, І. Шамякін, І. Чыгрынаў, К. Кірэенка, Б. Сачанка, А. Русак, А. Бачыла і іншыя. Цікавыя нарысы пасля наведання Балгарыі змясцілі Н. Гілевіч («Лісты за сіні Дунай»), К. Кірэенка («Другая Балгарыя»), І. Шамякін («У Балгарыі я—дома»).

Больш блізкімі і зразумелымі зрабілі для нас Балгарыю і яе народ паэтычныя творы нашых майстроў. Аб гэтай краіне напісалі вершы М. Калачынскі, Н. Гілевіч, Э. Агняцвет, М. Танк, П. Броўка, М. Лужанін, Я. Янішчыц і іншыя. А Беларусь, яе гераічная барацьба ў гады Вялікай Айчыннай вайны, стваральная праца ў пасляваенны час, прырода нашага краю знайшлі паэтычнае ўвасабленне ў вершах Л. Даскаловай, Ламара, Н. Вылчава, І. Давыдкава, А. Тодарава, А. Германава, Ц. Ііева, С. Паптонева. Нашаму народу С. Даскалоў прысвяціў раздзел сваёй кнігі «Па савецкай зямлі». А зусім нядаўна з'явілася кніжка мастацкай публіцыстыкі С. Паптонева «Белоруссия — бяла балада».

Плённа развіваюцца сувязі паміж нашай рэспублікай і Балгарыяй у галіне мастацтва. Музычныя творы балгарскіх кампазітараў, народныя песні і танцы ўваходзяць у праграмы выступленняў прафесійных і самадзейных калектываў рэспублікі. Бе-

Васіль ПАПОЎ

ПТУШКІ

АПАВЯДАННЕ

Дзеці крочылі ўздоўж клетак па алеі ў заасадзе. Адным вокам Тода сачыў за сваім бацькам і маці дзяўчынкі. Яны сядзелі на лаўцы каля чашмы [1]) і размаўлялі. Дзяўчынка спынілася перад клеткай з малпамі і стала чакаць хлопчыка, кідаючы таксама позірк на сваю маці і яго бацьку. А хлопчыку чамусьці захацелася ўшчыкнуць альбо штурхнуць яе, каб яна заплакала ад болю. Ён падышоў да яе і ля самай жалезнай агароджы перахапіў яе позірк і здагадаўся, куды яна глядзіць. Ён адразу ўвесь пачырванеў.

— Кінь ім цукерку, — сказала дзяўчынка.

Тода кінуў цукерку ў клетку. Малпа раскруціла каляровую паперку, панюхала цукерку і праглынула яе перад вачыма сваіх дзіцянят. «Дурная і пачварная малпа, — сказаў сам сабе Тода, гледзячы на жанчыну, што гутарыла на лаўцы з яго бацькам. — Малпа і ўсё тут, што яна разумее?»

У суседняй клетцы крычалі зялёныя папугаі, а хлопчык глядзеў на сінія воблакі тытунёвага дыму, які выпускалі чырвоныя вусны жанчыны. Асветлены промнямі сонца, яго бацька нешта гаварыў ёй.

— Не глядзі, — дзяўчынка пацягнула яго за руку. — Хадзем!

Ён не спытаў, куды не глядзець, і пайшоў за ёй. Яны спыніліся каля наступнай клеткі, у ёй сонна міргалі залацістыя фазаны.

Тода хацеў спытаць у дзяўчынкі, чаму яны ўжо другі раз прыходзяць сюды разам і ўсё ў адзін і той жа час. Ён помніў, што і тады быў такі ж сонечны дзень. Яе маці і яго бацька тады не пакінулі іх адных. Дзяўчынка важна пазірала на яго і маўчала. Толькі аднойчы спытала:

— Як цябе завуць?

— Тода, — адказаў ён.

Ён тады не раззлаваўся на яе і спытаў:

— А як цябе завуць?

— Юлія.

Цяпер яму хацелася пасварыцца альбо пабіцца з ёю, каб яна не вадзіла яго за руку. Яна тады сказала яму, смеючыся, што яго «эр» недзе згубілася, а ён бачыў, што ў яе няма аднаго пярэдняга зуба і што яна шапялявіць, але ў яго не было настрою кпіць з яе. Цяпер хацелася штурхнуць яе, немаведама чаму, а ён маўчаў і толькі час ад часу паварочваў галаву. Бацькі сядзелі яшчэ на лаўцы.

— Не глядзі, — сказала зноў Юлія.

Тода зразумеў.

— Дзе твая мама? — запыталася яна.

— На рабоце.

— А дзе яна працуе? — працягвала распытваць яго Юлія.

— Робіць аналізы, — адказаў ён.

— Што гэта — аналізы?

Ён засмяяўся і забыў на хвіліну пра свайго бацьку і яе маці, якія ўсё яшчэ размаўлялі на лаўцы. Ну і задавака, не ведае што такое аналізы.

— Спытай у сваёй мамы, — сказаў ён з пагардай. — А дзе твой бацька?

Дзяўчынка перастала гайдаць нагой. Фазаны сабраліся ўсе пад дрэвам і аб нечым шапталіся.

— За мяжой, — адказала Юлія. — Ён ядзерны фізік. Ты ведаеш, што такое ядзерны фізік? Калі не ведаеш, спытай у свайго таты.

— Ведаю, — схлусіў Тода.

Яго бацька і яе маці павольна крочылі па алеі. Цяпер жанчына гаварыла, ажыўлена махаючы рукой і гледзячы бацьку прама ў вочы.

— Не глядзі! — зноў азвалася Юлія.

— А чаму? — раззлаваўся ён.

— А так, — яна сціснула свае маленькія ўпартыя вусны і прыжмурыла вочы.

— Гавары, чаму мне нельга глядзець? Чаму? — скрозь зубы дапытваўся Тода, думаючы, што яе ўжо даўно трэба было ўшчыкнуць альбо штурхнуць.

— Таму, што яны палюбоўнікі, — нервова адказала дзяўчынка, потым зноў сціснула вусны, нібы пагражаючы камусьці.

— Хто?

— Палюбоўнікі, — паўтарыла яна, вымаўляючы паасобку кожны склад.

Тода не ведаў, што гэта такое, але несвядома здагадаўся, што нешта кепскае. Яго ахапіў страх, потым адчуванне нейкай бездапаможнасці, нешта сціснула горла. А дзяўчынка, відаць, зразумела гэта і вырашыла выліць на яго ўсё, што чула ад іншых. Яна працягвала, махаючы ў такт сваёй маленькай рукой:

— Мая мама і твой тата палюбоўнікі, — яна наблізілася да яго і загаварыла шэптам, — я гэта яшчэ месяц назад ведала. Аднойчы ён спаў у нас.

— Хлусіш, — Тода ўздрыгнуў, працягнуў руку і схапіў яе за касу. — Хлусіш, задавака! — Голас яго дрыжаў. — Скажы, што хлусіш, інакш я вырву табе касу.

Дзяўчынка завойкала.

— Гавары, што хлусіш!

— Не хлушу! — пагрозліва сказала яна. — Пусці!

Ён адразу адпусціў яе. Цяпер яго бацька і яе маці смяяліся, спыніўшыся каля клеткі з малпамі. Хлопчык нібыта скрозь сетку ўявіў белыя сцены лабараторыі, рукі сваёй маці, яе кароткія светлыя валасы, якія з абодвух бакоў падалі на чорны бліскучы інструмент. «Мі-кра-скоп!» — любіў паўтараць ён. На белай падстаўцы ляжалі паперкі і на кожнай паперцы стаяў шкляны судок з жоўтай вадкасцю. На доўгім стале, пакрытым белымі пліткамі, быў стэнд з вузкімі і доўгімі прабіркамі і трубачкамі з крывёю. Тода заміраў ад страху і хвалявання, калі мама ўзнімала ўгару шпрыц з доўгай іголкай...

Ён зірнуў на Юлію. Яе твар быў спакойны, як у дарослых, у вачах — цярплівае чаканне. Ён здзівіўся, зразумеўшы, што яна не злуецца на яго.

— А што робяць дарослыя, калі яны палюбоўнікі? — ціха запытаў ён.

— Спяць, — коратка адказала яна. — Кінь адну цукерку гэтым дурным фазанам.

Тода зноў чамусьці падпарадкаваўся яе загаду. Фазаны нават не дакрануліся да цукеркі. Яны толькі пашапталіся і сталі важна хадзіць па доўгай і цеснай клетцы, размахваючы залацістымі хвастамі.

Яна ўзяла яго зноў за руку, і ён паслухмяна пайшоў за ёю далей па алеі. Вялікі бык з чорнай грывай пазіраў нерухома ў адну кропку агароджы. Тоду здалося, што ён стаіць на адным месцы, а клеткі рухаюцца насустрач яму. Цяпер Юлія адпусціла яго руку.

Хлопчык узняў галаву. Над сеткамі, у небе, вісела сонца, задымленае і абкружанае аблокамі. З бліжэйшай вуліцы даносілася грукатанне аўтамабіляў. Тода адчуваў, як б'ецца яго сэрца, але даў сабе слова не паварочвацца ў той бок. Ён нахмурыў бровы. Дзве птушкі валтузіліся ў траве, на якой блішчалі дробныя, нібы зярняткі, кроплі. Тода глядзеў на іх чорныя галовы, на іх аранжавыя дзюбы. Яму здавалася, што яны шэпчуць нешта адна адной. І фазаны шапталіся, усе ў засадзе шапталіся ў гэты дзень. У гэтае імгненне ён зноў убачыў іх. Яны стаялі каля агароджы, бацька спіной да яго, павярнуўшыся тварам да штучных скалаў, а яе маці — побач з ім, з перакінутым цераз руку ружовым паліто. Яна гаварыла альбо шаптала нешта бацьку, і дым, які поўз з яе вуснаў, абкружаў галаву яго бацькі. Хлопчыку захацелася плакаць.

— Хацеў бы ты, — азвалася Юлія зусім над яго вухам. І яна шаптала! — Хацеў бы ты, каб нас разам з табой зачынілі ў такой клетцы?

— Хачу, — сказаў ён, не задумваючыся, заплюшчыўшы на момант вочы. Дзве птушкі і двое дарослых зніклі ў цёмнай прасторы.

— Будзем жыць удвух, — шаптаў голас дзяўчынкі. — Калі захочам, пойдзем гуляць, калі захочам, будзем жыць вунь у той хацінцы.

Ён расплюшчыў вочы, каб убачыць тую хацінку.

— І што мы будзем з табою рабіць? — запытаў ён. Слёзы з'явіліся ў яго на вачах, вось-вось, і яны пальюцца струменьчыкам...

— Будзем спаць, — ціха адказала Юлія. Светла-сінія яе вочы ўсміхаліся.

— А калі вырасцем? — спытаў ён, мужна стрымліваючы слёзы.

— Мы не вырасцем.

— Чаму? — здзівіўся ён.

— Таму што ты дурненькі, — засмяялася яна, націснуўшы пальцам на яго нос. Але ніводнай слязы не ўпала з яго вачэй. — Калі мы вырасцем, нас раздзеляць... — Яна ўзяла яго пад руку, гэтак жа, як яе маці ў гэты момант узяла яго бацьку перад клеткай ільвоў. — Паслухай, мы будзем жыць у хацінцы, нас будуць карміць вартаўнікі, ніякага клопату ў

Мал. А. САПЕТКІ.

нас не будзе... Хадзем, я пакажу табе пелікана...

Пелікан лапатаў сваёй дзюбай, шырокай знізу, як торба. Хадзіў ён паважна, нібы доктар у акулярах і белым халаце.

— Паглядзеў бы я на яго, калі б яму зрабілі адзін укол, — сказаў хлопчык.

— Цікава, — ускліКнула дзяўчынка. — І ведаеш, што пацячэ з яго?

— Што?

— Чарніла! — Яна таямніча прашаптала гэта. — У пеліканаў чарніла замест крыві!

— І ў яго торбе?

— І ў торбе!

Юлія цяпер не глядзела на пелікана, не глядзела на іншыя клеткі, на басейн, дзе плавалі белыя лебедзі, ні на дрэва каля яго, усыпанае чырвонымі, як вусны дарослай жанчыны, кветкамі. Нахіліўшы галаў, яна капала наском сваёй бліскучай туфлі траву ўзбоч алеі. Хлопец здзівіўся гэтай перамене ў яе настроі, азірнуўся і ўбачыў зноў на лаўцы свайго бацьку і яе маці. Яны працягвалі размову, і яму вельмі хацелася ведаць, пра што яны гавораць, але ён не мог пай-

(Заканчэнне на 11 стар.)

[1]) Чашма — каменнае збудаванне з кранам для чыстай, пераважна крынічнай вады. (Заўвага перакладчыка.)

лярускае радыё перадае творы кампазітараў братняга народа. І ў Балгарыі ўсё часцей гучаць па радыё канцэрты беларускіх народных і эстрадных песень, творы сучасных кампазітараў нашай рэспублікі, а папулярныя нашы песні ўвайшлі ў рэпертуары харавых калектываў і эстрадных спевакоў.

ДРУЖБА НАРОДАЎ

З багатай музычнай культурай братняга народа нас знаёмілі інструментальныя квартэты Дзімава і Аўрамава, выступленні скрыпачоў І. Яўцімава і Е. Камiларава, піяністаў Б. Ноева, Н. Эўрава. Неаднаразова дырыжыраваў сімфанічнымі канцэртамі ў нашай сталіцы Р. Райчаў. Многія балгарскія оперныя спевакі, высокае выканаўчае майстэрства якіх вядома ва ўсім свеце, выступалі ў спектаклях Беларускага тэатра оперы і балета—Н. Гяураў, Н. Галубіч, Д. Узунаў, Н. Ніколаў, В. Папова. Толькі ў апошні час на мінскай сцэне выконвалі оперныя партыі А. Чаўдараў, П. Гуталеў, В. Аляксандрава, М. Ніколава, Д. Дамянаў. Госцем нашай сталіцы быў ансамбль песні і танца Балгарскай народнай арміі. Двойчы ў нас выступаў эстрадны аркестр Балгарскага радыё і тэлебачання, вакальна-інструментальны ансамбль «Аб'ектыў—71» з удзелам салістаў Б. Кірава, Г. Міхайлавай, М. Хранавай, М. Градзевай, Е. Младзенавай. Неаднаразова мінчане прысутнічалі на канцэртах Л. Іванавай, Э. Дзімітрова, І. Чмыхавай і іншых.

У Балгарыі, якую мы ведаем як краіну высокай музычнай культуры, як краіну спевакоў, з поспехам выступалі многія беларускія выканаўцы. Салісты Беларускага тэатра оперы і балета Н. Ткачэнка, І. Сарокін, С. Данілюк выступалі ў спектаклях на опернай сцэне Балгарыі. Канцэрты майстроў беларускага мастацтва з удзелам вядучых салістаў нашага тэатра оперы і балета, эстрадных спевакоў, выканаўцаў на народных інструментах прайшлі ў 17 гарадах Балгарыі ў 1965 годзе. У 1969 годзе там выступала эстрадная група Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Вялікую цікавасць праявілі жыхары Сафіі, Відзіна, Габрава, Плоўдзіва і іншых гарадоў да канцэртаў Дзяржаўнага ансамбля танца БССР у сакавіку 1971 года. Маладыя беларускія выканаўцы неаднаразова былі пераможцамі міжнародных конкурсаў і фестываляў, якія праходзілі ў Балгарыі. Уладальнікам залатога медаля конкурсу «Залаты Арфей» у 1968 г. стаў саліст нашай оперы А. Сухін. Квартэт Дзяржаўнага народнага хору БССР «Купалінка» заваяваў званне лаўрэата IX Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў.

У развіццё культурных сувязей паміж рэспублікамі ўносяць уклад і беларускія мастакі. Многія з тых, хто наведаў братнюю краіну, напісалі творы аб працавітым народзе, маляўнічых кутках і краявідах Балгарыі. Цікавасць гледачоў на рэспубліканскай і Усесаюзнай выстаўцы твораў маладых мастакоў выклікала карціна Б. Заборава «Сазопальскія рыбакі». Наша ўяўленне аб брацкай краіне пашырылі эцюды, замалёўкі С. Геруса, Я. Красоўскага, акварэлі і графічныя лісты У. Стальмашонка, напісаныя па балгарскіх уражаннях. Вялікую серыю замалёвак аб жыцці братняга народа прывезлі з Балгарыі А. Паслядовіч і В. Сахненка. Творчай справаздачай аб паездцы ў Балгарыю з'явіліся творы В. Цвірко, П. Лысенкі і іншых.

Вялікай папулярнасцю ў працоўных нашай рэспублікі карыстаецца кінамастацтва Балгарыі. Многія лепшыя творы балгарскіх майстроў, якія спецыфічнымі сродкамі кіно адлюстроўваюць жыццё свайго народа, з поспехам дэманстраваліся на экранах Беларусі. А лепшыя работы беларускіх кінамайстроў карыстаюцца папулярнасцю балгарскіх гледачоў.

Беларуска-балгарскае культурнае супрацоўніцтва —працэс, які знаходзіцца ў няспынным развіцці. Удасканальваюцца традыцыйныя формы сувязей, з'яўляюцца новыя, адпаведныя часу. Сапраўдным святам дружбы сталі дэкады балгарскай культуры ў Беларусі і беларускай—у Балгарыі ў 1965 г. Цікавыя мерапрыемствы праводзіліся ў нас у час Дзён балгарскай літаратуры ў СССР (1966 г.), Дзён балгарскай культуры ў нашай краіне (1967, 1969 гг.). Хочацца адзначыць яшчэ адну цікавую форму супрацоўніцтва, якая нарадзілася не так даўно. У 1968 г. у нашай рэспубліцы праходзіла III пасяджэнне савецка-балгарскага клуба маладой творчай інтэлігенцыі. 35 пасланцаў братняй краіны сустракаліся і гутарылі з беларускімі майстрамі ў творчых саюзах, майстэрнях мастакоў, наведвалі выстаўкі і музеі, абменьваліся думкамі па розных пытаннях культурнага жыцця Балгарыі і нашай рэспублікі.

Можна прывесці многа доказаў таго, што нашы сувязі ў галіне літаратуры і мастацтва з кожным годам становяцца больш інтэнсіўнымі, канкрэтнымі, мэтанакіраванымі. Дні балгарскай літаратуры, якія праходзяць у нас, яшчэ адна праява гэтага. Сучасны стан нашых сувязей дае падставу гаварыць, што час першага азнаямлення застаўся ўжо ў мінулым, прыйшоў час сумеснай творчай працы, цесных сувязей творчых саюзаў, шырокага абмену вопытам для вырашэння агульных пытанняў, якія ставіць жыццё перад дзеячамі літаратуры і мастацтва братніх рэспублік.

Г. СЯРГЕЕВА.

Пятрусь МАКАЛЬ

Мы прагнем хуткае язды.
Забыўшыся на небяспеку,
Ляцім шалёна хто куды...
Ах, спешка веку,
Спешка веку!
У тлуме еду, як і ўсе,
Між спадарожнікаў вясёлых.
Мяне калыша і нясе
Аўтобус—інтэрнат на колах.
Тут упрытык сусед з суседам,
Пінжак з сукенкай упрытык.
За выбухамі смеху следам—
Сварлівасці грачыны крык.
Тут упрытык з галінкай бэзу—
Тугі румянец калача,
І побач з нематой пратэзу—
Цяпло юнацкага пляча.
Тут побач з боцікам
бліскучым
Цяжкі салдацкі чаравік.
Тут учарашняе з сучасным,
Тут боль з уцехаю ўпрытык.
Асфальт ільсніцца, як вада,
І не канчаецца гайданка.
Адна язда,
Адна бяда
Усіх трасе, як ліхаманка.
Ад нечаканага рыўка
Дарога ўздыбіцца прамая.
Хай будзе пільнаю рука
Таго, хто дрогкі руль трымае.
Адданыя трывожным трасам,
Стаім цярпліва ці сядзім.
Сто чалавечых лёсаў разам—
Як лёс адзін,
Як лёс адзін.

БАЛАДА ПРА ЛЯСНОЕ РЭХА

Не разлучаўся цар Вядзьмар
З драўлянаю аховай.
Любіў ён скаланаць гушчар
Прамовай выбуховай.

Ляцелі словы, як з трубы,
Гулі, як рой асіны.
Каменна слухалі дубы,
І трэсліся асіны.

Каціўся громам грозны бас.
І—
прыкрая пацеха—
Яго нязменна кожны раз
Перакрыўляла рэха.
Ці не двайнік дражніў цара?
І гэта падабенства
Угневанага Ведзьмара
Прыводзіла ў шаленства.

І раптам ён патрос наўзгад
Сваёй чупрыны стрэху,
Лесавікам аддаў загад:
— Схапіць умомант рэха!

Звязаць крамольнае і рот
Заткнуць яму навекі,
Каб не дрыжаў лясны народ
Ад звонкай небяспекі!..

І ад зары і да зары
Вядзьмарскія служакі
Па непралазным гушчары
Снавалі, як вужакі.

І вось ужо лесавікі
Дакладваюць старанна,

Ц. ЛІЯКУМОВІЧ

МОВАЮ БРАТЭРСТВА

УДАСКАНАЛЬВАЦЬ ПЕРАКЛАДЫ ПАЭЗІІ ЯНКІ КУПАЛЫ НА РУСКУЮ МОВУ

ЗНАЧЭННЕ Янкі Купалы не абмяжоўваецца нацыянальнымі рамкамі. У яго творах гучаць агульначалавечыя ідэі, блізкія і зразумелыя людзям працы. Не выпадкова яго творчасць літаральна з першых крокаў выклікала да сябе цікавасць прадстаўнікоў іншых народаў, атрымала высокую ацэнку вядомых дзеячоў культуры. Першым народны характар паэзіі Купалы, глыбіню яго мастацкага мыслення заўважыў М. Горкі. З уласцівай яму шчодрасцю і добразычлівасцю ён звярнуў увагу на неабходнасць знаёмства рускага чытача з паэзіяй Купалы. Ён жа першы, пераклаўшы «А хто там ідзе?», адчыніў купалаўскай паэзіі дзверы ў рускую літаратуру.

Творы Я. Купалы выклікаюць асаблівыя цяжкасці пры перакладзе на рускую мову, бо яны «распеўныя, пабудаваны на гнуткіх і выразных інтанацыях той мовы, на якой і зараз гаворыць народ. Менш за ўсё ў іх кніжнай надуманасці і мудрагелістых стылістычных канструкцый. Мова паэта простая і ясная, часта сціслая да афарыстычнасці, часам шырокая і прасторная, як свабодная плынь ракі» (Ус. Раждзественскі). Творы Купалы нялёгкія для перакладу, бо яны вылучаюцца высокім напалам пачуццяў, багаццем думак, якія паэт умеў аформіць па-народнаму мудра і проста, з выключнай натуральнасцю і дасканаласцю, што ўласціва яго рэдкаснаму таленту.

Услед за М. Горкім, уражаны паэзіяй Я. Купалы, звяртаецца да перакладаў з яе і В. Брусаў. Яго пераклады вершаў «Адцвітанне», «У начным царстве», «На купаллe», «Песня» («Як у лесе зацвіталі...») зроблены беражліва, з захаваннем вартасцей арыгіналаў.

Найбольш актыўна ў дарэвалюцыйныя гады перакладамі з Купалы займаўся А. Карынфскі. У шэрагу перакладаў («Над магіламі», «Песня сонцу», «Явар і каліна» і некаторых іншых) ён дасягнуў пэўных поспехаў. Я. Купала пісаў свайму перакладчыку: «Чытаў я і перачытваў па некалькі разоў вашы пераклады. Надзвычайна дакладныя і цудоўныя!» Аднак нельга не заўважыць, што ў многіх перакладах А. Карынфскі не падняўся да ўзроўню арыгінала, у асобных з іх адчуваецца дэкадэнцкі налёт.

Упершыню рускі чытач атрымаў найбольш поўнае ўяўленне аб творчасці Я. Купалы ў 1919 годзе, калі, дзякуючы перакладчыцкай і рэдактарскай рабоце І. Белавусава, выйшаў купалаўскі зборнік на рускай мове. У яго ўвайшлі пераклады В. Брусава, Я. Нячаева, І. Белавусава, А. Карынфскага, А. Чумачэнкі і інш. Праўда, многія пераклады зборніка яўна недасканалыя. Тлумачыцца гэта і адсутнасцю сур'ёзных патрабаванняў да перакладчыцкай работы, і ўзроўнем перакладчыцкай справы ў той час, і тым, што шэраг перакладчыкаў не мелі значнага паэтычнага таленту.

Справа з перакладамі Купалы на рускую мову рашуча зрушваецца з месца ў 30-я гады. Да яго творчасці пачалі звяртацца вядомыя савецкія паэты. Яны працуюць актыўна, з вялікім натхненнем. З сярэдзіны 30-х гадоў да апошніх дзён жыцця Купалы штогод выходзяць яго новыя зборнікі на рускай мове.

Сапраўдным святам для музы народнага песняра Беларусі стала яго сустрэча з Міхаілам Ісакоўскім. К таму часу многія творы Купалы былі перакладзены ўжо на рускую мову, яго талент быў высока ацэнены выдатнымі майстрамі слова (А. Луначарскі, У. Маякоўскі, Д. Бедны і інш.), але перакладаў было зроблена яшчэ недастаткова, многія з іх былі выкананы на нізкім узроўні.

М. Ісакоўскі нямала зрабіў для таго, каб зняць з «рускага» Купалы няўклюдныя, ускладнёныя формы, прымітыўнасць выразаў, саладжавасць, спрошчанасць, што адчуваліся ў многіх перакладах. Ён адмовіўся да механічнага перанясення ў пераклад радкоў арыгінала, не спрабаваў захаваць знешнюю дакладнасць, пагоня за якой робіць вершы «якімісьці малакроўнымі, няўклюднымі, халоднымі». Каб раскрыць паэтычную сілу арыгінала, паўнату яго гучання, М. Ісакоўскі імкнуўся перадаць унутраную сутнасць твора. Хоць пры гэтым і даводзілася замяняць асобныя выразы і цэлыя радкі, перакладчык рабіў гэта з такой асцярожнасцю і чуйнасцю, што ў выніку дабіваўся максімальнай блізкасці да мастацкай структуры арыгінала. М. Ісакоўскі дасягнуў сэнсавай і стылявой дакладнасці пры перакладзе твораў беларускага паэта. Купалаўскаму вершу ў перакладах Ісакоўскага дыхаецца лёгка, крок яго нязмушаны, раскаваны.

Над перакладамі з паэзіі Я. Купалы з любоўю, з вялікай патрабавальнасцю ў розныя гады працавалі Э. Багрыцкі, А. Пракоф'еў, А. Твардоўскі, М. Святлоў, А. Суркоў, С. Гарадзецкі, Ус. Раждзественскі, М. Браўн, М. Камісарава, В. Шэфнер, П. Кабзарэўскі, С. Абрадовіч, М. Сідарэнка, М. Галодны, І. Садоф'еў, П. Сямынін, Б. Кежун, Б. Ірышін, Л. Хаустаў і многія іншыя вядомыя рускія паэты і перакладчыкі. Яны дапамаглі Я. Купалу стаць «сваім паэтам» на ўвесь Савецкі Саюз, а яго паэзію зрабіць неад'емнай часткай нашай шматнацыянальнай літаратуры.

Аднак, не закрэсліваючы значнасці і важнасці работы па азнаямленні ўсесаюзнага чытага з творчасцю Я. Купалы, варта ўсё ж прызнаць, што зроблена ў гэтым кірунку пакуль што не ўсё. Лірыка беларускага паэта яшчэ не ва ўсіх выпадках загучала на рускай мове на поўны голас, з тым жа размахам, з той жа шырынёй і веліччу, як і на роднай мове. Шэраг перакладаў нагадвае мёртвы зляпак з арыгінала, у многіх з іх канкрэтныя купалаўскія вобразы заменены расплывістымі, не ўсім перакладчыкам удалося перадаць гутарковыя інтанацыі купалаўскага верша, яго сувязі з фальклорам, напеўнасць радкоў. Не адпавядаюць узроўню арыгіналаў і дасягненням сучаснага перакладчыцкага майстэрства многія з купалаўскіх твораў савецкага часу («Спадчына», «Я — калгасніца», «На нашым полі», «Маладым паэтам», «Як я молада была...», «Лён», «Наша моладзь», «Алеся» і шэраг іншых).

На жаль, нават у прызнаных майстроў-перакладчыкаў купалаўскай творчасці надараюцца пераклады, якія не могуць задаволіць сённяшняга чытача. Напрыклад, хоць у перакладзе верша «Лён» А. Пракоф'еў у многім пазбег тых пагрэшнасцей, якія былі ў перакладзе М. Галоднага, але і ён не да канца перадаў фарбы Я. Купалы. Увогуле і А. Пракоф'еў, і М. Галодны перадалі дух арыгінала, тую атмасферу адухоўленасці і шчырасці, у якой пададзены ўзаемаадносіны герояў твора. Аднак першая ўжо страфа аказался неадольнай для абодвух перакладчыкаў.

У арыгінале:

Як на поле, на зямлю
Прыйшла раніца вясны,
Я пасеяла ў раллю
Жмені зёран ільняных.

У перакладзе М. Галоднага:

Только ринулся в поля
Ранний звон, весенний звон,
Раным-рано вышла я,
Золотистый сеять лен.

У А. Пракоф'ева:

Как над полем, над землей
Встала красная **весна**,
Я посеяла **весной**
В нашем поле **горстку** льна.

Па-першае, у М. Галоднага поруч стаяць блізкія словы **ранний** і **раным-рано**, што парушае структуру страфы. У А. Пракоф'ева ў блізкім суседстве аказаліся словы **весна** і **весной**, і атрымалася тое ж, што і ў М. Галоднага. Па-другое, ніводнаму з перакладчыкаў не ўдалося перадаць з усёй «асалодай» наступны купалаўскі вобраз: «Прыйшла раніца вясны».

У перакладзе М. Галоднага ёсць шэраг няўдалых выразаў. Абстрактны **ранний звон**. Радок «Я полола с ранних рос» чытаць услых ніякавата. Няўдалай скорагаворкай гучаць радкі: «Мяла мялкою я лен, вдоль трепалом шла по нем». Незразумела, што меў на ўвазе М. Галодны, пакінуўшы ў перакладзе такое: **«За снопами снились сны,** песни пелись о весне». У арыгінале гэта гучыць зусім іначай: «Рваць ішла яго ў снапы, пела песні аб вясне». Альбо возьмем такую мясціну: «Падышоў бліжэй Міхась, мне паклаў на стан руку». У перакладзе гэтыя радкі набылі адценне прымітыўнай пашлаватасці: «Подошел ко мне Михась, подмигнул **забавно** так». У іншым месцы М. Галодны піша: «Луч весенний пробежал, от забора по стене», хоць крышачку вышэй паведамлялася, што дзеянне адбываецца восенню: «Хоть и осень, а светло, радость льется через край». У Купалы ж сказана вось што: «Промень ясны загуляў». Трэба ўяўляць сабе, якой сілай ўздзеяння валодае купалаўскі верш, калі нават пасля такіх скажэнняў ім захапляўся М. Горкі.

Узровень перакладу А. Пракоф'ева таксама неаднолькавы. Напрыклад, у яго сустракаюцца такія радкі: «А валек мой — хлясь да хлясь — глиняный колотит пол» (?!) альбо: «Как шла лен я обивать, в ноги камень да песок» (?!).

Нярэдка пераклады не толькі не падымаюцца на сіле выразнасці да арыгінала, але літаральна скажаюць яго. Дастаткова нагадаць хоць бы пераклад верша «Я — калгасніца» — самы слабы пераклад М. Ісакоўскага. У ім шмат выпадковых слоў, расплывістых, неафармленых думак, прыблізных выразаў.

Утром Настеньку
Приласкаю,
В ясли Настеньку
Отпускаю (?).

И Данилочка
Мой в порядке (?!),
Игры водит он
На площадке.

А как выйду я,
Их мамаша (?!),
На колхозное
Поле наше...

У арыгінале:

Сваю Настачку—
Дзіцё тое—
Нясу ў яслі я
Раніцою.

А Данілачка
Важным хлопцам
Рады бегае
На пляцоўцы.

А як выйду я—
Іхня маці—
Ды калгаснае
Жыта жаці...

Характэрна, што прыблізнае афармленне думак прывяло да змянення рытмічнага малюнка верша. Рытм у перакладзе атрымаўся заліхвацкі, лёгкаважкі, а ў арыгінале ён адпавядае выказванню той радасці, якой жыве маладая калгасніца. Выклікае жаль, што пераклад ў такім выглядзе друкуецца дагэтуль.

Сярод пагрэшнасцей, якія больш за ўсё аслаблялі сілу і выразнасць купалаўскага верша, самыя распаўсюджаныя дзве: няўменне перадаць нацыянальныя асаблівасці нашага паэта і прыгладжанасць перакладаў, іх нівеліроўка, падгонка пад перакладчыцкі стандарт. Часцей за ўсё менавіта гэта прыводзіць да парушэння купалаўскага стылю і пазбаўляе яго вершы індывідуальнай паэтычнай афарбоўкі.

Асабліва прыкметны скажэнні там, дзе перакладчыкам не ўдавалася падшукаць на рускай мове адэкватных выразаў, каб перадаць устойлівыя беларускія словазлучэнні, якія нярэдка страчаюцца ў вершах Я. Купалы. Напрыклад, радкам верша «За праўду»: «Дык жыва ж к пачатку — не час спаць у шапку, валяцца, як чэрві, ў траве» Л. Друскін не здолеў знайсці эквівалента. «Так смело за нами — отчизны сынами — вставайте же, время не ждет», — у гэтых радках перакладу не толькі не адчувацца нацыянальнай афарбоўкі арыгінала, але страчана і іх вобразнасць.

Здаралася, што няўменне захаваць нацыянальны каларыт арыгінала прыводзіла да скажэння сэнсу. «Других мы заставим (?) и нас как людей уважать» — такая фраза ёсць у тым жа вершы «За праўду», перакладзеным Друскіным. У Купалы ж сказана зусім іншае: «Пры згодзе і ладзе ў нас до-

Што рэха ўзнята на штыкі
І смерцю пакарана.
Шчаслівы цар загаварыў
Баском нечалавечым,
Не ў сілах свой стрымаць
парыў
Перад драўляным вечам:

— Таму, хто выканаў загад,
Узнагарода будзе!
Я прышпіліць героям рад
Дубовы ліст на грудзі...
Пачаў Вядзьмар чытаць указ
Лесавікам на ўцеху...
А воддаль грымнула ў адказ
Вясёлым шротам рэха.

●

Давай у гарэзным шаленстве
Рэха сваё паклічам
У лесе, нібы ў маленстве,
Зялёным і таямнічым.
Нас прыме гушчар глыбокі,
Краіна лагоднага шуму.
Гукнём мы:—Дзень добры,
уцёкі!—
Ад мітусні і тлуму,
Ад грому ракетнай эры,
Ад паляўнічага вока
Суседа майго па кватэры,—
У каралеўства воўка!
Суніца, якую сустрэнем,
На вуснах салодка растане.
Дзень пад сасновым ценем
Шлюбнаю ноччу стане.
Грушчым сухую ігліцу,
Якая страляе, як порах.
Не выдасць ніхто таямніцу
Сэрцаў, што стукаюць поруч.
Змоўклі сарокі-трашчоткі,
Лісы пабеглі да нораў.
Мне да спадобы ўсё-ткі
Ляснога насельніцтва нораў!
Травінка трымціць трапяткая
У дзірцы прастрэленай каскі
Аб тым, як зямля чакае
Ласкі—
Запозненай ласкі.

ЗІМОВЫЯ ЛОДКІ

А лодкі чакаюць паводкі.
У панцыры снежнай кары,
Як хаткі драўляныя, лодкі
Сутуляцца дном дагары.
Яны і ў мяцеліцу чуюць
Палонены плёскат рачны.
У схованках лодак начуюць
Блакітныя мроі і сны.
Бывай, звядзянелая цішa!
Як дотык руплівай рукі,
Раскутыя лодкі калыша
Жывая стыхія ракі.
Гайдае то ўлева, то ўправа
У шумным вірлівым жыцці,
Ды лодак адзіная справа—
Насуперак хвалям ісці.
Як гоніць іх прага спрачацца
З вадою над стоеным дном
Тады, калі трэскі імчацца
Па плыні рачной
Табуном.
І так налягае на вёслы
Упарты і дужы вясляр,
Што быццам бы танец узнёслы
Выконвае водны абшар.
Адлігі, адлігі, адлігі!
Паводкі—
Каб рушыўся лёд,
Каб з трэскам крышыліся
крыгі,
Што скоўваюць мараў палёт!
У лодках зімовых начуюць
Вясновыя думы і сны.
Яны і ў мяцеліцу чуюць
Палонены плёскат рачны.

РАЗМОВА

— Куды ты, рачулка малая,
куды?
— Спяшаюся я да вялікай
вады.
— А што цябе гоніць усё-ткі,
скажы,
У бездань, якая не мае мяжы?
— Баюся змарнець я,
Баюся змялець,
Ад летняй спякоты не высахла
ледзь...
Хачу я струменнем сваім
памагчы
Рацэ, што нясе караблі
на плячы.
— Ці знаеш, што ў хвалях
вялікай вады
Ты згубіш свой твар і імя
назаўжды?
— Я знаю, куды і навошта бягу.
Я ўсё-ткі бягу, бо інакш
не магу!

ля засядзе, палічаць і нас за людзей».

Асабліва не пашанцавала ў перакладах купалаўскай інтымнай лірыцы. Выключэннем тут могуць быць хіба вершы «Песня» («Як у лесе зацвіталі...») у перакладзе В. Брусава і «Зайшло ўжо сонейка, цень лёг на гонейка...» у перакладзе А. Андрэева. Увогуле ж у перакладах купалаўскіх вершаў пра каханне ўсё спрошчана, збеднена, нежыццёва. Спашлёмся, як на прыклад, на пераклад Я. Нячаева верша «Ты прыйдзі...». Зроблены ён з уласцівым для гэтага перакладчыка імкненнем «палепшыць аўтара», упрыгожыць твор. У выніку было страчана тое, што найбольш характэрна для лірыкі Я. Купалы: задушэўная прастата і шчырасць. Купалаўскія радкі пад рукою Я. Нячаева робяцца банальнымі, павярхоўнымі, золата прастаты падменена ў іх пазалотай надробкі. Параўнаем:

Ты прыйдзі ка мне вясною,
Кветкаю прыйдзі,
Зацвіці красой са мною,
Думку разбудзі.

Ты приди ко мне весною,
Полная любви(?)
И чарующей красою
Думки обнови.

Магчыма, і нявapта было б вяртацца да перакладa Я. Нячаева, але і М. Галодны, і М. Камісарава, якія пасля яго перакладалі гэты верш Я. Купалы, таксама не пазбеглі нагрэшнасцей.

У перакладзе А. Андрэева верша «Успомні!..» асобныя радкі і строфы страцілі сваю першародную выразнасць. Напрыклад: «Вспомни, как, все потеряв остальное (?), жить станешь ты без друзей и врагов» — «Успомні, як згубіш ворага й друга, — жыць пачнеш ценем з-пад курганоў». Засушанымі выглядаюць многія радкі і ў перакладзе верша «Гэй ты, дзяўчынка, кветка-лілея», зробленым таксама А. Андрэевым.

У перакладзе А. Чывіліхіна верша «Да дзяўчынкі» не адчуваецца той мяккасці, якая ўласціва арыгіналу, асобныя купалаўскія радкі старанна «прыгладжаны».

Нягледзячы на тое, што нямала ёсць перакладаў недасканалых, што ёсць нямала нявырашаных задач, перакладчыцкая работа над творамі Я. Купалы ў апошні час, па сутнасці, спынілася, тым самым нібы ўзаконіўшы ранейшыя памылкі і нагрэшнасці. Акрамя гэтага, нямала перакладаў проста састарэлі.

Усё гэта гаворыць за тое, што працу над перакладамі Я. Купалы на рускую мову трэба працягваць. Надышоў час, калі можна адмовіцца ад слабых перакладаў, якія пераходзяць з адной купалаўскай кніжкі ў другую. Неабходна і рэдактарам прад'яўляць большую патрабавальнасць, больш уважліва супастаўляць пераклады з арыгіналамі. Гэта таксама паспрыяла б якасці перакладаў.

Ужо не за гарамі стогадовы юбілей з дня нараджэння Янкі Купалы. І добра было б, калі б падрыхтоўка да яго пачалася адразу ж пасля ўрачыстасцей гэтага года. Улічваючы накоплены вопыт, узровень перакладчыцкага майстэрства на сучасным этапе, месца творчасці Я. Купалы ў савецкай літаратуры, неабходна прыступіць да падрыхтоўкі поўнага збору твораў песняра Беларусі на рускай мове.

Няхай жа новыя купалаўскія кнігі на рускай мове будуць больш дасканалыя, чым папярэднія!

А КОЛЬКІ ЯШЧЭ ЎПЕРАДЗЕ!..

Самадзейнаму калектыву «Радасць» — 10 гадоў.

Выступае «Радасць»...

Гледачы адкрылі для сябе нашу «Радасць» у вясновы дзень 22 красавіка 1962 года. Другая дэкада беларускага самадзейнага мастацтва ў Мінску ў 1963 годзе прынесла калектыву назву «Народны». Такі поспех пасля аднаго года работы мог падацца нечаканым. Але толькі тым, хто не ведаў, колькі працы ўклалі хлопцы і дзяўчаты ў кожны танец. Іх прынялі і палюбілі землякі — рабочыя прадпрыемстваў і хлебаробы, школьнікі і студэнты. Потым першыя гастролі за межамі рэспублікі — ансамбль хутка мужнеў, майстэрства яго набыло свой почырк.

У 1963 годзе пасланцаў пагранічнага горада гасцінна сустракала Масква. Канцэрты на ВДНГ, у парку Сакольнікі, ва універсітэце дружбы народаў, на сцэне Крамлёўскага тэатра. Апладысменты, кветкі, усмешкі. І цёплыя словы рэцэнзентаў аб майстэрстве самадзейных артыстаў. Поспех у сталіцы даў зарад бадзёрасці, стаў своеасаблівым «атэстатам сталасці» калектыву. У ансамбль прыйшлі таленавітыя навічкі — рабочыя завода «Газаапарат» і панчошнай фабрыкі, студэнты педагагічнага інстытута, старшакласнікі школ горада — усе тыя, каго паланіў цуд танца, хто не баяўся чарнавой работы, без якой не бывае мастацтва.

А «Радасць» усё часцей пачалі клікаць у дарогу. У чэшскім горадзе Стражніца брастчане сталі паўпрэдамі савецкага самадзейнага мастацтва на міжнародным фестывалі фальклорных калектываў. Свежы і малады запал беларускіх танцораў, своеасаблівы каларыт іх танцаў спадабаліся жыхарам Стражніцы, Аламоўца, Прагі і Браціславы. І ў тым жа 1966 годзе самадзейны ансамбль разам з майстрамі мастацтва Беларусі прымаў удзел у Днях культуры ў ГДР. Нямецкія гледачы былі зачараваны «танцавальным сувенірам» з Брэста.

У дні свята народнай творчасці, прысвечанага 50-годдзю Вялікага Кастрычніка, пасланцы з берагоў Буга выступілі ў заключным канцэрце на галоўнай сцэне краіны — у Крамлёўскім палацы з'ездаў. Ансамбль вярнуўся дамоў лаўрэатам Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацтва.

І зноў будні куліс і святы выступленняў, рэпетыцыі і нараджэнні новых кампазіцый. Брастчане танцуюць для жыхароў Украіны, Ленінграда, Валгаграда, выязджаюць да польскіх сяброў у Люблінскае ваяводства, выступаюць з шэфскімі канцэртамі перад воінамі Савецкай Арміі, ім апладзіруюць дэлегаты з'езда камсамола рэспублікі...

У 1969 годзе «Радасць» запрасілі на міжнародны фестываль фальклорнага мастацтва ў Францыю. Ансамбль уразіў гаспадароў і гасцей гэтага незвычайнага агляду. Рускія танцы «За ваколіцай» і «Зімовыя гульні», украінскі «Гапак» і «Малдаўская рапсодыя», беларуская «Лявоніха», танец з балалайкамі «Рускі сувенір» — усе яны з аднолькавым захапленнем былі прыняты гледачамі. Аглядальнікі газет пісалі, што «Радасць» паказала «чысты характар Расіі». Таму што тут, быццам у разрэзе, убачылі яны мастацтва нашай шматнацыянальнай айчыны. Тры тыдні — гэта 20 канцэртаў у Эпінале і Грэі, Агню і Мецы, Страсбургу і Парыжы. Гэта экзамен на майстэрства і на характар...

Фіналам 1969 года стала выступленне мужчынскай групы ансамбля на фестывалі мастацтваў «Руская зіма» ў Маскве. У канцэрце-аглядзе «Перамогай азораныя» беларускія танцоры паказалі харэаграфічную кампазіцыю «Сімфонія мужнасці».

1970-ы запомніўся падарожжам да берагоў блакітнага Дуная — у Венгрыю. Аб канцэртах у гэтай краіне нагадваюць цяпер здымкі — фотарасказ аб цікавых сустрэчах у Будапешце, аб днях, праведзеных сярод сяброў у міжнародных лагерах дружбы ў Верэцы і на возеры Балатон.

Рэпетыцыі, канцэрты, фестывалі, гутаркі з сябрамі, з прыхільнікамі мастацтва — яны вучылі тварыць, загартоўвалі волю, адточвалі майстэрства, нараджалі задумы. Гадзіны, тыдні, месяцы складаліся ў гады: ветэраны саступілі месца маладым, навічкі ўваходзілі ў танцавальную сям'ю. Галіна Кутай і Аляксандр Мірашнічэнка, Кацярына Вакула і Георгій Залататрубаў, Людміла Макарава, Ірына Зяньковіч, Алена Фісюк, Аляўціна Драгайцава, Міхаіл Цурканаў, Валерый Сямёнаў, Інакенцій Абухаў, Станіслаў Мядзведзеў, Мікалай Раманoвіч — гэта ядро ансамбля, яго гордасць.

Вечар, прысвечаны 10-годдзю ансамбля, стаў значнай падзеяй у культурным жыцці Брэста. Сюды з'ехаліся прадстаўнікі мастацтва з Луцка і Гродна, Баранавіч і Мінска, каб павітаць юбіляра з радаснай падзеяй, каб сказаць цёплыя, сардэчныя словы.

У юнай «Радасці» — кароткая біяграфія. Наперадзе — новыя адкрыцці. Новыя шляхі, якія прынясуць людзям цудоўны падарунак — танец.

А. ВЕРАБ'ЕЎ.

ПЕСНЯРАМ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Днямі ў Кіславодску ў санаторыі імя М. Горкага адбылося ўрачыстае адкрыццё мемарыяльнай дошкі ў гонар народнага паэта Беларусі Янкі Купалы.

На працягу многіх год, пачынаючы з 1924 года, Янка Купала часта адпачываў на славутых каўказскіх курортах. Тут, у Кіславодску, Есентуках, Пяцігорску, напісаны былі вершы, прысвечаныя вялікай дружбе народаў, грузінскаму песняру Шата Руставелі, дагестанскаму ашугу Сулейману Стальскаму, і многія іншыя. Большасць з вершаў Я. Купалы, створаных на Каўказе, увайшлі ў зборнік «Ад сэрца», за які ў 1941 годзе паэт атрымаў Дзяржаўную прэмію. Асабліва часта бываў Я. Купала ў Кіславодску, у санаторыі імя М. Горкага.

Яшчэ ў 1970 годзе мясцовае таварыства па ахове помнікаў гісторыі і культуры прыняло рашэнне адзначыць юбілей беларускага песняра. Быў распачаты збор матэрыялаў аб жыцці і творчасці Я. Купалы, аб знаходжанні яго ў Кіславодску. Значную дапамогу ў гэтым аказаў літаратурны музей паэта ў Мінску.

Мемарыяльная дошка ў Кіславодску была адкрыта ў дні, калі там праходзіў тыдзень літаратур народаў СССР, на які з'ехаліся пісьменнікі з Масквы, Беларусі, Грузіі, Арменіі, Кабардзіна-Балкарыі, Дагестана і інш. На мітынгу выступілі загадчык аддзела культуры гарвыканкома тав. Карнілава, Мікола Хведаровіч, Юсіф Васілеўскі і інш.

●

Беларуская дзяржаўная філармонія адзначае 90-годдзе з дня нараджэння класіка нашай літаратуры Якуба Коласа. Яго творы гучаць на сцэнічных эстрадных пляцоўках. Адзін са старэйшых майстроў беларускай эстрады Сяргей Сакалоў стварыў літаратурна-музычную кампазіцыю «Старонкі з жыцця пісьменніка». З аўтарам кампазіцыі і яе выканаўцам выступаюць спявачка Таццяна Венацян і канцэртмайстар Ігар Палівода.

НА ГАСТРОЛЬНЫХ МАРШРУТАХ

Гастрольнае лета ў тэатрах не супадае з каляндарным. Сёлета гастролі пачаліся ў маі. Першым з беларускіх тэатраў выехаў у падарожжа тэатр імя Якуба Коласа. Па традыцыі віцябляне свае гастролі і ў Чарнігаве пачалі спектаклем «Несцерка».

— Наша гастрольная афіша, — расказвае галоўны рэжысёр тэатра лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР С. Казіміроўскі, — даволі разнастайная. Мы прывезлі ўкраінскім сябрам арыгінальныя спектаклі па творах беларускіх драматургаў. Гэта — «Несцерка» В. Вольскага, «Амністыя» М. Матукоўскага. «Трыбунал» і «Зацюканы апостал» А. Макаёнка. Класіка прадстаўлена двума спектаклямі — « Улада цемры» Л. Талстога і «Многа шуму з нічога» В. Шэкспіра.

Украінскія гледачы сустрэлі наш калектыў з вялікай цікавасцю і добразычлівасцю. Паступаюць заяўкі на прагляд спектакляў ад рабочых, калгаснікаў, студэнцкай моладзі. Гэта не так лёгка, але калектыў прыкладае максімум намаганняў, каб задаволіць усе гэтыя просьбы. За 15 дзён гастроляў мы паказалі ўжо 30 спектакляў, на якіх пабывала 17 тысяч гледачоў. Мясцовая абласная газета шырока асвятляе нашы гастролі. Надрукаваны станоўчыя рэцэнзіі на «Несцерку», «Уладу цемры» і «Трыбунал».

Радуе глыбокае і тонкае разуменне ўкраінскім гледачом беларускай мовы і беларускага нацыянальнага характару, які так пранікнёна паказаны ў п'есах нашых драматургаў.

У адзін з майскіх дзён ветэраны нашага тэатра А. Шэлег, А. Трус, І. Матусевіч і маладзейшыя акцёры Ул. Куляшоў, Г. Бальчэўская, Л Трушко сустрэліся з прадстаўнікамі буйнейшага ў Чарнігаве прадпрыемства — камвольнага камбіната. Ішла шчырая гаворка аб нялёгкай рабоце акцёра і тэкстыльшчыка, аб тым, што кожная прафесія не абыходзіцца без пошукаў, радасцей і засмучэнняў. Артысты паказалі рабочым урыўкі са спектакляў «Трыбунал» і «Улада цемры», а рабочыя — свае цудоўныя тканіны.

Што яшчэ вам расказаць! Адначасова з паказам спектакляў, сустрэчамі з гледачамі ідуць рэпетыцыі. У тэатры нарадзілася інсцэніроўка рамана Івана Шамякіна «Снежныя зімы». Яе зрабілі аўтар рамана разам з загадчыкам літаратурнай часткі тэатра Уладзімірам Ганчаровым. Увесь пастановачны калектыў (я — рэжысёр гэтага спектакля, мастак — Аляксандр Салаўёў, музыку для нас піша Генрых Вагнер) працуе з вялікай зацікаўленасцю. Спадзяёмся, што новая работа, якую мы прысвячаем 50-годдзю ўтварэння СССР, будзе гатова ў канцы чэрвеня, і мы ёю закончым наш тэатральны сезон.

Вельмі прыемна, што нас ужо трэці раз запрасіла Кіеўскае тэлебачанне: у нядзелю, 28 мая, на тэлеэкранах гледачы ўбачаць нашага вясёлага, неўміручага Несцерку...

А ў гэты ж час у Віцебску знаходзіцца на гастролях Чарнігаўскі музычна-драматычны тэатр імя Тараса Шаўчэнкі.

— Не ўпершыню прыязджае наш калектыў у Беларусь, — дзеліцца сваімі ўражаннямі галоўны рэжысёр тэатра заслужаны артыст УССР Віктар Васільевіч Рудніцкі.— Тое, што мы прыязджаем у вашу рэспубліку не першы раз, ужо сведчыць аб прыязных адносінах да нас беларускага гледача. Наогул, Віцебск — тэатральны горад, што я з задавальненнем адзначаю. Гэта адчуваеш і па аншлагах, і па тых водгуках, якія мы атрымліваем.

Віцябляне і гледачы Лукомля, Оршы, Лепеля, прыгарадных калгасаў пазнаёміліся з украінскай класікай—«Назарам Стадоляй», «Сарачынскім кірмашом», «У нядзелю рана зелле збірала», з сучаснымі музычнымі камедыямі «Дзяўчына з блакітнымі вачыма», «Каўказская пляменніца» і іншымі спектаклямі.

Далейшы наш гастрольны маршрут — Гомель. Тут мы пакажам прэм'еру па п'есе ўкраінскага драматурга Міколы Заруднага «Дарога, якую мы выбіраем»...

Тэатральныя маршруты лета 1972 года бяруць пачатак вясновым маем: шчаслівая пара!..

НА КАРЫСЦЬ УДАСКАНАЛЕННЮ

КЛАСІКА — гэта заўсёды пробны камень для творчага калектыву. Патрабаванні да опернага мастацтва змяняюцца ў адпаведнасці з часам, і задача тэатра «адшукаць» пад грузам традыцыйнасці ўсё тое, што хвалюе сёння, што захоўвае жывыя думкі і пачуцці. Опера Ш. Гуно «Фаўст» з тых, што вось ужо цэлае стагоддзе вытрымлівае выпрабаванне часам. Вабіць усё новых і новых мастакоў глыбінёй філасофскай думкі і характараў.

Адно з самых моцных і цікавых уражанняў новай пастаноўкі «Фаўста» ў Беларускім тэатры оперы і балета — аркестр. Такое не часта можна сказаць аб оперным спектаклі, тым больш, што гаворка ідзе аб лірычнай оперы. Многія ўдзельнікі спектакля маглі б пазайздросціць дакладнасці адчування стылю оперы, разнастайнасці і выразнасці адценняў, а галоўнае, той адухоўленасці, з якой аркестр даносіць да слухачоў музыку Гуно. Асноўная заслуга ў гэтым, зразумела, дырыжора І. Абраміса, які падрыхтаваў спектакль, а потым Т. Каламійцавай, якая замяняе яго на апошніх спектаклях.

Тым больш шкада, што зададзены аркестрам высокі музычны ўзровень спектакля не заўсёды падтрымліваецца спевакамі. У першую чаргу, гэта датычыць стваральніка вобраза галоўнага героя —Фаўста. Артыст В. Кірычэнка пакуль што не дасягае мэты. Прынамсі, у мяне засталося такое ўражанне.

Вядома, што кампазітар значна спрасціў характар гётэўскага героя. У оперы гэты дапытлівы шукальнік праўды часцей выглядае толькі закаханым юнаком. Нельга забываць, што Ш. Гуно напоўніў уласцівымі яго творчасці наогул лірызмам і псіхалагічнай праўдай і гэты персанаж. Артыст жа застаецца ў рамках заштампаванага амплуа опернага героя-любоўніка. Не знойдзены ім жывыя душэўныя рухі, ён выглядае скаваным, бачыш акцёрскі найгрыш. Недасканала гучыць і голас выканаўцы —няма мяккасці і пластыкі ў кантылене, часам у яго парушаны натуральныя пераходы паміж рэгістрамі. Застаецца такое ўражанне, што В. Кірычэнка неяк раз'яднаны з музычнай атмасферай спектакля, хоць нават і ў самыя лірычныя моманты амаль не адводзіць вачэй ад дырыжорскай палачкі.

Другую цэнтральную партыю спектакля — Мефістофеля выконвае М. Дружына. Пры стварэнні гэтага вобраза часта ўзнікаюць цяжкасці знешняга парадку. Намаганнямі артыстаў розных краін вобраз Мефістофеля адліўся ў стойкі шаблон, хоць партыя якраз вельмі ўдзячная для творчых пошукаў. Даўно склаліся традыцыйныя грым і касцюм, манера сцэнічных паводзін Мефістофеля. І артыст М. Дружына трымаецца традыцыйнай стылістыкі. Больш удала перадае саліст іранічна-характарныя адценні партыі — з'едліва-галантную сернаду, сцэну з Мартай (артыстка М. Бусько), саркастычныя рэплікі. Мне вадалося,

Вясной 1928 года выхаванцы музычнага тэхнікума ў Мінску паказалі грамадскасці оперны спектакль «Фаўст», які потым увайшоў і ў рэпертуар упершыню ў гісторыі створанага беларускага музычнага тэатра, цяпер Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР. Папулярны твор Ш. Гуно прыцягвае ўвагу новых і новых пакаленняў артыстаў і рэжысёраў. Сёлета оперная сцэна ў Мінску паказала прэм'еру спектакля ў пастаноўцы заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР С. Штэйна. Прэм'ера выклікала спрэчкі. Сярод гледачоў і крытыкаў галасы падзяліліся на гарачых прыхільнікаў новай сцэнічнай версіі даўно вядомай оперы і тых, хто бачыць у ёй больш недасканалага, чым удалага.

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» рашыла пазнаёміць тэатр і грамадскасць з абедзвюма думкамі музыказнаўцаў. Зразумела, дыскусійнае абмеркаванне і асобных твораў літаратуры і мастацтва прадугледжваецца намі ў плане ажыццяўлення Пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы».

Сапраўды, калі пазнаёміць чытачоў з адной думкай, можа скласціся ўражанне, што толькі яна і існуе. Творчы дыспут можа садзейнічаць больш правільнай ацэнцы прэм'еры і грамадскасцю, і тэатрам. Агаворваемся, што бліжэй да ісціны нам здаецца пазіцыя музыказнаўцы І. Нісневіча, хоць і сярод заўваг Т. Баляслаўскай, музыказнаўцы, таксама выхаванай Беларускай дзяржаўнай кансерваторыяй, ёсць слушныя. Магчыма, у кагосьці з крытыкаў, гледачоў і прадстаўнікоў тэатра будзе жаданне выказаць свой пункт гледжання: калі ласка, прапануйце рэдакцыі...

ПРАЧЫТАНАЯ СУЧАСНІКАМІ

БОЛЬШ СТА ГАДОЎ не сыходзіць са сцэны айчынных тэатраў лірычная опера «Фаўст» Шарля Гуно. Цудоўнае ўвасабленне гэты твор атрымаў у работах такіх выдатных дзеячоў нашай культуры, як спевакі Ф. Шаляпін і А. Пірагоў (Мефістофель), І. Казлоўскі (Фаўст). К. Дзяржынская і Н. Шпілер (Маргарыта), дырыжоры А. Коўтс, А. Мелік-Пашаеў, А. Пазоўскі, А. Самасуд, рэжысёры М. Смоліч, У. Лоскі, Р. Сіманаў, балетмайстры Л. Лаўроўскі і В. Чабукіяні, мастакі В. Рындзін, В. Фёдароўскі і А. Хадасевіч. Дадамо, што і на беларускай сцэне першая пастаноўка «Фаўста» таксама звязана з імёнамі першакласных майстроў Л. Александроўскай (Маргарыта) і І. Гітгарца (дырыжор).

Усё гэта давала магчымасць, чацвёрты раз вяртаючы ў рэпертуар Беларускага тэатра оперы і балета оперу, вырашаць спектакль на традыцыйных канонах, якія выпрабаваны часам. Аднак, да гонару аўтараў нядаўняй прэм'еры нашага тэатра, яны пайшлі па шляху пошукаў новай формы ўвасаблення твора і ў многім дасягнулі поспеху.

Пакольні (як бы ні дэбатаваліся гэтыя пытанні) опера — мастацтва, перш за ўсё, музычнае — пачну з аркестра. Музычны кіраўнік новай прэм'еры І. Абраміс і дырыжор Т. Каламійцава, на першы погляд, у сваёй трактоўцы партытуры «Фаўста» не адкрылі ніякіх «амерык». Але новае тут у тым, што абодва натхнёна выконваюць аўтарскія патрабаванні, не «залірычваюць» музыку, не замаруджваюць тэмпы, не дагаджаюць, як гэта бывае часам, густам некаторых спевакоў, што захапляюцца ферматамі, каб прадэманстраваць «прыгожыя» гукі свайго голасу. Вельмі пявуча, мянка, але дынамічна гучаць у спектаклях інтрадукцыя і аркестравы пралог. Пластычна выкладаюцца ўсе тэмы, выдатна захоўваюцца суадносіны гучання струннай, драўлянай і меднай груп аркестра; ярні акампанемент салістам і цудоўныя тэмпы. Дырыжоры сапраўды «вядуць» спектакль.

Калі гаварыць аб тым, што маецца новага ў прачытанні партытуры «Фаўста» рэжысёрам С. Штэйнам, дык яно, безумоўна, не ў факце перастаноўкі карцін у дзеях оперы, а ў прычынах, што падштурхнулі пастаноўшчыка да такіх змен (трэцяя і чацвёртая дзеі).

Як вядома, першая карціна трэцяй дзеі «Фаўста» нават у самых кананічных пастаноўках не выконваецца, бо яна замаруджвае дзеянне і не ўзбагачае вобразаў Маргарыты і Зібеля. Наступная карціна — сустрэча Маргарыты з Мефістофелем ля храма. Ёй здаецца, нібы ўсе пякельныя сілы — супраць яе. І, нарэшце, трэцяя карціна — вяртанне войска з паходу і смерць Валянціна ў паядынку з Фаўстам. Зыходзячы з логікі развіцця сюжэта оперы, з раскрыцця ідэі твора (вялікае каханне, сіла і чысціня пачуцця мацней за пакуты, якія яны могуць прыносіць),— С. Штэйн таксама пакінуў у трэцяй дзеі спектакля другую і трэцюю карціны, але памяняў іх месцамі. Гэта дало яму магчымасць лагічна пачаць апошнюю дзею твора з «Валь-

ХАЙ БУДЗЕ 500!

250 ПРАДСТАЎЛЕННЕ «ТРЫБУНАЛА» У МАГІЛЕЎСКІМ АБЛАСНЫМ ТЭАТРЫ ДРАМЫ І КАМЕДЫІ У БАБРУЙСКУ

Звычайна пачынаючы з 20—30 прадстаўлення, у стваральнікаў спектакля ўзнікае непакой за яго якасць: акцёры, маўляў, стараюцца дагадзіць не заўсёды высокім густам публікі, у ігры з'яўляецца пэўны аўтаматызм, адчуваюцца пазнейшыя ўводы, словам, спектакль «разбоўтаўся». З якім жа задавальненнем зазначаў я, прысутнічаючы на 250-м прадстаўленні «Трыбунала» ў маіх суседзяў бабруйчан, што спектакль застаўся свежым, пругкім, добра арганізаваным. І гэта тым больш прыемна, што ўмовы працы бабруйскіх артыстаў нялёгкія. Спектакль іграўся ў асноўным на выездах у раённых і сельскіх дамах культуры і нават пад адкрытым небам. Відаць, тым, як спектакль вытрымлівае такую колькасць прадстаўленняў, і высвятляецца сапраўдная яго каштоўнасць.

Спектакль бабруйчан «Трыбунал» быў першым у краіне. Яго паставіў малады рэжысёр В. Шыманскі, калі тэатр толькі пачынаў сваё жыццё. Мне не давялося бачыць спектакль раней, але і цяпер гледача вядзе за сабой зладжаны калектыў выканаўцаў на чале з вопытным артыстам П. Масцеравым. З якой энергіяй, захопленасцю, самааддачай жыве на сцэне яго Цярэшка Калабок! Які ён дакладны, арганічны ва ўсіх непраўдападобных сітуацыях, прапанаваных аўтарам! Седзячы ў мяшку, звязаны, як гаворыцца, па руках і нагах, ён знаходзіць сродкі, каб трымаць у напружанні глядзельную залу.

Шмат цёплых слоў можна сказаць і ў адрас Н. Калаптур (Паліна), Ю. Саевіч (Галя), А. Бендавай (Зіна), В. Гарыслаўца (Валодзя), Л. Падбярозкінай (Надзя), Б. Баева (Сырадоеў), Я. Гоўшы (камендант). Калектыў таленавіта расказвае аб патрыятычным подзвігу звычайнай савецкай сям'і— адной з тысяч. Пра тое, у якім захапленні была зала, сведчыць хаця б такі невялікі выпадак. У канцы спек-

што М. Дружына шчасліва стрымлівае сябе, каб гэтыя эпізоды не прагучалі як бытавы фарс. Затое другі, «дэманічны» ракурс аблічча Мефістофеля, які праяўляецца ў славутых «Куплетах» і «Заклінанні кветак», у спектаклі не гучыць на поўную сілу. У названых нумарах спеваку як бы не хапае магутнасці гуку, а без гэтага адчуванне «д'ябальскага» характару знікае. Між іншым, на спектаклі, які я чула, саліст у «Куплетах» ледзь пасняваў за аркестрам.

Тым больш прыемна адзначыць, што цэнтральная лінія оперы — драма Маргарыты, гісторыя яе кахання і смерці — у спектаклі атрымалася такой, якой яна ўспрымаецца ў музычным тэксце. Выканаўца гэтай партыі Л. Златава дакладна прытрымліваецца кампазітарскай задумы і дабіваецца поспеху. Вобраз, створаны артысткай, афарбаваны мяккай цеплынёй, вельмі жаноцкі. Асабліва ярка ён раскрываецца ў «Фульскай баладзе». Артыстка пераконвае нас праўдай пачуццяў і ў драматычных сцэнах.

Сярод іншых выканаўцаў варта вылучыць А. Саўчанку ў ролі Валянціна. У гэтай аднапланавай партыі артыст знаходзіць жывыя інтанацыі і жэсты. Сцэна смерці Валянціна — адна з самых выразных у спектаклі.

У І. Атлыгінай (Зібель) уся партыя гучыць крыху аднатонна. Да таго ж маладой выканаўцы неабходна працаваць і над знешнім малюнкам ролі: многія жэсты Зібеля выглядаюць вельмі ж па-жаночаму.

Папрок у гукавой аднастайнасці можна прад'явіць і В. Брую (стары Фаўст). А яго мітуслівая жэстыкуляцыя кантрастуе з музыкай, у якой падкрэслена ўзвышанасць і высакароднасць вобраза.

Цікавым, хоць і ў многім спрэчным, уяўляецца мастацкае афармленне спектакля (мастак Я. Ждан). Так, на сцэне ёсць унутраная заслона, распісаная пад стральчатыя гатычныя вокны — вітражы. Але яна нясе мастацкую нагрузку толькі ў сцэне ў саборы. Дзякуючы светлавым эфектам заслона ствараe ілюзію навіслых скляпенняў сабора са злоснымі маскамі хімер. У астатніх сцэнах заслона служыць толькі застаўкай. Наогул, дэкарацыі выраштаны ў крыху ўмоўнай манеры, маляўніча і графічна выразна. Ды ў мяне асабіста ўзнікае пытанне, ці адпавядае такое афамленне ўсёй стылістыцы оперы Гуно...

Рэжысёр С. Штэйн вынаходліва выкарыстоўвае прасцэніум і шырока ўжывае «буйны план». Сутнасць буйнага плана ў спектаклі заключаецца ў адасабленні таго ці іншага спевака ў момант выканання сольнага нумара ад навакольнага фону. Скажам, каваціна Валянціна і «Куплеты» Зібеля гучаць перад заслонай. Першая сустрэча Фаўста і Маргарыты на свяце выдзелена: натоўп вакол замірае, сцэна пагружаецца ў змрок, а ў спецыяльным эфектным асвятленні героі вядуць дыялог. Героі ж оперы Ш. Гуно, як мне здаецца, не аддзелены ад натоўпу, а, як кажуць, «упісаны» ў яго. Мабыць, з-за таго і арыі Валянціна і Зібеля гучаць у спектаклі хутчэй па-канцэртнаму. Такое ж рэзкае аддзяленне Фаўста і Маргарыты ад людзей наогул парушае мастацкую плынь дзеі. І вырашэнне ўсёй сцэны кірмашу ў спектаклі невыразнае: статычная экспазіцыя хору і некалькі балетных пар на цесным адрэзку авансцэны, зразумела, не ствараюць атмасферы народнага свята.

Вялікія прэтэнзіі хочацца прад'явіць да хору (хормайстры — А. Кагадзееў і Г. Луцэвіч). Ён з цяжкасцю спраўляецца з прапанаванымі дырыжорам тэмпамі, іншы раз літаральна «вязне» ў імклівых музычных фразах. Гэта адносіцца да сцэн першай і трэцяй дзеяў.

Некаторыя з недахопаў, адчутых мной у спектаклі, мабыць, характэрныя толькі для аднаго складу выканаўцаў, а другія артысты магчыма выконваюць партыі бліжэй да аўтарскай задумы. Але заўвагі свае ў адрас рэжысуры і мастацкага вырашэння спектакля я рабіла, спадзеючыся, што яны могуць быць карыснымі пры далейшай рабоце над удасканаленнем пастаноўкі «Фаўста» на беларускай сцэне. Лепшыя эпізоды і цяперашняга спектакля сведчаць, што такая работа можа даць добры плён.

Т. БАЛЯСЛАЎСКАЯ.

...нургіевай ночы» і закончыць спектакль сцэнай у цямніцы, дзе асабліва ярка падкрэсліваецца не грэшнасць, а веліч кахання.

Акрамя гэтых абгрунтаваных і цікавых перастановак, рэжысура С. Штэйна вабіць таксама дэталёвай распрацоўкай масавых сцэн спектакля (кірмаш і прыход войска), цікавым мізансцэніраваннем эпізодаў, яркім «вычляненнем» салістаў з масы. Вельмі вынаходліва рэжысёр вырашыў фінал пастаноўкі: Мефістофель з Фаўстам і Маргарыта застаюцца па розныя бакі сцэнічнай пляцоўкі — дабро і зло несумяшчальныя.

У пастаноўцы «Фаўста» на сцэне нашага тэатра задавальненне выклікае таксама прачытанне партытуры мастаком Я. Жданам, хоць з чымсьці можна і паспрачацца (напрыклад, «грандыёзным» атрымаўся ў другой дзеі сад: ён у дыспрапорцыі з уяўленнем аб аб'ёмах дамоў). Калі досыць традыцыйна вырашаны інтэр'ер кабінета старога Фаўста (пралог), дык буйства фарбаў, тонкае адчуванне непаўторнасці будоўляў і плошчаў сярэдневяковага горада, каларыстычная перадача інтэр'ера «Вальпургіевай ночы», маштабнасць храма, лаканізм цямніцы сведчаць, што ў тэатры ёсць малады таленавіты мастак.

І яшчэ дадатнай якасцю пастаноўкі лічу я добрае гучанне хору, майстэрства якога ўдасканальваецца з кожным прадстаўленнем. Цудоўна вырашаны танцы ў «Вальпургіевай ночы», яны выконваюцца як на адным дыханні, няма адчування канцэртнасці нумароў. Вельмі стыльны вядомы вальс з другой карціны (балетмайстры С. Дрэчын і П. Малахава).

Думка аб тым, што работа саліста ў спектаклі вызначаецца працаздольнасцю і талентам выканаўцы, а таксама майстэрствам пастаноўшчыка,— не новая. Знаёмячыся з розным складам удзельнікаў спектакля «Фаўст» на нашай сцэне, яшчэ раз пераконваешся ў гэтай старой ісціне. Нездарма, відаць, так арганічна «ўпісаліся» ў гэты спектакль нашы госці з Баку і Кішынёва — Л. Іманаў (малады Фаўст) і Л. Ерафеева (Маргарыта) у дні фестывалю майстроў мастацтва на нашай сцэне. І ім аказалася блізкім рэжысёрскае бачанне твора, дырыжорскае прачытанне партытуры. Рознымі і, разам з тым, блізкімі адзін аднаму па адчуванні свайго месца ў сцэнічных падзеях аказаліся абодва нашы Мефістофелі — В. Чарнабаеў і М. Здановіч. Першы з іх — больш іранічны, гарэзлівы, другі — каварна-абаяльны і імклівы, аднак пачуццё мастацкага такту дапамагае выканаўцам трымацца задумы спектакля. Адразу хочацца сказаць, што малады спявак М. Здановіч пакідае вельмі яркае ўражанне, чаруе мастацкай лёгкасцю і бляскам, з якімі ён лепіць вакальна-сцэнічны вобраз свайго героя.

Нельга не адзначыць таксама паспяховага ўвасаблення партыі старога Фаўста артыстам В. Іваноўскім. Тут мы зноў сутыкаемся са сцэнічна-пластычным адчуваннем вобраза, а не з канцэртным нумарам, як гэта часта здараецца ў пастаноўках на іншых сцэнах.

Вобраз маладога Фаўста ў выкананні артыстаў З. Бабія і В. Кірычэнкі ў спектаклі атрымаўся недастаткова дзейсным і малаабаяльным. Першы паказаў свайго героя нейкім разважлівым, нерашучым, нават сухім; у другога ж Фаўст стаў саладжавым, стомленым чалавекам, пазбаўленым юнацкага запалу. Асабліва адчуваецца гэта, калі герой З. Бабія і В. Кірычэнкі знаходзіцца ў ансамблі з больш яркімі па артыстычным увасабленні вобразамі Мефістофеля і Маргарыты. Гераіня ў трактоўцы Т. Шымко і І. Адзінцовай — сапраўды цікавы і змястоўны персанаж пастаноўкі. І калі Маргарыта — Шымко вабіць сілай пачуцця, дык Маргарыта — Адзінцова — трапяткім адчуваннем нараджэння кахання.

Мне давялося сустракацца з артысткай Л. Шаўчэнка ў партыі Зібеля некалькі разоў. Яе выкананне вызначаецца непасрэднасцю, высокай якасцю вакалу. Мабыць, трэба нешта зрабіць са сцэнічным касцюмам артысткі, каб больш падкрэсліць, што яе герой — закаханы юнак, а не дзяўчына. І партыя Валянціна ў асобе саліста Ю. Бастрыкава знайшла таленавітага выканаўцу — удумлівага, пластычнага, з добрым голасам. Нельга не адзначыць і вялікае майстэрства, з якім артыстка С. Друкер малюе вобраз Марты. У добрым ансамблі з партнёрамі выканаўца другой невялікай партыі — Вагнера артыст М. Пушкароў.

ЦІ УСЁ ў прэм'еры «Фаўста» бездакорнае? Не. Гэта датычыць, перш за ўсё, вакалу ў спектаклі. Гучаць яшчэ фальшывыя ноты, неахайна вымаўляюцца словы, часам іх наогул не чуваць. Некаторыя выканаўцы выключаюцца з дзеяння, калі ў іх няма арыёзнага ці рэчытатыўнага тэксту. Усе гэтыя патрабаванні ўзнікаюць у сувязі з тым, што прэм'ера «Фаўста» — сведчанне высокага, наогул, прафесіяналізму нашага тэатра. Яна паказала, што калектыў сур'ёзна змагаецца за сапраўдную мастацкую культуру ўвасаблення твораў розных стыляў і эпох.

І. НІСНЕВІЧ.

...такля не адбыўся фінальны выбух— падвяла тэатральная тэхніка. Толькі мільгануў чырвоны прамень у акне. Але зала нават не заўважыла, бо была падрыхтавана да разумення спектакля ўсім яго ходам.

Спектакль праходзіў у Магілёўскім гарадскім доме культуры. Я з вялікім задавальненнем апісаў бы, як пасля спектакля віншавалі артыстаў прадстаўнікі Беларускага тэатральнага аб'яднання, газеты «Літаратура і мастацтва» і іншых рэдакцый, як дарылі кветкі, якія цёплыя словы гаварыў у адрас тэатра аўтар п'есы. А. Макаёнак. Апісаў бы... Але, на жаль, нічога гэтага не было. Не было і сяброўскага застолля. Акцёры адразу пасля спектакля селі ў аўтобус і паехалі дадому. Мне могуць запярэчыць: маўляў, любы спектакль — звычайная работа для акцёраў і навошта патрабаваць нейкіх урачыстасцей?

Я ўпэўнены, што бабруйскія калегі працуюць не дзеля такіх урачыстасцей. Але як часам важна бывае ў пару сказаць добрае слова, падтрымаць энтузіязм калектыву, каб працаваць было прыемна, лягчэй. Мы часам недаацэньваем значэнне добрага слова, якое так патрэбна для людзей творчай прафесіі і якое можа даць добрыя вынікі.

Жадаю маім калегам яшчэ шмат разоў адзначаць юбілей іх спектакляў і спадзяюся, што на 500-м прадстаўленні «Трыбунала» ўсё будзе так, як хацелася.

Ул. КАРАТКЕВІЧ,
галоўны рэжысёр Магілёўскага драматычнага тэатра.

Б. Пакроўскі:

«БРАЦЬ АГОНЬ НА СЯБЕ!..»

Даўняя дружба звязвае Беларусні тэатр оперы і балета з буйным майстрам савецкага опернага мастацтва, галоўным рэжысёрам Вялікага тэатра Саюза ССР, народным артыстам Савецкага Саюза Барысам Аляксандравічам Пакроўскім. Яна нарадзілася, калі наш тэатр толькі што вярнуўся ў разбураны фашыстамі Мінск.

Першай прэм'ерай тэатра ў родным горадзе была «Алеся» Я. Цікоцкага — оперу паставіў Б. Пакроўскі. Шмат гадоў на беларускай сцэне карысталася поспехам опера «Кармэн», якую таксама паставіў Б. Пакроўскі.

Прайшло больш за чвэрць стагоддзя. І вось нядаўна славуты рэжысёр наведаў Мінск. У тэатры оперы і балета адбылася яго сустрэча з калектывам.

— Перад опернымі сцэнамі краіны стаяць зараз сур'ёзныя, складаныя задачы, — сказаў Барыс Аляксандравіч. — Кожны тэатр павінен мець самабытнае творчае аблічча, нацыянальную непаўторнасць. Толькі не трэба забываць, што непаўторнасць гэтая — не толькі арнамент, а светапогляд, светаадчуванне мастака.

Няма патрэбы тлумачыць, што непаўторнае аблічча павінен мець і кожны спектакль, кожны выканаўца. А то іншы раз і голас гучыць роўна і паўзы артыст робіць, дзе трэба, і касцюм носіць акуратна, а сэнсу няма! Няма сваёй інтанацыі. А галоўнае ў спевах — інтанацыя, гаварыў Фёдар Шаляпін.

Оперны артыст павінен думаць пра сваю кар'еру (няхай мяне зразумеюць правільна, я не за кар'ерызм!). Але думаць пра яе не на прыёме ў дырэктара, а тады, калі працуе з канцэртмайстрам, з рэжысёрам і дырыжорам, калі прымярае касцюм... «Браць агонь на сябе» — вось сцэнічнае геройства артыста. Калі ты пайшоў у тэатр — будзь вядомым, будзь індывідуальнасцю!

— А як жа гэта сумясціць з падпарадкаваннем сваёй волі — волі рэжысёра?

— Мэта рэжысёра — не падпарадкаваць індывідуальнасць артыста, а раскрыць яе. І калі ў рэжысёра пяць індывідуальнасцей — гэта вельмі добра. Сапраўдны артыст «прысвойвае» рэжысёрскую думку. Успамінаецца сустрэча з адным спеваком. Ён рабіў усё дакладна, як я хацеў. Потым я ўбачыў, што гэта дрэнна. Але ён не згаджаўся нічога перарабляць. «Гэта мае мізансцэны», — гаварыў ён. А я ж ведаў, што яны не яго, а мае. І тады я ўпершыню адчуў сябе рэжысёрам. З рэжысёрам трэба спрабаваць. Яго праца — гэта ўгнаенне, на якім вы расцеце.

— Здараецца, што рэжысёр прапануе мізансцэну, няэручную для выканаўцаў. Як трымацца артысту ў такім выпадку?

— Галоўнае, каб зручна было не вам, а гледачам! Калі заўсёды рабіць так, каб артысту было зручна, — будзе сумна на сцэне...

— Ці можна эксперыментаваць у класічным рэпертуары і ламаць законы опернага мастацтва?

— Што такое — законы опернага мастацтва? Я іх нідзе не чытаў. Здараецца, кажуць: гэта добра, але гэта не опера. А мне ўсё роўна, што гэта, галоўнае — каб было пераканаўча. «Кожная опера ёсць новы закон», — сказаў Рымскі-Корсакаў.

— Ці існуюць межы наватарства, калі ставяцца оперы, што напісаны шмат гадоў назад?

— Калі б ваш спектакль «Фаўст» паказалі гледачам сто гадоў назад, яны б яго не прынялі. Вельмі добра, што ў вашым тэатры класічныя оперы ставяцца з сучасных эстэтычных пазіцый. Хаця павінен сказаць, што ў «Фаўсце», на мой погляд, ёсць штампы.

Час, эпоха, глядач не дазваляюць рашаць даўно і шырока вядомы твор старымі ідэйна-мастацкімі сродкамі. Адзін мудрэц сказаў: «Мы бачым далей, бо стаім на плячах у гігантаў». Я зараз працую над «Русланам і Людмілай», і чым далей, тым больш упэўніваюся, што гэты твор зразумеюць толькі праз трыста гадоў! Глінка пісаў не музыку, а музыкай! Свой спектакль я ў многім вырашаю ва ўмоўным плане. Яго, пэўна, будуць крытыкаваць, а я перакананы ў слушнасці такой задумы. Раней мы не ўмелі іграць Брэхта, зараз іграем. На маю думку, «Руслан і Людміла» напісаны па прынцыпе брэхтаўскага тэатра.

— У нашай пастаноўцы «Пікавай дамы» замест трох дзей, як у кампазітара, зроблены дзве часткі. Ці можна так «папраўляць» Чайкоўскага?

— Я ставіў у Вялікім тэатры оперу С. Пракоф'ева «Сямён Катко» і з пяці дзей зрабіў тры. Глінка напісаў «Руслана і Людмілу» ў пяці дзеях, я раблю тры...

Б. ШАРАШЭЎСКАЯ.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР імя М. Горкага паказаў прэм'еру — «Чалавек з боку» па п'есе І. Дварэцкага. Паставіў спектакль галоўны рэжысёр тэатра Ф. Шэйн, мастацкае афармленне Б. Герлавана, музыка А. Янчанкі.

На здымку — сцэна са спектакля. У ролі Плужына — артыст І. Камароў, Чашкова — народны артыст БССР Р. Янкоўскі.

Фота Ул. КРУКА.

АРСЕНАЛ ПУБЛІЦЫСТА

Кніга М. Цікоцкага «Стылістыка публіцыстычных жанраў» рэкамендавана Міністэрствам вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР як вучэбны дапаможнік для студэнтаў-журналістаў. Але прызначэнне яе больш шырокае: у ёй закранаюцца многія праблемы публіцыстычнай творчасці, тэорыі і практыкі тых, хто першымі асэнсоўвае жыццё, уплывае на фарміраванне грамадскай свядомасці. Важнейшыя віды публіцыстыкі, іх узаемасувязь, жанравыя і стылістычныя асаблівасці, вобразна-моўныя сродкі даследуюцца ў кнізе на шырокім тэарэтычным фоне, з прыцягненнем канкрэтных прыкладаў з практыкі савецкіх публіцыстаў розных год. У прадмове да кнігі адзначана, што гэта першая спроба стварэння вучэбнага дапаможніка па важнейшых раздзелах тэорыі і практыкі савецкай журналістыкі.

У пачатку даследчык разглядае праблему жанраў. Ён прапануе досыць стройную і лагічную канцэпцыю, адстойваючы жанравую выразнасць у творчасці, бо яна садзейнічае канкрэтызацыі задачы, якую вырашае публіцыст, а таксама завершанасці публіцыстычнага твора. Жанр трэба вызначаць, падкрэслівае аўтар, грунтуючыся на тым, без чаго ён не можа існаваць і што складае яго аснову, законы яго будовы. Такімі «адзнакамі» з'яўляюцца «характар аб'екта даследавання», «канкрэтнае прызначэнне твора» (інфармацыя, папулярызацыя ці даследаванне), «маштабнасць вывадаў і абагульненняў» і «характар літаратурна-стылістычных сродкаў».

Шмат старонак кнігі адведзена вызначэнню асаблівасцей публіцыстычнага стылю. Даследчык даводзіць, што стылістыка, паэтыка ў публіцыстыцы (у прыватнасці, у важнейшых яе жанрах — артыкуле, нарысе і фельетоне) — свая, адметная ад стылістыкі мастацкай літаратуры. І вызначаецца яна спецыфікай самой публіцыстычнай формы адлюстравання рэчаіснасці, якая ў лепшых сваіх узорах спалучае сістэму разгорнутых доказаў з эмацыянальнасцю.

На многіх старонках уступнай часткі кнігі ідзе гаворка аб мове газеты і іншых сродкаў інфармацыі. Даследчык — за ўзбагачэнне мовы, за яе разнастайнасць і стылёва-лексічнае багацце.

Публіцыстыка ў наш час усё больш вырываецца на перадавы рубеж грамадскага жыцця, і высвятленне ўсіх яе бакоў і магчымасцей — важная надзённая справа. Менавіта з улікам такіх патрабаванняў і разглядаюцца ў кнізе тры асноўныя жанры публіцыстыкі — артыкул, нарыс, фельетон. Кожнаму з іх прысвечаны асобныя раздзелы.

Назва «публіцыстычны артыкул», падкрэслівае даследчык, апраўдана тады, калі ўзнімаецца актуальная грамадска-палітычная думка, калі яна глыбока абгрунтоўваецца, лагічна і эмацыянальна асэнсоўваецца. Якасць артыкула, яго грамадскае значэнне залежыць ад таго, як аўтар сумее адабраць і «выстраіць» факты, асвятліць і прааналізаваць іх, паказаць ва ўзаемасувязі, а не выхапленымі з дыялектыкі жыцця. Несумненна, многіх зацікавяць разважанні аўтара аб слоўніку публіцыста, аб яго ўменні скарыстоўваць моўнае багацце для дасягнення эмацыянальнасці і дакладнасці выражэння публіцыстычнай думкі.

Многія старонкі кнігі адведзены нарысу, жанру, вакол якога на працягу дзесяцігоддзяў не заціхаюць спрэчкі. У раздзеле пра нарыс паказана эвалюцыя жанру і тэорыі аб ім. Цікавая думка даследчыка наконт «адвечнай» праблемы нарыса — факта і выдумкі: «галоўнае ў творчасці нарысіста заключаецца не ў тым, каб «выдумляць» факты, а ў тым, каб «выдумляць» спосаб падачы гэтых фактаў, знайсці, як расказаць пра іх чытачу. У гэтым сэнсе нарыс, як і любы літаратурны твор, — «выдумка» ад пачатку да канца, ад першага да апошняга слова». Да гэтага хацелася б толькі дадаць: «выдумка», якая не парушае логікі факта, дапамагае выявіць яго ўнутраную сувязь.

У раздзеле, прысвечаным фельетону, закрануты і агульныя пытанні гэтага спрэчнага жанру, і стылістычныя асаблівасці яго, і гісторыя развіцця беларускага фельетона.

Кніга «Стылістыка публіцыстычных жанраў» зацікавіць не толькі даследчыкаў і студэнтаў, але і журналістаў-практыкаў. Вартасць яе і ў тым, што многія старонкі аддадзены разгляду творчасці беларускіх публіцыстаў.

Е. БОНДАРАВА,
дацэнт БДУ імя Ул. І. Леніна.

М. Цікоцкі. «Стылістыка публіцыстычных жанраў». Выдавецтва «Вышэйшая школа». Мінск, 1971.

ПРЫЙШЛА Ў МІР «МІРАНКА»...

Мы, жыхары гарадка Мір на Гродзеншчыне, добра ведаем паэзію свайго земляка Рамана Тармолы, заўсёды з нецярпеннем чакаем яго кніг і вершаў, што друкуюцца ў часопісах і газетах. Нядаўна да нас у Мір прыйшла «Міранка» — новая паэтычная кніжка Р. Тармолы, выпушчаная летась выдавецтвам «Беларусь».

Мне асабіста спадабаліся паэмы, уключаныя ў зборнік — «Далягляд», «Навальнічны раён» і «Хатынскі рэквіем». Найбольш — апошняя. Трагедыя лясной беларускай вёскі, знішчанай фашысцкімі катамі, глыбока ўсхвалявала паэта, і ён змог перадаць гэтае сваё хваляванне нам, чытачам.

Запомніліся многія лірычныя вершы. Вось, напрыклад, чароўная замалёўка прыроды, той яе пары, калі паўсюдна пануе настрой лагоднасці і цішыні:

> Лістапад зацягнуўся.
> Лісцем сонца асеннае засціць.
> Па начах нават зоркі
> Кляновай блішчаць пацярнёй.
> Быццам снежныя зімы,
> Пануе лісцвяная восень—
> Ні прайсці, ні праехаць
> Па гэтай шыкоўнай красе...

Альбо вось гэты верш — пра гарбузы, а, зрэшты, зноў жа пра восень:

> З гарбузамі ўпокат
> Задрамалі грамы на гарышчы.
> Да наступнай вясны і лета
> Ім спакойна ляжаць.
> Хіба толькі хлапчук-гарэза
> Не ўтрывае—палезе па семкі,
> І тады над зямлёй пракоціцца
> Незнарок зачэплены гром...

Вершы паэта багатыя на пачуцці і думкі. У іх — то светлы смутак, то бязмежная радасць, то трывожлівы роздум. А яшчэ — каханне. Пра яго — радаснае і пакутлівае — гавораць многія радкі ў кніжцы. Не магу ўстрымацца, каб не прывесці хоць бы такія з іх: «Мае адносіны да восені з гадамі робяцца двайнымі: то саграюся ў стылай просіні, то замярзаю днямі яркімі. Яна такая нечаканая! Так ні на кога не падобная! Зусім як ты, мая каханая, мая нядобрая і добрая».

Але, на жаль, ёсць у зборніку і штучнае, што не хвалюе, не саграе сэрца. Не ведаю, хто вінаваты, што ў зборнік трапілі такія вершы: ці то аўтар, ці то рэдактар кніжкі, які не праявіў належнай патрабавальнасці, альбо і абодва разам, але многае ў «Міранцы» засмучае.

Вось чытаю верш «22 чэрвеня 1941 года»:

> Яшчэ над жытам жаўранкавы песні
> Віселі, як на ніткі трапяткой,
> Яшчэ праменні дружна дзецям неслі
> Па сонечнаму зайчыку ў пакой...

Рэжуць слых гэтыя сонечныя праменні і зайчыкі, надуманыя яны, не вяжуцца з тым настроем, які стварае ў чытача ўжо сама назва верша. Такая ж надуманая, уяўна-паэтычная і заключная страфа, асабліва два апошнія радкі: «А ўжо зямля страшэннай стала пашай, дзе насвіла жывое ўсё — вайна». І таму верш, які, здавалася б, павінен хваляваць (гаворка ў ім ідзе пра важную, трагічную падзею), — не хвалюе.

Паэт умее быць дакладным, умее знаходзіць трапнае і свежае слова. Вось як хораша ён можа сказаць пра асенні лес: «На шчырака — паўтара грыбніка. І па дзесяць — на кожнага рыжыка. Лес зажыў, захадзіў, затрашчаў, загукаў, па асінах бягуць толькі дрыжыкі». Але бывае і наадварот. У вершы «Маё жыццё — як час мой супярэчлівы» ёсць такія радкі: «Я дзень і ноч шукаю ў словах рэчыва, якім усхваляваць хачу душу». Па-першае, радкі гэтыя крыху напышлівыя, а, па-другое, якое гэта рэчыва ўсхвалюе душу? Нешта падобнае «прыдумаў» паэт і ў вершы «На дварэ і на сэрцы непагадзь»: «Гэта непагадзь будзе працягваю. Так выпальвае душу датла...» Здаецца мне, што нават «паэтычная» непагадзь выпаліць душу не можа. Цяжка дабрацца да сэнсу такіх радкоў: «Млечны Шлях то па небе цячэ, то па жылах маіх» (верш «Што за ноч!»).

Гэта — прыклады недакладнасці слова. Надараюцца ў паэта недакладнасці і ў выказванні думкі. Чытаю, напрыклад, такое: «Выжылі... Юнацтва мы нават не прыкмецілі: вечна ўсё спяшаліся, вечна ўсё бягом, толькі ў нашых душах засталіся мецінны, літасці да ворага — менш, чым у каго...» Даруйце, а чаму павінна быць літасць да ворага ўвогуле? І ў каго яе менш, а ў каго больш? На старонцы 22-й лірычны герой верша «Маліцца чалавечнасці і сонцу...» сцвярджае: «Усмешкаю яснець зімой і летам — вось ён — жыццё аптымістычны гімн». Сказана гэта гучна, але, шчыра скажам, невыразна.

Я зусім не хачу сказаць, што новы паэтычны зборнік Р. Тармолы «Міранка» — слабы. Ёсць у ім, як я ўжо казала, шмат удалага і цікавага. А заўвагі хацелася выказаць з адным жаданнем: каб наступная кніга паэта-земляка была лепшай.

Л. ГІНАК,
вучаніца Мірскай сярэдняй школы.

Р. Тармола. «Міранка». Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1971.

ХАЙ КОЦІЦЦА, ХАЙ ВАЛІЦЦА

І коціцца і валіцца... Такі, на першы погляд, незвычайны для мовазнаўчай працы загаловак даў сваёй новай кнізе Г. Юрчанка. Але гэта незвычайнасць толькі знешняя. Гэты крылаты выраз (шырока растлумачаны ва ўступе) цалкам адпавядае задуме працы, шматграннасці сабранага фразеалагічнага багацця, яго эмацыянальна-экспрэсійнай выразнасці. Аўтар падкрэслівае, што кожны куток Беларусі мае невычэрпныя россыпы вобразных, сакавітых, устойлівых словазлучэнняў.

Каштоўныя россыпы народнай фразеалогіі, асабліва паўднёва-заходняй і паўночна-заходняй Беларусі, руплівa збіралі ў старыя і новыя часы С. Рысінскі, Д. Хадакоўскі, М. Федароўскі, Ф. Янкоўскі, Е. Мяцельская, Я. Камароўскі і іншыя. З усходу рэспублікі яшчэ не было спецыяльных вялікіх прац (апрача невялікай колькасці фразеалагічнага матэрыялу ў зборніках Е. Раманава, І. Насовіча, І. Грыгаровіча), прысвечаных мясцовым фразеалагізмам. І вось толькі што выйшаў з друку слоўнік Г. Юрчанкі, у якім больш 5300 адзінак устойлівых словазлучэнняў, з іх 1 330 рэестравых. Чытач адразу трапляе ў крынічны гаманкі вір вобразнай, метафарычнай— мсціслаўскай — каларытнай, гаворкі.

Багацце фразеалагізмаў Мсціслаўшчыны і багацце матэрыялу лексічнага, марфалагічнага, сінтаксічнага, стылявога, фанетычнага пакідае самае прыемнае ўражанне ад працы Г. Юрчанкі. Гэта добрасумленна зроблены сінхронны зрэз абстрактнага эмацыянальна-экспрэсіўнага пласту лексікі сучаснай Мсціслаўшчыны і яе далёкага наваколля (у многім усёй Магілёўшчыны). У працы Г. Юрчанкі занатаваны кавалачак жыцця сучаснай Мсціслаўшчыны, дзе сцэнкі, асобныя абразкі разам складаюць суцэльны мазаічны малюнак яе гісторыі, жыцця працоўных. Так, частка фразеалагізмаў, відаць, з'ўляецца адгалоскам сівой мінуўшчыны: **арду ўзнімаць** (пачынаць крык, лаянку), стары побыт Магілёўшчыны захоўваецца ў такім выразе: **глянула на тэй бызар, гырлачы відзіла, што былі, а латык** (від гліняных місак) **ні пагледзіла.**

Узаемная гістарычная міграцыя насельніцтва з Мсціслаўшчыны на Смаленшчыну, Арлоўшчыну, Браншчыну, на Аку і наадварот знайшла адлюстраванне ў змененых, у абеларушаных ці ў русіфікаваных фразеалагізмах, дзе яшчэ часта адзначаецца жывы паралелізм самага рознага характару. Параўнаем: **валяць ваньку, узяць з паталка (са столі), гарэць ад (са) стыда (страму).** У слоўніку чытач знойдзе шэраг цікавых рэгіяналізмаў тыпу **туібень** (гультай), **шаламша** (няўмека) — цікавая форма ад старажытнага слова шалом. З выхадам з друку слоўніка можна будзе пачаць даследаваць на Беларусі геаграфію фразеалагізмаў, вывучаць яе ў параўнальна-гістарычным аспекце.

Дакладныя фанетычныя запісы гутарковага і эмацыянальна-экспрэсіўнага фразеалагічнага матэрыялу — яшчэ адна каштоўная рыса працы Г. Юрчанкі. Аканне, яканне, сістэма зычных, з'ява асіміляцыі адлюстраваны аб'ектыўна і да драбніц дакладна: **адз зарі, ац свайго, рузуряіцца гылыва, лезьць с канём.** Тут адзначаецца рэдкая нулявая рэдукцыя, калі галосны рэдуцыруецца да нуля гука ў суседстве з санорнымі: **дорга** замест **дарога.** У слоўніку таксама знайшла адлюстраванне і спецыфічная фанетыка, уласцівая фразеалагізмам як эмацыянальна-экспрэсіўнаму пласту гаворкі.

У слоўніку паслядоўна і з веданнем мясцовага ўжывання заўсёды даецца сістэма стылістычных памет, паказваецца шматстылёвасць народнай гаворкі. Новым і ўдалым з'ўляецца выдзяленне працягласфінальнага значэння **(наатвешываць).** Але, на дуку думку, не паслядоўна прасочана і недастаткова адлюстравана ў слоўніку стылявая градацыя, напрыклад, ёсць **іранічнае,** але няма паметы **саркастычнае.** Адзначаюцца паметы: **агульнапашыранае, лаянкавае, вульгарнае і інш., жартоўнае, гумарыстычнае,** але чамусьці няма памет: **узвышанае, узнёслае** і інш., г. зн. памет высокага стылю. Да апошняга, відаць, можна было б аднесці фразеалагізм **«Адзін (адна) як перст».** Відаць, характар сабранага матэрыялу не дазволіў аўтару зрабіць гэтага. І сапраўды, у ілюстрацыйным матэрыяле мала прыкладаў бяседнай размовы з кумамі, сватамі і г. д., дзе найчасцей бытуе высокі стыль.

У слоўніку звяртаецца пільная ўвага на сістэму дзеяслова, яго дэрываты **(дрыжэць, падрыжэць, задрыжэць, аддрыжэць, перадрыжэць, надрыжэцца),** паслядоўна прасочваецца наяўнасць закончанага і незакончанага трывання. Уся гэта сістэма добра праілюстравана, ад чаго багата, сакавіта выглядае кожны фразеалагічны артыкул. Увогуле ілюстрацыйны матэрыял змяшчае ў сабе цэлы тлумачальны слоўнік, самастойны і ёмісты.

І яшчэ для адной цікавай і складанай тэмы ў слоўніку Г. Юрчанкі маецца багаты матэрыял — для вывучэння метафары і асаблівасцей метафарызацыі.

У канцы фразеалагічнага слоўніка змешчаны невялікі тлумачальны слоўнік малазразумелых у тэксце слоў.

Дакладныя і лаканічныя тлумачэнні фразеалагізмаў і слоў, вядома, адлюстроўваюць мясцовае значэнне, але, на нашу думку, некаторыя з іх патрабуюць больш паўнейшага тлумачэння. Так, у фразеалагізме **браць на пуп** да значэння **«дамагацца мэты сілаю»** пасля кропкі з коскаю варта, відаць, дадаць **«цяжка працаваць».** Не часта практыкуюцца адсылкі паміж фразеалагізмамі, што не давала б аўтару «забывацца» на існаванне яшчэ пэўнай колькасці фразеалагічных адзінак.

У кнізе змешчаны фразеалагізмы з рэестравымі адзінкамі па А-З. Пажадана, каб хутчэй выйшла ўся праца. Тады складзецца поўная карціна бытавання сучаснай фразеалогіі на пэўнай тэрыторыі. Апрача таго, чытач чакае выхаду другой паловы працы і таму, што там павінны быць розныя ўказальнікі, якія дапамогуць лягчэй адшукаць патрэбны фразеалагізм, патрэбнае слова ў абедзвюх частках.

І. ЯШКІН,
кандыдат філалагічных навук.

Г. Юрчанка. «І коціцца і валіцца. Устойлівыя словазлучэнні ў гаворцы Мсціслаўшчыны». Выдавецтва «Навука і тэхніка», Мінск, 1972.

УСІМ, ХТО ЗАХОПЛЕНЫ ПРЫГАЖОСЦЮ

Жывапісец Леанід Дударэнка працуе ўжо дзесяць гадоў. Ён пачынаў, як гэта ўласціва найбольш здольным з маладых, з сур'ёзных пошукаў сваёй тэмы, сваіх сродкаў выяўлення. Скажу адразу: перыяд станаўлення яго творчай індывідуальнасці быў адзначаны адчувальнай свежасцю, непасрэднасцю ўспрыняцця свету, арыгінальнасцю вобразнага мыслення.

Ён дэбютаваў пейзажам «Тарасава» і «Партрэтам спартсмена». І менавіта жанры пейзажа і партрэта сталі найбольш характэрнымі для яго творчасці, якую цяпер складаюць сотні твораў — нацюрморты і пейзажы, фігурныя кампазіцыі і партрэты.

Добра помню дыпломную карціну выпускніка Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Л. Дударэнкі «Папярок межаў». Яна, між іншым, экспанавалася на ўсесаюзнай выстаўцы дыпломных работ 1963 года і прыцягнула ўвагу мужнай праўдай характараў, жывапісным талентам аўтара, суровай прастатою выяўленчых сродкаў, апраўданых зместам вобразаў.

Ужо ў аснове першых палотнаў жывапісца намецілася ўмельства ўбачыць у жыцці найбольш стойкія з'явы і дэталі ў іх узаемасувязі. І ў пейзажах «Тарасава», «Беларускае чорнае золата», у нацюрмортах «Дзяўчына, кветкі і крэсла», «Танец» намеціліся тыя «маршруты пошукаў», па якіх у жывапісе ніхто не праходзіў.

Вялікая працаздольнасць памагала Л. Дударэнку па-мастакоўску засвойваць запас назіранняў, уражанняў, перажыванняў, якія ён пастаянна папаўняе. Ён пабываў у многіх воінскіх часцях, у ваенных маракоў Чарнаморскага і Балтыйскага флотаў, у Манголіі, шмат паездзіў па Беларусі. І, канечне, не тое важна, колькі праехаў па краіне з эцюднікам, а што і як убачыў. І яшчэ — што і як з убачанага паказаў.

Л. Дударэнка захоплены жыццём, здольны знайсці ў ім уласны матэрыял для творчасці, глядзіць на свет як на сваё арганічнае асяроддзе. Таму і ўдаецца яму ствараць у лепшых палотнах па-свойму ўбачаны вобраз роднай зямлі. Ён не нясмела фіксуе асобныя ландшафты, асобныя моманты жыцця прыроды. Ён стварае свой свет. У лепшых яго работах, глыбока асабістых, арыгінальных у пластычных адносінах, — змястоўны свет душы нашага сучасніка, які чула рэагуе на прыгажосць зямлі і чалавека на ёй. Не на знешнюю прыгажосць — на ўнутраную. Ці не таму адзін і той жа матыў (скажам, матыў горада) у яго кожны раз глядзіцца па-новаму?.. Бо яго эмацыянальная інтэрпрэтацыя таго ці іншага матыву, таго ці іншага характару перш за ўсё выяўляе ўспрыняцце і настрой аўтара.

Ён будуе свае кампазіцыі, як адораны рэжысёр. Рытмічна ўзмацняе адны планы, аслабляе — другія. Востра «лепіць» перспектыву. Упэўнена апeрыруе колернымі масамі, ніколі не дазваляючы сабе ап'яняцца першым уражаннем.

Праўда, нельга не адзначыць, што часам ад строгай канструктыўнасці яго пейзажаў павявае ветрыкам сухаватай разумовасці, якая выцясняе жывое пачуццё судакранання з рэчаіснасцю.

Л. Дударэнка пастаянна піша прыроду. Ён шукае ў ёй устойлівасць, непахіснасць формы. Імкнецца свой пагляд на свет увасобіць сродкамі, гранічна ёмкімі і выразнымі, амаль графічнымі. Такія ў яго «Поўдзень», «Набярэжная Свіслачы», «Хаты нашых дзедаў». «Дарога на Ракаў», «Суровы край», «Новы мост», «Куток «Усходу», «Пасёлак». Цяжка, здавалася б, назваць гэтыя пейзажы лірычнымі матывамі. Справа ў тым, што лірызм Л. Дударэнкі — асаблівага складу. У ім няма нічога знешняга, выстаўленага напаказ. Як выяўленне арганічна ўласцівага мастаку светапогляду, гэты лірызм выказаны заўсёды з выразнай стрыманасцю, з пачуццём меры. Яго пейзажныя кампазіцыі строга прадуманыя. Ён быццам аберагае іх ад падрабязнасцей інтымнага характару. Таму большасць пейзажаў мастака такія стрыманыя. Дынамічныя ўдары пэндзля, якія лепяць гучныя колерныя гамы, жывапісная «манахромнасць» палітры надаюць лепшым яго работам адчуванне першароднай паўнаты быцця. Такія творы, як «Зіма на вёсцы», «Восень у полі», «Загорск», «Гродна», апавядаюць не толькі аб прыродзе, аб горадзе. Яны — красамоўны расказ пра самога мастака, пра яго адносіны да свету.

Няпросты пошук уласнага стылю ў Л. Дударэнкі-партрэтыста. Адна з першых спроб мастака стварыць сур'ёзны партрэт сучасніка адносіцца да 1965 года, калі ён напісаў палатно «Настаўнік С. А. Хвяжэнка на ўроку працы». Гэта своеасаблівы варыянт групавога партрэта, які перарос у бытавую карціну. Аднак змрочны, цяжкі каларыт, празмерна агрубленая трактоўка вобраза героя перашкодзілі палатну стаць творам высокага класа. І ўсё ж у ім — не пазбаўлены цікавасці роздум мастака пра жыццё і сучасніка. Характэрнымі ў пошуках унутранай значнасці вобраза сталі партрэты воінаў Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, напісаныя мастаком у розныя гады. Яснасць і выразнасць кампазіцыі, унутраная напоўненасць вобразаў, актыўныя лінейныя і колерныя рытмы надаюць рысы манументальнасці партрэтам «Радавы Іван Жук», «Выдатнік баявой і палітычнай падрыхтоўкі М. Фанін», «Маёр марской пяхоты Ткачоў» і іншым. Галоўнае, што характарызуе людзей у гэтых партрэтах, — воля. Мастак падае часцей за ўсё толькі адзін стан, толькі вядучую эмоцыю свайго персанажа. Але такое абагульненне настолькі істотнае, што дае магчымасць угадаць, дамысліць больш поўна той або іншы характар. Простыя і стрыманыя ў пластычных адносінах партрэты — «Брыгадзір брыгады камуністычнай працы В. А. Сярак», «Звеньевая калгаса «Ленінскія дні» Шагойка», «Майстар лесаўчастка М. Паддубскі», «Чабан». Яны прыцягваюць праўдай характараў, цэльных і ясных. Гэтыя людзі поўныя пачуцця высокай унутранай годнасці, усведамлення жыццёвай мэты, унутранай прыгажосці. Невыпадкова мастак амаль заўсёды скарыстоўвае ў партрэтах элементы пейзажа, тым самым як бы падкрэсліваючы значнасць будзённай працы сваіх герояў.

Уважліва прыглядаючыся да творчасці Л. Дударэнкі, бачыш: да гэтай пары, бадай, найбольшых удач дасягаў ён у жанры пейзажа і партрэта. Гэта засведчыла і нядаўняя справаздачная выстаўка твораў мастака.

У шматфігурных карцінах Л. Дударэнка, мне думаецца, яшчэ не зусім роўны. Я маю на ўвазе яго кампазіцыі «Ленін і камсамольцы», «П'ета», «Галгофа». Рэчы гэтыя — пошукавага плана. І таму, натуральна, яны не пазбаўлены спрэчных момантаў. Але само імкненне мастака рашаць складаныя задачы асэнсавання такіх няпростых тэм не апісальна, а пластычна, праз рознага роду асацыяцыі і сімвалы, праз спасцігненне сутнасці жыцця, духоўнай сутнасці чалавека — вартае ўсялякай увагі.

Прагна засвойвае Л. Дударэнка новыя жыццёвыя ўражанні. Ніколі не прапускае ніводнай магчымасці паўней адчуць біццё пульсу нашай краіны. Паводле цыклу пейзажаў і эцюдаў, партрэтаў і нацюрмортаў, створаных мастаком у нядаўнія гады і паказаных на справаздачнай выстаўцы, ясна відаць творчае ўзмужненне мастака. Няхай не здадуцца сцёртымі гэтыя словы: сапраўды застаешся ўдзячны мастаку за яго творы, за цэльнасць яго мастакоўскага расказу і за самы лад яго «мовы», рытмічна выразнай, адметнай.

Леанід Дударэнка смела ставіць перад сабою складаныя задачы. Не ўсе з іх удаецца яму вырашаць. Але лепшыя работы мастака сведчаць, што жывапісец настойліва імкнецца да ўсё большай мастацкай выразнасці вобраза, да ўдасканалення майстэрства, яснасці пластычнай мовы. І ў выніку ён радуе ўсіх, хто захоплены прыгажосцю. Так, пра гэтага мастака можна смела сказаць: творчая патрабавальнасць да сябе прыносіць вынікі.

Барыс КРЭПАК.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

ВЯСНОВЫЯ ДАРЫ

У Мінску навіна — выстаўка вясновых кветак. Вялікі павільён Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі БССР стаў месцам своеасаблівага паломніцтва мінчан. Зойдзем і мы ў гэтае царства хараства і тонкіх пахаў вясны. Аказваецца, дары яе невычэрпныя і з поспехам могуць спаборнічаць з багатым і шчодрым летам.

Удзельнікі выстаўкі — Мінская гароднінная фабрыка, Беларускі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга навукова-даследчы інстытут бульбы і пладагародніцтва, трэст зялёнага будаўніцтва, Цэнтральны батанічны сад Акадэміі навук БССР і кветаводы-аматары.

Гароднінная фабрыка, інстытут бульбы і пладагародніцтва... Здаецца, спецыялізацыя іх вытворчасці і навукова-даследчая дзейнасць дакладна вызначана і акрэслена, і тым не менш кветкі таксама іх абавязак.

Гадоў пяць назад у інстытуце бульбы і пладагародніцтва створана група кветаводства і дэкаратыўнага садоўніцтва. Мэта — вывучаць і адбіраць на базе існуючых калекцый найбольш каштоўныя гатункі і віды кустарнікавых і кветкавых культур, якія могуць быць рэкамендаваны для вырошчвання ў спецыялізаваных гаспадарках — трэстах зялёнага будаўніцтва нашых гарадоў і саўгасах рэспублікі.

Растуць гарады і сёлы Беларусі. Попыт на кветкі і дэкаратыўныя кустарнікі надзвычай вялікі. Ды і вёска сёння ахвотна апранаецца ў святочны кветкавы ўбор. Усе хочуць жыць прыгожа, для ўсіх кветкі — радасць і патрэба душы. Сёлета, напрыклад, Навукова-даследчы інстытут бульбы і пладагародніцтва рыхтуе да перадачы ў гаспадаркі рэспублікі каля 150 тысяч цюльпанаў, 100 тысяч нарцысаў, больш трохсот кілаграмаў рознага гатунковага насення адна- і двухгадовых кветкавых раслін.

Захапляе багатая палітра фарбаў цюльпанаў — ад снежна-белага да чорна-фіялетавага і залацiста-канарэйкавага. Шматколерную надзвычай

прыгожую калекцыю гэтых кветак экспануе Батанічны сад — дзевяноста гатункаў з чатырохсот.

Вялікі раздзел выстаўкі займае экспазіцыя Мінскага трэста зялёнага будаўніцтва. Паказваецца многа гаршковых раслін — гартэнзіі, бягоніі, аспарагус. Але найбольшым поспехам карыстаюцца розныя гатункі сапраўды прыгожых духмяных рознакаляровых руж і гваздзікаў.

29 мінчан кветаводаў-аматараў удзельнічаюць у выстаўцы. Цікавую калекцыю нарцысаў паказаў выкладчык політэхнічнага інстытута А. Цітовіч. Уражваюць яго ландышы — ружовыя і махровыя. Калекцыю цюльпанаў паказалі кветаводы-аматары А. Жыгалаў і Г. Песнікевіч. На асобным стэндзе дэманстраваліся экзатычныя кактусы.

Прыдбаць кветкі яшчэ не значыць паказаць іх хараство ва ўсёй красе. Выстаўка вучыць аранжыроўцы разнастайных кветак. Букеты, кошыкі з кветкамі захапляюць высокім густам, багаццем фантазіі, умельствам падкрэсліць прыродную прыгажосць расліны. Уражваюць глыбінёй задумы, сціпласцю і прыгажосцю кампазіцыі: «Хатынь», «Вайны мінулай ветэраны», «Касманаўтам», «Сяргею Есеніну», «Свавольныя напевы». Яны адзначаны першай прэміяй.

Выстаўка вясновых кветак — першая ластаўка ў Мінску. Яе арганізатары — Выстаўка дасягненняў народнай гаспадаркі БССР, выканком Мінскага гарсавета і гарадское аддзяленне Беларускага таварыства аховы прыроды. Трэба, каб вясновыя паказы кветкавых раслін сталі ў нас нароўні з восеньскай экспазіцыяй кветак — традыцыяй. Выстаўку наведала больш дваццаці тысяч мінчан. Былі кансультацыі, жывы абмен вопытам. Навуковыя работнікі інстытута і Батанічнага саду адказалі на тысячы пытанняў кветаводаў-аматараў.

Няхай кветкі заўжды ўпрыгожваюць наша жыццё, будуць няўтольнай патрэбай душы кожнага чалавека!

Я. ДАНСКАЯ.

ПТУШКІ

(Заканчэнне. Пачатак на 5-й стар.)

сці да іх. Раптам ён адчуў неабходнасць абараніць маленькую дзяўчыну ад нечага благога, прыгарнуць яе да сябе і сказаць ёй, каб яна нічога не баялася. Ахоплены гэтым пачуццём, ён зусім заблытаўся ў розных пытаннях, што турбавалі яго. Чаму тут яго бацька і яе маці, дзе цяпер яго мама, як спяць палюбоўнікі і чаму... Ды ну іх! Няхай спяць, як спяць, як вунь цяпер ходзяць сярод жывёл, размаўляюць і кураць цыгарэты, забыўшы, што прыйшлі сюды з дзецьмі. Наогул, ён прывык пытацца пра ўсё, і чым болей яму тлумачылі, тым болей хацелася ведаць яшчэ больш. Юлія ведала столькі многа, а цяпер была зусім бездапаможнай, быццам дагэтуль гуляла ў нейкую цікавую гульню, а потым кінула гуляць.

— Што з табой? — спытаў ён. Яму здалося, што ён стаў дарослым.

Яна прыўзняла павекі, потым увесь твар.

— Нічога, — адказала Юлія. Яе твар увесь зморшчыўся, як у старога чалавека.

— Скажы мне! — патрабаў ён, узяўшы яе за руку. Слёзы ізноў напłылі на яго вочы. — Прашу цябе, скажы!

Пелікан павярнуўся да іх. Ён старанна лапатаў дзюбай, але дзеці не звярталі на яго ўвагі. За дрэвам паказалася пеліканіха, такая ж паважная. Яна наблізілася да пелікана і стала яму нашэптваць нешта.

— Скажы мне! — зноў сказаў Тода, спрабуючы зазірнуць у яе вялікія круглыя вочы. — Я нікому не выдам!

— Клянешся?

— Клянуся!

Каля іх праходзілі дарослыя, дзеці з маленькімі флажкамі. Юлія тузанула яго і прашаптала ў вуха:

— Хочаш стаць птушкай?

— Птушкай? Як гэта?

— Убачыш, — шэптам працягвала яна. — Скажы толькі, хочаш ці не?

Тода захацеў успомніць маці, але яна расплылася са сваім белым халатам у белых сценках лабараторыі. І бацька яго расплыўся ў сетках і агароджах заалагічнага саду, разарваны ў дробных і вялікіх жалезных квадратах на маленькія кавалкі...

— Скажы толькі, хочаш? — паўтарыла шэптам дзяўчынка.

— Хачу, — сказаў ён з перасохлым горлам, чакаючы, што зараз у яго вырасце пер'е, а рукі зробяцца крыламі.

— Тады добра, — прашаптала яна. — Цяпер ты заплюшчы вочы! І не расплюшчвай іх, добра!

— Добра! — адказаў Тода. Сэрца яго білася вельмі моцна, нібыта і яно хацела паляцець.

— Я скажу табе, калі можна будзе, — дадала яна. — Станем абодва птушкамі і паляцім. Цяпер заплюшчы моцна вочы і чакай. Дай рукі. Будзеш чакаць, а?

Ён працягнуў руку і адказаў ледзь чутна:

— Добра! Буду чакаць!

Пераклаў з балгарскай мовы Ванкарэм НІКІФАРОВІЧ.

Анатоль КРАСІНСКІ

ЭКРАН І КРЫТЫКА

ГАВАРЫЦЬ пра кінакрытыку — значыць гаварыць пра стан кінамастацтва. Размова пра беларускую кінакрытыку можа ўяўляць практычную цікавасць толькі ў тым выпадку, калі яе праблемы суадносяцца з праблемамі нашага кінематографа, калі крытыка разглядаецца як састаўная частка яе.

У кінамастацтве рэспублікі ёсць пэўныя дасягненні. Устойлівы і шырокі поспех такіх твораў беларускага кіно, як «Канстанцін Заслонаў», «Гадзіннік спыніўся апоўначы», «Дзяўчынка шукае бацьку», «Цераз могілкі», «Альпійская балада», «Масква—Генуя», «Іван Макаравіч», «Паланез Агінскага» даюць падставы для гэтага сцвярджэння.

А ўспомнім, напрыклад, дакументальны фільм «Праўда аб сектантах-пяцідзесятніках». Фільм публіцыстычна страсны, баявы, ён выклікаў цэлую серыю антыклерыкальных, публіцыстычных карцін у савецкім кіно. Сур'ёзны ўклад у развіццё савецкай кінадакументалістыкі ўнеслі фільмы, аўтары якіх шукалі новыя спосабы, прыёмы паказу чалавека, нашай рэчаіснасці. Сярод іх «Арліная крыніца», «У агні жыцця», «Пакараны ў 41 м», «Пастух». Да работ, якія дастойна прадстаўляюць рэспубліку на усесаюзным экране, належаць фільмы «Штрыхі да партрэта», «Першыя ноты», «Мы — сінябл́узнікі» і інш. Сярод іх і тэлевізійныя карціны — «Уся каралеўская раць», «Зямны паклон», «Пісьмы ў бяссмерце», «Справа жыцця», «Размова пра зямлю», «Руіны страляюць...»

З паняццем «беларускае кінамастацтва» гледачы, напэўна, больш за ўсё звязваюць фільмы аб Вялікай Айчыннай вайне. Менавіта ў гэтых фільмах, а не ў карцінах іншай тэматыкі з найбольшай пераканаўчасцю раскавана іншым народам аб жыцці і барацьбе народа беларускага.

Напэўна, тым, каму давялося глядзець фільм «Альпійская балада», глыбока запалі ў сэрца эпізоды, якія акаймляюць гэты кінатвор. Дзяўчынка-паштальён з пісьмом італьянкі, якое адрасавана «бацькам Івана Цярэшкі ля двух блакітных азёраў», абыходзіць сялянскія хаты, шукае родзічаў Івана. А знайсці іх не так проста нават у адной вёсцы — колькі вось такіх Іванаў пакінулі роднае сяло ў часіну цяжкіх выпрабаванняў, а потым так і не вярнуліся: загінулі, прапалі без вестак. Пажылыя жанчыны з надзеяй і трывогай глядзяць на паштальёна: а можа гэта вестачка пра іх сына, пра іх Івана...

Вобраз зямлі, што нарадзіла столькі герояў, застаецца ў нашай памяці. Ён «прачытваецца» ў пяяркім, але поўным ціхай прыгажосці беларускім пейзажы, у вясковай вуліцы, па якой ішлі на вайну маладыя сяляне, а галоўнае — у тварах людзей, якія шмат гора перажылі на сваім вяку, але захавалі душэўную шчодрасць і дабрату.

Думаецца, што аб жыцці беларускага народа ў той час многае могуць расказаць і некаторыя эпізоды фільма «Праз могілкі». Успомнім хоць бы сцэны ў лясным партызанскім лагеры, калі малады партызан, па сутнасці, яшчэ падлетак, Міхась спакойна, будзённа збіраецца адправіцца на небяспечнае заданне, а пра яго памацярынску клапоціцца сяброўка, вяснушкаватая сарамлівая дзяўчынка. У гэтых сцэнах не толькі праўдзіва ўзноўлены партызанскі побыт, але і раскрыты ўсенародны характар партызанскай барацьбы ў Беларусі. Супраць ворага змагаліся ўсе — цэлыя сем'і, цэлыя сёлы ўліваліся ў рады народных мсціўцаў.

Напэўна, у гэтым і перш за ўсё ў гэтым — у лёсе народным, у характарах людзей — барацьбітоў і працаўнікоў — трэба шукаць і знаходзіць нацыянальную спецыфіку, якая выклікае многа спрэчак і дыскусій у нашым асяроддзі. Этнаграфічныя элементы, своеасаблівасць жыццёвага ўкладу, бытавыя падрабязнасці патрэбныя, нават неабходныя, але не яны з'яўляюцца вызначальнымі, яны, як паказвае практыка, могуць служыць толькі падмогай у выяўленні нацыянальных асаблівасцей.

У гісторыі беларускага кіно ёсць карціна, якая можа служыць яркай ілюстрацыяй таго, як мноства знешніх атрыбутаў народнага побыту пры абсалютным неразуменні сутнасці народнага жыцця прыводзіць да сумных вынікаў. Маецца на ўвазе фільм «Несцерка», створаны на «Беларусьфільме» ў 50-я гады. У кінатворы, прысвечаным прыгодам фальклорнага героя, глядач меў магчымасць бачыць нацыянальны арнамент, вышыты на вопратцы і ручніках, распісны посуд, адпаведныя часу касцюмы сялян і паноў, але ён, глядач, так і не атрымаў правільнага і выразнага ўяўлення аб сутнасці народнага характару, аб асаблівасцях псіхалагічнага складу беларускага селяніна.

Сапраўды нацыянальны, самабытны кінатвор (між іншым, як і любы твор мастацтва) можа нарадзіцца толькі пры глыбокім веданні жыцця народа, здольнасці яго стваральнікаў пранікнуць у сутнасць з'яў.

Выказваючы падобныя думкі, я не прэтэндую на ролю першаадкрывальніка. Але на пытаннях такога роду міжволі даводзіцца завастраць увагу, таму што яны вельмі актуальныя ў кінамастацтве нашай рэспублікі: вельмі мала ствараецца на «Беларусьфільме» карцін сапраўды арыгінальных, нацыянальна-самабытных.

Праблема гэта перыядычна дэбатуецца і ў друку, і на нашых з'ездах, пленумах, канферэнцыях, але па-ранейшаму застаецца праблемай.

У ПАСТАНОВЕ ЦК КПСС «Аб падрыхтоўцы да 50-годдзя ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік» адзначаецца, што «заканамернымі ў духоўным жыцці сталі росквіт, збліжэнне і ўзаемаўзбагачэнне культур сацыялістычных нацый і народнасцей». Адзін з яркіх доказаў гэтага — гісторыя развіцця нашага шматнацыянальнага кінематографа.

Уклад кінематографа рэспублікі ў савецкае шматнацыянальнае кінамастацтва будзе тым больш значным, чым больш будзе з'яўляцца твораў самабытных, якія расказваюць аб гераічнай гісторыі і сучасным жыцці беларускага народа. Такіх твораў яшчэ мала, і крытыка наша стаіць на правільных пазіцыях, акцэнтуючы ўвагу на гэтых аспектах развіцця беларускага кіно.

Вельмі многа мы гаворым і пішам аб вырашэнні сучаснай тэмы. Калі б усю энергію, якую мы затрачваем на свае прамовы і артыкулы, можна было б акамуліраваць у фільмы, мы б сёння мелі многа шэдэўраў. Але падобны эксперымент не ўдаецца, і нам усім даводзіцца зноў і зноў удзяляць гэтай надзённай праблеме вялікую ўвагу.

Карцін аб сучаснасці ў нас ставіцца нібыта і нямала. За апошнія 10—15 гадоў выйшлі фільмы «Дзень, калі спаўняецца 30 год», «Тысяча вокнаў», «Любімая», «І ніхто іншы», «Дзесятая частка шляху», «Шчаслівы чалавек», «Створы бой» і іншыя. Але наўрад ці знойдзем мы ў гэтых кінакарцінах «пункт апоры», каб аддацца прыемным успамінам, каб падумаць аб вялікім мастацтве, якое істотна ўзбагаціла б цябе ў пазнанні нашага вельмі няпростага, хуткаплыннага часу. Ніяк не ўдаецца сказаць: так, гэтыя задачы вырашаны, або — сёння мы іх паспяхова вырашаем.

Прэса рэспублікі ўдзяляе пэўную ўвагу мастацкаму ўзроўню і перспектывам развіцця нацыянальнага кінамастацтва. Амаль кожны новы фільм студыі «Беларусьфільм», як правіла, рэцэнзуецца цэнтральнымі рэспубліканскімі газетамі. Асноўную масу публікацый складаюць рэцэнзіі, творчыя партрэты, інтэрв'ю, рэпартажы са здымачных пляцовак. Даволі рэдка з'яўляюцца артыкулы, у якіх абагульняўся б творчы вопыт студый за пэўны перыяд, уздымаліся праблемныя пытанні развіцця кінематографа рэспублікі. А менавіта такія публікацыі маюць найбольш дзейсную сілу, бо дазваляюць зірнуць на творчы працэс больш шырока, выявіць характэрныя тэндэнцыі.

За апошнія гады ў рэспубліцы прыкметна ажывілася кіназнаўства, яно ўмацавалася тэарэтычна і прафесійна.

Сістэматызаванае і грунтоўнае даследаванне працэсаў і праблем развіцця беларускага кіно дадзена ў двухтомнай «Гісторыі беларускага кіно». Гэта работа выклікала вялікую цікавасць кіназнаўцаў іншых рэспублік, яна атрымала высокую ацэнку ва ўсесаюзным кінематаграфічным друку. Выйшла з друку некалькі кіназнаўчых манаграфій.

Але зроблена яшчэ мала. Наша крытыка яшчэ не ўзнялася на ўзровень задач, якія дыктуюцца сучаснасцю. Пераканаўчасць выступленняў па пытаннях кіно ў многіх выпадках падрываецца павярхоўнасцю разбору фільмаў, калі традыцыйны пераказ сюжэта суправаджаецца элементарнасцю аналізу, самым прыблізным апісаннем знешніх прыкмет кінатвора.

На развіцці кінакрытыкі, як і наогул мастацкай крытыкі, адмоўна адбіваецца адсутнасць у рэспубліцы спецыяльнага друкаванага органа, а таксама выдавецтва. Штомесячнік «На экранах Беларусі» носіць чыста рэкламны характар і не садзейнічае вырашэнню творчых праблем. Ды і вядзецца ён нецікава, без творчай выдумкі. Глядач наш вырас, каб задавальняцца пераказам зместу карціны, як гэта робіцца на старонках гэтага штомесячніка і газеты «Кінатыдзень Мінска». Мэтазгодна было б пераўтварыць выданне «На экранах Беларусі» ў тэарэтыка-публіцыстычны часопіс, аналагічны тым, што выдаюцца ў радзе іншых рэспублік. Пры правільным вядзенні яго можна сумяшчаць рэкламныя задачы з прапагандысцкімі, ідэйна-эстэтычнымі і прафесійнымі.

Мы не можам сёння лічыць, што нашы газеты, часопісы і адпаведныя рэдакцыі радыё і тэлебачання ўдзяляюць дастаткова ўвагі кінакрытыцы. Наадварот, мы павінны адзначыць, што робяць яны ў гэтых адносінах намнога менш таго, што патрабуе партыя ў сваёй пастанове «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы». Рэдакцыі яшчэ не зрабілі сваёй паўсядзённай практыкай публікацыю прынцыпова важных, злабадзённых матэрыялаў па пытаннях кінамастацтва. Такія артыкулы з'яўляюцца вельмі рэдка. Рэдакцыям не хапае мэтанакіраванасці, сістэматычнасці на гэтым важным участку дзейнасці.

У мінулым годзе, напрыклад, часопісы «Маладосць» і «Неман» апублікавалі па 1-2 артыкулы аб кіно, а рэдакцыя «Полымя» наогул не заўважыла ні адной праблемы або з'явы кіно, вартай яе ўвагі. Мала піша аб кіно такі папулярны часопіс, як «Беларусь».

Да нас, да нашай работы мае самыя непасрэдныя адносіны тая частка даклада, прачытанага на апошнім пленуме Саюза кінематаграфістаў СССР, у якой гаворыцца, што «ўзровень работы крытыкаў часта зніжаецца слабым веданнем жыцця: фільмы разглядаюцца па-за іх суадносінамі з жыццём і рэальным уплывам на гледача, а недахоп тэарэтычнай глыбіні, філасофскай культуры і сацыялагічнай пісьменнасці ў разуменні жыцця непазбежна адбіваецца і на эстэтычнай праніклівасці думкі».

Ці не адбываецца нешта падобнае і ў нас, калі мы, крытыкуючы мастацкі бок твора, амаль ніколі не выходзім за межы гэтага твора, не спрабуем разгледзець дадзеную карціну і ў іншых аспектах: яе сувязь з тымі ці іншымі тэндэнцыямі развіцця сучаснага кінематографа, магчымы поспех фільма сярод пэўнай катэгорыі гледачоў і г. д.

Напэўна, нашай крытыцы было б карысна глыбей прааналізаваць карціну «Несапдзяванае каханне», якая мае даволі значны поспех у гледачоў. Карціна адносіцца да ліку «глядзельных» — што б крытыка ні гаварыла, што б крытыка ні пісала. Значыць, гісторыі, падобныя на расказаную ў фільме, выклікаюць цікавасць у гледача. Гэта не значыць, канечне, што мы павінны рэабілітаваць сур'ёзныя недахопы карціны. Але, улічваючы гэту акалічнасць, крытыкам варта было б весці размову аб ёй больш глыбока і доказна. Заяўляць толькі, вось гэта дрэнна, а гэта штамп,— мала. Такія фільмы патрабуюць больш грунтоўнай гаворкі.

Многа крытычных залпаў зроблена па фільме «Дзесятая частка шляху». Карціна слабая. Думка тут аднадушная. Але ж стварэнне фільмаў такога ўзроўню—з'ява не адзінкавая. Вось тут бы і праявіць нам, крытыкам, шырыню кругагляду, веданне жыцця, вось тут бы пагаварыць аб вырашэнні сучаснай тэмы ў кіно па вялікім рахунку. Такая гаворка адбылася на старонках часопіса «Искусство кино», але ў нас, у нашым друку, падобнага аналізу не было.

Наша штодзённая рэцэнзенцкая кінакрытыка, — будзем шчырымі, — пакуль яшчэ вельмі грашыць дылетантызмам, прыблізнасцю, павярхоўнасцю ведання прадмета. Часам мы сустракаемся з «творамі», якія проста-такі просяцца на 16-ю старонку «Литературной газеты», на пісьмовы стол вядомага «людоведа» і «душелюба» Яўгенія Сазонава.

У адной з нашых газет карціне адрасавана такая, з дазволу сказаць, пахвала: «У ёй многа элементаў драматургіі».

У другой газеце фільму «Андрэй Рублёў» даецца такая ацэнка: «Літаральна кожны кадр фільма зняты апаратарам (В. Юсаў) з бляскам, вартым мастацкай фатаграфіі» (?!). Далей: «У кожнай з навел фільма рэжысёр па-майстэрску распараджаецца рухам часу, акцёраў і сюжэта: а ўсё разам (г. зн. кадры, «вартыя мастацкай фатаграфіі», і ўменне рэжысёра па-майстэрску распараджацца «рухам» часу, акцёраў і сюжэта!—**А. К.**) стварае,— ні больш, ні менш, як «лаканічны і таму дакументальна пераканаўчы вобраз змрочнага і жорсткага XV стагоддзя».

Што гэта — казус? Выпадак выключны? Не, на жаль. Такіх «глыба-

МУЗЫКА, МУЗЫКАНТЫ

ПАСЛУХМЯНЫЯ КЛАВІШЫ

Пасля заканчэння чарговай музычнай радыёперадачы дыктар часта паведамляе: «Партыю фартэпіяна выконвала Ларыса Максімава». Іншы раз, праўда, гэта забываюць зрабіць, гэтак жа, як часам забываюць указваць прозвішчы акампаніятараў у адкрытых канцэртах...

Славуты французскі музыкант Франсуа Куперэн у сваёй кнізе «Мастацтва дотыку да клавесіна» пісаў яшчэ ў 1717 годзе: «Але якая несправядлівасць! Менш за ўсё дастаецца славы нам. Акампаніятара часта разглядаюць як просты падмурак будынка, які служыць яму падтрымкай, аднак упамінання не варты. Салісты ж удастойваюцца і ўвагі, і апладысментаў аўдыторыі». У наш час адносіны да піяністаў - акампаніятараў, безумоўна, змяніліся да лепшага, але ўсё ж не ў належнай меры.

Партыю фартэпіяна выконвае Ларыса Максімава...

Схільнасць да канцэртмайстарскай работы праявілася ў Ларысы яшчэ ў час вучобы ў Віцебскім музычным вучылішчы. Там яна не толькі выступала час ад часу ў канцэртах, але і працавала канцэртмайстрам у харавым і вакальным класах. Вучоба ў кансерваторыі канчаткова вызначыла яе выбар. Не толькі вялікую любоў да работы канцэртмайстра выхавала педагог Э. Тырманд у сваёй вучаніцы, але і выдатна падрыхтавала яе прафесійна.

Першыя крокі самастойнай работы на радыё даваліся нялёгка, трэба было перамагчы нейкую скаванасць, страх перад мікрафонам. Аднак паступова вопыт і прафесійная падрыхтоўка далі свае вынікі, і праз паўгода, пасля заканчэння выпрабавальнага тэрміну, Ларыса была залічана ў штат Беларускага тэлебачання і радыё.

Канцэртмайстар радыё —часта першы выканаўца новых твораў. Кампазітар, які напісаў твор, перш за ўсё паказвае яго канцэртмайстру (радзей пры гэтым прысутнічае і саліст). Потым уся работа над творам ажыццяўляецца Ларысай Максімавай. Нават мантаж заўсёды праводзіцца пры ёй. Запіс праслухоўваецца мастацкім саветам і, калі ён выкананы бездакорна, — атрымлівае «дабро». А канцэртмайстар працуе ўжо над новымі творамі. Так Ларыса «суправаджае» на ўсім шляху да выхаду ў эфір кожны новы твор.

З вялікай удзячнасцю

...надуманых» развагаўнаў з прэтэнзіяй на «вучонасць» вы знойдзеце колькі хочаце ў нашым рэспубліканскім друку.

Мы, тыя, хто піша пра кінамастацтва, пастаянна выступаем супраць шаблонаў, штампаў у мастацтве, пастаянна змагаемся за яго своеасаблівасць, за яго навізну. І робім гэта зусім правільна. Але, божа мой, колькі вось гэтых самых штампаў, гэтага шаблону ў нашых крытычных артыкулах і рэцэнзіях: набор дзяжурных слоў і фраз, стандартных характарыстык рэжысёрскага, аператарскага, акцёрскага майстэрства, якія тысячу разоў пабывалі ва ўжытку, тлумачэнняў таго, што даўным-даўно ўсім вядома. Кажуць, што штамп забівае жывую душу мастацтва. Нельга з гэтым не згадзіцца. Але крытычны опус, у якім думка аўтара — гэта найкарацейшая адлегласць паміж двума штампамі — не што іншае як кампраметацыя крытыкі.

Рэцэнзенцкае пустаслоўе, фразы — стэрэатыпы нікога не здольныя ні ўсхваляваць, ні зацікавіць. Патрабуючы ад кінематаграфіста свайго мастакоўскага погляду на свет, з'явы рэчаіснасці, крытык павінен праяўляць клопаты аб тым, каб у яго пісаннях таксама прысутнічалі не зацяганыя фармуліроўкі, не фразы «наогул», а цікавы для чытача і мастака роздум аб творы, роздум, выказаны жыва, ярка і своеасабліва.

Біч сённяшняй кінакрытыкі — гэта шкалярства, гэта размовы «ад» і «да» («удалося — не ўдалося», «ўтар паспрабаваў раскрыць...», «аднак у фільме ёсць недахопы...», «цікава выступіў акцёр Н.» і г. д.). За крытычным артыкулам павінен стаяць крытык-мастак (так, так — мастак, чалавек, які разумее і тонка адчувае мастацтва, умее напісаць пра яго таленавіта, а не нудны «ацэншчык», які раздае «всем сестрам по серьгам»). Перакопваць і даказваць трэба таксама пастацку, бо гаворка ідзе аб мастацтве!

Зразумела, да такой доказнай мастацкай крытыкі не адносяцца ні павярхоўныя ўражанні аб фільме, выказаныя суконнай мовай, ні творы-рэбусы, якія прэтэндуюць на філасафічнасць.

У СВОЙ ЧАС Яўгеній Шварц з уласцівым яму гумарам сказаў: «Крытыка бывае добрая і дрэнная. Добрая тая, якая мяне хваліць, і дрэнная тая, якая мяне лае». У гэтым жарце заключана пэўная доля ісціны. На кінакрытыку ў нашым асяроддзі глядзяць часам менавіта падобным чынам. Не сакрэт, што некаторыя нашы таварышы бачаць у крытыцы гэтакага прадстаўніка «Рэкламбюро», у абавязкі якога ўваходзіць рэкламаваць, папулярызаваць і яшчэ раз рэкламаваць. З такімі поглядамі даводзіцца сутыкацца даволі часта. Аб гэтым звычайна не гавораць, але маюць на ўвазе.

Але функцыі крытыкі іншыя: разглядаючы той ці іншы твор, аналізуючы працэсы развіцця мастацтва, яго тэндэнцыі, яна павінна ўносіць свой уклад у даследаванне духоўных, маральных і эстэтычных каштоўнасцей сацыялізма. Падтрымліваючы ўсё таленавітае, яркае, крытыка абавязана быць непрымірымай да ідэйнага і мастацкага браку. Аб гэтым дакладна і выразна сказана ў Пастанове Цэнтральнага Камітэта партыі. Адсюль выцякае надзвычай важнае для нашага творчага жыцця пытанне аб фарміраванні і выхаванні правільных адносін да крытыкі.

А займацца гэтым — прамая справа Саюза кінематаграфістаў, статут якога прадугледжвае «шырокае развіццё прынцыповай творчай крытыкі і самакрытыкі».

Ці створаны ў нас для гэтага належныя ўмовы? Думаецца, пакуль не. Гэта ж факт, што амаль кожнае абмеркаванне таго або іншага фільма — а такія абмеркаванні праводзяцца ў нас, шчыра скажам, не так ужо часта,— суправаджаецца нікому не патрэбнай шуміхай. Неабходна ўсім разам — і тым, хто здымае фільмы, і тым, хто пра іх піша,— ствараць сапраўдную творчую атмасферу, сапраўдную творчую дружбу. Не тую дружбу, канечне, якая трымаецца на прынцыпе гаварыць адзін аднаму толькі прыемныя словы, цешыць слых субяседніка дыфірамбамі ў яго адрас. Ад такой дружбы мала толку. Для мастацтва, прынамсі.

З абмеркаваннямі фільмаў пакуль не ўсё добра. Збірацца адным крытыкам і абмяркоўваць кінакарціны і тым самым займацца самаадукацыяй — рэч, відаць, карысная. Але не ў гэтым жа сэнс існавання секцыі крытыкі. Сэнс нашых дыскусій заключаецца не толькі ў тым, каб выявіць ідэйна-эстэтычныя вартасці таго ці іншага твора. Яны важныя і ў іншым плане: сур'ёзная творчая гаворка, калектыўная думка дапамагаюць у высвятленні надзённых праблем жыцця кінематографа, садзейнічаюць вызначэнню перспектыў накіравання і максімальнага выкарыстання таленту. У нас у свой час нямала гаварылася аб накіраванасці творчасці Вінаградава. Калі выйшла карціна «Пісьмы да жывых», на адным з пленумаў саюза нашы крытыкі, трэба аддаць ім належнае, указвалі на памылковасць трактоўкі рэжысёрам вобраза гераіні, ілжывую патэтыку, напышлівасць, адзначалі захапленне кінематаграфіста чыста фармальнымі рашэннямі ў шкоду асноўнай задуме. Дыскусіі не атрымалася, сапраўднай прынцыповай творчай гаворкі не адбылося, а ў выніку ў наступнай карціне «Усходні калідор» гэтыя няправільныя тэндэнцыі, як мы ўсе добра памятаем, расквітнелі пышным макавым цветам.

Вось прыклад іншы. На адным з пленумаў саюза, прысвечаным праблемам дакументальнага кіно, адбылася вельмі вострая дыскусія. Некаторым таварышам, мяркуючы па іх выступленнях, здавалася, што не варта было так востра ставіць пытанні развіцця беларускай кінадакументалістыкі. Жыццё пацвердзіла, што трэба. Дыскусія прынесла несумненную карысць. Сёння, напэўна, у гэтым пераканаліся ўсе.

У літаратурных дыскусіях часта гаварылася аб «некрытыкабельных» пісьменніках, г. зн. тых, якія знаходзяцца па-за крытыкай. У нашым кінематаграфічным асяроддзі, здаецца, такіх няма. Хоць не выключана, што нехта быў бы не супраць апынуцца ў становішчы «некрытыкабельнага».

Вялікіх, сапраўдных мастакоў заўсёды мучыла ўсведамленне, што ў іх творах не ўсё так хораша, як хацелася б. Вялікія майстры савецкага кіно не раз гаварылі пасля выхаду карціны на экраны: «Шкада, што ўжо нічога нельга змяніць — і гэты эпізод трэба перазняць, і тут сёе-тое направіць».

Вельмі хочацца часам пачуць нешта падобнае ад некаторых нашых таварышаў.

Калі чалавек можа пасмяяцца з уласных недахопаў — гэта прыкмета розуму і душэўнага здароўя. Калі мастак бачыць слабасці свайго твора, гаворыць аб іх — у гэтым праяўляецца адна з граняў яго таленавітасці. А як жа інакш?!

Дзіўна часам бывае глядзець на людзей, якія займаюцца мастацтвам (а значыць, і крытыкай таксама), зрабілі ў гэтым самым мастацтве роўна нуль цэлых і дзве дзесятых і прынцыпова не прымаюць крытыкі і самакрытыкі. Добра, калі гэта хвароба росту, а калі не...

Апломбу і амбіцый у нас колькі хочаш, але мала гаворкі па сутнасці, як рабіць так, каб беларускі кінематограф нёс гледачу вялікія думкі, значныя ідэі, каб ён быў цікавы, глыбокі і таленавіты. Думаць аб гэтым, разважаць аб гэтым — прамы абавязак творчага саюза, а значыць наша агульная справа.

Калі ў нас будзе гэты святы неспакой, мы будзем паспяхова вырашаць задачы, пастаўленыя Цэнтральным Камітэтам партыі, нашым народам.

СОНЦА НАВЕК, ШЧАСЦЕ НАВЕК

Рэспубліканскі конкурс палітычнай песні «Моладзь выкрывае імперыялізм»

Тры дні ў Палацы культуры Мінскага трактарнага завода гучалі песні і музыка. Тры дні перапоўненая зала з захапленнем сустракала ўдзельнікаў маладзёжнага свята палітычнай песні, якое прайшло з выключным поспехам.

У заключным этапе конкурсу ўдзельнічалі 13 вакальных і вакальна-інструментальных ансамбляў і 13 салістаў-вакалістаў. Маладыя аматары мастацтва — людзі розных прафесій: рабочыя, студэнты, настаўнікі, урачы, інжынеры, навучэнцы, служачыя. Іх юнацкі запал, шчырасць і непасрэднасць выканання ўспрымаліся гледачамі надзвычай цёпла і добразычліва.

Карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва» папрасіў старшыню журы конкурсу Уладзіміра Ягорава і члена журы Ігара Сарокіна падзяліцца ўражаннямі пра гэты конкурс. Вось што яны расказалі:

Уладзімір ЯГОРАЎ,
старшыня Камітэта маладзёжных арганізацый БССР, член бюро ЦК ЛКСМБ.

— Як вядома, ініцыятыва XVI з'езда камсамола аб правядзенні сусветнай кампаніі «Юнацтва выкрывае імперыялізм» была падтрымана і ўхвалена большасцю прагрэсіўных маладзёжных арганізацый краін свету, VIII асамблеяй Сусветнай федэрацыі дэмакратычнай моладзі і X кангрэсам Міжнароднага саюза студэнтаў.

Адной з форм сусветнай кампаніі «Моладзь выкрывае імперыялізм» з'яўляецца і рэспубліканскі конкурс палітычнай песні. У ім удзельнічала каля дзесяці тысяч самадзейных і прафесійных калектываў і салістаў. На прадпрыемствах, у навучальных установах, калгасах і саўгасах рэспублікі на працягу шасці месяцаў ішлі конкурсы. Лепшыя з пераможцаў заваявалі права ўдзельнічаць у заключным этапе конкурсу палітычнай песні.

Песня заўсёды была верным спадарожнікам моладзі, вострай зброяй у барацьбе за светлыя ідэалы камунізма. Конкурс гэты, як нам здаецца, прайшоў арганізавана, выявіў нямала таленавітых выканаўцаў, паспрыяў шырокай прапагандзе баявой надзённай палітычнай песні.

За высокае выканаўчае майстэрства і прапаганду палітычнай песні званне лаўрэата конкурсу сярод прафесійных салістаў журы прысудзіла навучэнцу Мінскага музычнага вучылішча Віктару Шэіну і студэнту Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Івану Краснадубскаму. Сярод самадзейных выканаўцаў лаўрэатамі конкурсу сталі студэнтка Брэсцкага педагагічнага інстытута Ірына Пашкоўская, навучэнка Магілёўскага будаўнічага тэхнікума Людміла Васільчанка і выкладчык музычнай студыі Гродзенскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў Пётр Кірко.

Дыпламантамі конкурсу сталі: навучэнец Брэсцкага музычнага вучылішча Анатоль Карпук, старшы інструктар Віцебскага палаца культуры ўпраўлення бытавых паслуг Галіна Калініна і слесар-рамонтнік Рэчыцкага гідролізна-дрожджавага завода Арнольд Куценя.

Сярод прафесійных ансамбляў званне лаўрэата рэспубліканскага конкурсу палітычнай песні прысуджана вакальна-інструментальнаму ансамблю «Песняры».

Пачэснае званне лаўрэата конкурсу заваявалі таксама самадзейныя вакальна - інструментальныя ансамблі: «Пралескі» Мінскага дома культуры трэста «Будмантажіндустрыя», «Лянок» Віцебскага ветэрынарнага інстытута і вакальны ансамбль Астравецкага раённага дома культуры Гродзенскай вобласці.

Дыпламантамі конкурсу сталі вакальна-інструментальныя ансамблі «Юнацтва» Магілёўскага будаўнічага тэхнікума, «Вясёлка» Маладзечанскай фабрыкі музычных інструментаў і вакальны дуэт Стаўбцоўскага раённага дома культуры Мінскай вобласці.

Ігар САРОКІН,
народны артыст БССР.

— Калі гаварыць шчыра, то не чакаў пачуць на конкурсе столькі цікавага і прыемнага. Сапраўды, відаць, толькі на падобных творчых спаборніцтвах можна выявіць усё найбольш таленавітае і яркае, што тоіць у сабе народ. Конкурс не з лёгкіх, яго праграма выразна акрэслена: палітычная песня. Гэта не розная там лёгкая драбяза, якою часам захапляюцца артысты-аматары. Тут у кожным творы думка, хваляванне, пратэст, заклік, данесці якія трэба да слухача. Задача не з лёгкіх. Радуе, што многія ўдзельнікі конкурсу з ёю справіліся.

З задавальненнем слухаў саліста Віктара Шэіна. У свае 23 гады ён паказаў сябе здольным спеваком. Адчуваеш яго ўдумлівае стаўленне да песні, да кожнага яе слова. Віктар умее сціпла трымацца на сцэне, але ў той жа час прымушае і паважаць сябе. Ён нікога не пераймае. Спявае так, як можа, як умее і разумее. Добры голас у студэнта кансерваторыі Івана Краснадубскага, хаця спявак трымае сябе на сцэне крыху скавана. Яго выступленне ўпрыгожыла канцэрт.

Салістаў на конкурсе было многа. Пра ўсіх не раскажаш. Але мяне заўсёды засмучае імкненне асобных артыстаў-аматараў пераймаць выканаўчую манеру папулярных у краіне спевакоў-прафесіяналаў. Капіраваць — значыць растрачваць свае сілы, збядняць сябе.

Некалькі заўваг пра вакальна - інструментальныя ансамблі. Мы даўно не чулі нашых «Песняроў» і новая сустрэча з імі парадавала. Гэта сапраўды прыклад для ўсіх вакальна-інструментальных ансамбляў, якіх у рэспубліцы сёння надзвычай многа. Прыклад удумлівага стаўлення да песні, яе аранжыроўкі, увагі да майстэрства кожнага яго ўдзельніка. Мне нават здалося, што «Песняры» ў сваім жанры сталі больш «сур'ёзнымі». Прыкметна паглыбленасць у раскрыцці зместу твора. Гэта я асабліва адчуў у «Баладзе аб чатырох заложніках» (музыка Ул. Мулявіна, словы А. Куляшова), якая выконвалася ўпершыню. Усхвалявалі песні І. Лучанка на словы Я. Купалы «Спадчына» і «Слухай крык жураўліны» Ул. Мулявіна — на словы П. Харкова.

Добрым густам і стрыманай манерай выканання вызначыліся вакальна-інструментальны ансамбль «Пралескі» і самы малады ўдзельнік конкурсу палітычнай песні—вакальна - інструментальны ансамбль Брэсцкага дома піянераў «Берасцяне». Падлічана, што сярэдні ўзрост яго ўдзельнікаў 16,5 года. І тым не менш на конкурсе яны выступілі са сваім арыгінальным творам, які прысвяцілі абаронцам Брэсцкай крэпасці...

КОНКУРС палітычнай песні закончыўся. Трэба, каб ён працягваўся, стаў добрай традыцыяй у творчым жыцці нашага самадзейнага мастацтва.

Гэта — будні Ларысы Максімавай.
Фота Ул. КРУКА.

...гавораць пра свайго канцэртмайстра, напрыклад, саліст Беларускага радыё і тэлебачання, заслужаны артыст БССР Юрый Смірноў:

— З Ларысай Максімавай я працую восем гадоў. Вельмі добра памятаю нашу першую сустрэчу на запісе, калі хваляванне ў Ларысы было такое вялікае, што закончыўся гэты запіс... слязьмі. Цяжка пералічыць усе творы, якія мы запісалі за гэтыя гады, а колькі было выступленняў у адкрытых канцэртах! Зараз ярчэй за ўсё ў памяці апошняя наша работа — «Франтавыя пісьмы» Л. Смялкоўскага (на вершы П. Броўкі)...

Не менш цёпла адгукаюцца аб Ларысе Максімавай беларускія кампазітары, чые творы «ўбачылі свет» з яе непасрэднай дапамогай. Адзначаючы яе прафесіяналізм, усе яны гавораць аб уменні пранікнуць у задуму кампазітара і дакладна яе перадаць.

Апрача запісаў на радыё, Ларыса Максімава пастаянны ўдзельнік адкрытых канцэртаў-паказаў новых твораў беларускіх кампазітараў на «серадах» у Саюзе кампазітараў, удзельнічае ў творчых сустрэчах салістаў Беларускага тэлебачання і радыё з працоўнымі Мінска і іншых гарадоў і вёсак Беларусі.

Нялёгкая, але ганаровая праца канцэртмайстра на радыё — амаль штодзень цябе слухае ўся рэспубліка. Нават калі іншы раз забудуць аб'явіць, што партыю фартэпіяна выконвае Ларыса Максімава, той, хто сапраўды любіць музыку, пазнае яе і ў думках гаворыць ёй сваё «дзякуй!»

Леанід ІВАШКОЎ.

ПРАБЛЕМЫ, МЕРКАВАННІ, РОЗДУМ

НА РЫНКУ І ВАКОЛ РЫНКА

М. ЗАМСКІ

248 рынкаў рэспублікі ледзь не кожны дзень запаўняюць дзесяткі тысяч чалавек. Праз рынкі рэалізуецца ледзь не палавіна гародніны, фруктаў, ягад, значная частка мяса, мёду, яек.

Хто сёння гандлюе на рынку, як фарміруюцца тут цэны — гэтыя і іншыя пытанні, звязаныя з работай беларускіх рынкаў, разглядаюцца аўтарам гэтых нататкаў.

Гэтыя нататкі мне хочацца пачаць з аднаго эпізоду, аддаленага ад сённяшняга дня мала не трыццаццю гадамі. У час вайны мы з маці жылі ў далёкім карэйскім калгасе. Калгас вырошчваў рыс і бахчавыя, гэтыя прадукты выдаваліся і на працадні. Аднойчы маці, паклаўшы ў торбачку з дзесятак маленькіх круглых дынек, кажа: «Схадзі сынок, на базар, прадай дынькі і купі цыбулі, солі...»

Мястэчка было ад нас кіламетры за тры, і ўсю дарогу ў мяне калацілася ад хвалявання сэрца — як гэта я буду прадаваць... Дальбог, мне здавалася, што паглядзець на такі цуд збяжыцца ўвесь базар.

...Толькі я расклаў свой тавар, як да мяне падышла нейкая цётка і спытала, па чым прадаю. Я, у сваю чаргу, спытаў, а колькі яна дасць. Цётка назвала цану і сказала, што забярэ ўсё. Ледзь не падскочыўшы ад радасці, я згадзіўся. Мінут праз дзесяць, праходзячы базарам, я раптам убачыў знаёмы твар і нават адразу не здагадаўся, што гэта мая нядаўняя пакупніца. Яна стаяла за сталом і гандлявала маімі дынямі, на ўсё горла выкрыкваючы цану. Якраз у тры разы большую за маю. Я аслупянеў ад здзіўлення...

Сплыло з тае пары нямала вады, з вышыні гадоў усё гэта выглядае даволі гумарыстычна. Але нешта засталося — кожны раз, калі я прыходжу на базар, мяне не пакідае дзіўнаватае пачуццё насцярожанасці. Нібы вось-вось убачу тую цётку...

Заўважым мімаходзь, што і сёння яна адчувала б сябе досыць прывольна — параграфам сёмым Правілаў гандлю на калгасных рынках рэспублікі адміністрацыі забараняецца патрабаваць ад калгасаў і іншых грамадзян даведкі аб тым, што прадукцыя, якую яны прадаюць, належыць менавіта ім.

— Каб заахвоціць, — коратка растлумачыў начальнік управлення рынкаў Мінска Мікалай Дзмітрыевіч Шапаваленка. — Нельга ж усіх падазраваць...

Фармальна Мікалай Дзмітрыевіч мае рацыю. Ён зыходзіць з тых жа Правілаў, дзе напісана, што «базары арганізуюцца для таго, каб забяспечыць найбольш спрыяльныя ўмовы для продажу калгасамі, саўгасамі, калгаснікамі і іншымі грамадзянамі лішкаў сельскагаспадарчай і іншай прадукцыі, а таксама стварэнне неабходных зручнасцей для пакупкі гэтай прадукцыі насельніцтвам».

Уяўленне малюе ідылічную карціну. Суботнім ранкам Марыя Іванаўна, калгасніца з-пад Койданава, спяшаецца на прыгарадным цягніку на сталічны базар. У руках (як падняць) дзве ёмістыя кашолкі. У кашолках некалькі кілаграмаў свежага жоўтага масліца (сама збіла напярэдадні), некалькі гарлачыкаў смятаны, сыр, зялёная цыбуля толькі што з градкі, маладая, салодкая, бы цукар, моркаўка (учора праполвала градкі, дык набралася з паўдзесятка пучкоў), шчаўе, некалькі бурачкоў, укроп, пятрушка і іншая зялёная прыправа.

Тым жа суботнім ранкам на Камароўскі рынак паехала Марыя Іванаўна з Заводскага раёна сталіцы. Папрасіў муж зварыць сёння сапраўдны ўкраінскі боршч. Сунулася была ў магазін гародніны, што каля дома, а там адна зялёная цыбуля, ды такая, што ў рукі браць не хочацца, не толькі есці... Вось і рашыла Марыя Іванаўна сесці на шосты нумар трамвая і паехаць на Камароўскі рынак.

Уяўленне далей малюе, як сустрэліся там абедзве Марыі Іванаўны. Як разышліся, задаволеныя адна адной. Марыя Іванаўна — гарадская, несучы ў сумцы буракі, шчаўе, пятрушку, моркаўку, паўкілаграма масла (не ўцярпела, хоць трохі і даражэйшае, чым у магазіне, але ж затое такое смачнае, як некалі дома, у роце растае). Марыя Іванаўна, калгасніца, — трымаючы кірунак у ЦУМ, каб паглядзець сёе-тое для дзяцей.

Ах, уяўленне, куды яно толькі не занясе... Не сустрэліся абедзве Марыі Іванаўны. Не маглі яны сустрэцца. Чаму? Марыя Іванаўна, калгасніца, амаль не ездзіць зараз гандляваць на рынак. Ёсць на тое пэўныя эканамічныя і сацыяльныя прычыны. Па-першае, у калгасе зараз добра плацяць і плацяць менавіта грашыма, так што ехаць у горад, каб зарабіць нейкую жывую капейку, няма асаблівай патрэбы. Вы спытаеце, што ж рабіць з лішкамі прадуктаў. Скажам, з тым жа малаком. Недзе ў чэрвені добрая кароўка дае па пуду малака. 16 літраў сям'і ў тры-чатыры чалавекі ў дзень не з'есці, хоць і ядуць у вёсцы не так, як у горадзе... Але дапусцім, што пяць-шэсць літраў застаецца. Дык, калі ласка, можаш прадаць малако на месцы ў дзяржаўны закуп ды за кожны літр прададзенага малака купіць яшчэ па дзяржаўнай цане 600 грамаў канцэнтратаў.

І апошняе — калгасніку ці саўгаснаму рабочаму асабліва і не раз'ездзішся — вясной, у пасяўную, працуюць у вёсцы амаль без выхадных, тут кожную свабодную хвілінку глядзі, каб на сваіх сотках управіцца. Тое самае ў жніво. Вось так.

З кім жа ўсё-такі сустрэлася на базары Марыя Іванаўна з Заводскага раёна? Бо нехта ж гандлюе тут. Толькі на мінскіх рынках летась гандлявала каля шасцісот тысяч чалавек.

Яна сустрэлася з трыма мужчынамі, пакрытымі моцным паўднёвым загарам, якія прадавалі клубніку. Даведаўшыся пра цану, Марыя Іванаўна ўголас ахнула — 8 рублёў за кілаграм, амаль трохдзённы яе заробак. Але стала ў невялікую чаргу. Рашыла, што купіць дзецям грамаў сто пяцьдзесят, няхай паласуюцца. Жанчына, што стаяла перад ёй, уголас сказала, што гэта рабунак сярод белага дня, але ідзе ў адведкі да хворага ў бальніцу, а свежых фруктаў нідзе няма.

З непрыязню гледзячы ў твар гандляра, Марыя Іванаўна не лаяла — кінула грошы і пайшла далей па базары. Ля аднаго са сталоў спынілася, як зачараваная,— перад ёй ляжала горка ярка пунсовых памідораў. Спытала цану і зноў ахнула — 8 рублёў за кілаграм. І зноў не ўтрымалася, папрасіла ўзважыць адзін памідор.

Пасля яна купіла зялёнай цыбулі ў цёткі з-пад Нікалаева. Цыбуля была ўтрая даражэйшая, чым у магазіне, але свежая, без зямлі.

У яе ж узяла за 10 капеек маленечкі пучок кропу. Праўда, не ўцярпела, папракнула: «Некалі, да грашовай рэформы, пучок быў за дзесяць капеек, і зараз таксама за дзесяць...».

Ішла Марыя Іванаўна дахаты і паціху лаялася — амаль нічога не купіла, а дзесяткі як не было.

Развітаемся з жанчынай і паспрабуем разабрацца, каму яна пакінула дзесятку. Пра Марыю Іванаўну з-пад Койданава мы ўжо казалі — яна тут ні пры чым. Тады можа калгасу, які вывез на базар лішкі прадукцыі? Таксама не, бо ўдзел калгасаў і саўгасаў у рыначным гандлі мізэрны. Так, летась яны гандлявалі на рынках сталіцы ўсяго 318 разоў. Каб чытач мог мець аб гэтым больш дакладнае ўяўленне, скажам, што ўдзельная вага калгасаў і саўгасаў у рыначным гандлі складае па рэспубліцы 3—4 працэнты.

— Нам прапануюць заключаць дагаворы з калгасамі і саўгасамі,— гаворыць інспектар Мінскага ўпраўлення рынкаў Канстанцін Мацвеевіч Гаварун,— і нічога амаль тут не выходзіць. Кіраўнікі гаспадарак наадрэз адмаўляюцца. А калі каго і ўгаворыш надпісаць дагавор, дык усё роўна не ўпэўнены, што павязе. Подпіс ні да чаго не абавязвае...

Справа тут ясная — навошта калгасу везці тыя лішкі на рынак, калі дзяржава за звышпланавую прадукцыю плаціць вялікую надбаўку і да таго ж прададзеная прадукцыя ідзе ў план, а гэта не толькі грошы, а і высокае месца ў зводцы.

Значыць, калгас не гандлюе, калгаснік таксама... Хто ж застаецца? Застаюцца ў асноўным тыя, пра якіх у Правілах пішуць: «...іншымі грамадзянамі...»

Праўда робіцца выгляд, што яны таксама калгаснікі і прадаюць лішкі (ох, гэтыя лішкі!). Скажам, тыя трое з Сухумскага раёна, што прывезлі на Камароўскі рынак 300 кілаграмаў клубнікі, якую прадавалі па 8 рублёў за кілаграм (я, праўда, не рызыкнуў спытаць у іх, у якім калгасе працуюць, яшчэ, крый божа, пакрыўдзяцца і больш не прыедуць). Ці тая цётка з Нікалаеўскай вобласці, што прывезла самалётам 6 мяхоў радыскі, некалькі мяхоў зялёнай цыбулі і кропу. Ці тая пенсіянерка са Столінскага раёна, якая вось ужо тры месяцы запар гандлюе тут насеннем кветак, буракоў, морквы, цыбулі, кропу і г. д.

Я амаль упэўнены, што гэтыя людзі прадаюць «сваё». «Сваё» ў тым сэнсе, што вырашчана сваімі рукамі, хоць і на дзяржаўнай зямлі (прыватнай жа ўласнасці на зямлю ў нас няма). Аксана Пятроўна Бандарэнка, якая прывезла з Нікалаеўскай вобласці радыску і цыбулю, расказала мне, што сама працуе на кансервавым заводзе, а ўсе трыццаць сотак уласнага гарода (відаць, нехта з сям'і працуе ў калгасе) засявае радыскай і цыбуляй, якія возіць у іншыя гарады. Сыдуць гэтыя культуры, садзіць памідоры і гуркі, таксама для продажу.

Паскардзілася мне Аксана Пятроўна, што патрацілася яна на самалёт і не возьме ў Мінску таго барыша, што чакала, бо радыс тут дзешавейшы, чым гаварылі. Праўда, зялёная цыбуля трымаецца ў цане — па паўтара рублі за кілаграм (у магазіне пяцьдзесят капеек).

Што і казаць, дорага паўтара рублі за кілаграм цыбулі. І на кожным кроку можна пачуць скаргі пакупнікоў на тое, што з кожным годам растуць цэны на рынках і ніхто ў гэта не ўмешваецца. Хто ж можа ўмяшацца, калі ў Правілах гандлю на рынках, падпісаных міністрам гандлю БССР, намеснікам міністра сельскай гаспадаркі і нават намеснікам міністра аховы здароўя, чорным па белым напісана, што «ўстанаўленне на калгасных рынках якіх-небудзь цэн на прадукцыю, якая прадаецца калгасамі, калгаснікамі і іншымі грамадзянамі, а таксама рэгуляванне цэн на гэту прадукцыю ў адміністрацыйным парадку забараняецца».

Праўда, М. Шапаваленка мне расказваў, што летась у Мінску і іншых гарадах рэспублікі, ды і не толькі нашай рэспублікі (М. Шапаваленка ездзіў за «вопытам» нават у Маскву), зрабілі спробу дыктаваць цэны зверху. Цэны, якія ўстанаўліваліся на рынках, не павінны былі перавышаць дзяржаўныя больш, чым у два разы. Па словах начальніка ўпраўлення, нічога з гэтага добрага не атрымалася. Людзі перасталі прывозіць прадукты.

— Вы заўважылі,—пытаецца Мікалай Дзмітрыевіч, —у Мінску на рынку зніклі гранаты?

Я адказаў яму прыказкай, што сем гадоў мак не радзіў, а голаду не было.

Адным словам, чалавек, які прывёз на рынак прадукты, можа запрасіць за іх любую цану, што і робіцца. Ніколі, напрыклад, у Мінску раней і не чулі такой цаны, як 8 рублёў за кілаграм памідораў.

Але не будзем спрачацца, магчыма адміністраваннем тут (ды ці толькі тут) нічога не зробіш. Патрэбны іншыя меры, у прыватнасці, эканамічныя. Яны прымаюцца, але пакуль што на рынку большую канкурэнтаздольнасць паказвае прыватнік. Не можа з ім пацягацца ні дзяржаўны, ні кааператыўны гандаль.

Апошнім часам на рынках рэспублікі пачалі арганізоўвацца так званыя бюро добрых паслуг. Што гэта значыць? Прывёз на базар чалавек каровіну тушу. Бюро яму і кажа, чым табе тры дні мурыжыцца з гэтым мясам, шукаць начлегу, бегаць па сталоўках, плаціць рубшчыку, за халадзільнік, давай мы ў цябе возьмем оптам, адразу атрымаеш грошыкі, а нам за паслугі сем працэнтаў. Бюро дыктавала і цану. Скажам, калі прыватнік прадае яблыкі па рублі дваццаць капеек, дык тут давалася 80 капеек. Людзі ішлі на гэта, бо эканомілі час ды і грошы—у горадзе яны цякуць, бы вада.

М. Шапаваленка мне прадэманстраваў цікавыя лічбы. Скажам, розніца паміж цаной на мяса, якое прадавалі прыватнік і бюро, складала рубель, мёд — паўтара рублі, яблыкі — 40 капеек за кілаграм. Натуральна, гэта збівала і рыначныя цэны. Ёсць у начальніка і такі паказчык — 130 тысяч рублёў. Такую суму сэканомілі за год пакупнікі на рынках Мінска, дзякуючы бюро добрых паслуг.

ПРА БАЙЦА Ў ЗЯЛЁНАЙ ФУРАЖЦЫ

Сонца яшчэ не ўзышло. Яшчэ не растала халаднаватая перадранішняя смуга. Птушкі і тыя яшчэ не прачнуліся. Навокал стаіць чуйная цішыня. Ветрык нячутна калыша флаг на будынку заставы.

У гэтую раніцу прыехаў на заставу заслужаны дзеяч мастацтваў БССР мастак Л. Лейтман, каб сустрэцца з начальнікам заставы імя Героя Савецкага Саюза В. Усава маёрам А. Закурдаевым.

Мастака зацікавіў гэты выдатны афіцэр, які за час сваёй службы выхаваў нямала майстроў пагранічнай службы.

Былы рахункавод аднаго з варонежскіх калгасаў А. Закурдаеў васемнаццацігадовым хлопцам пайшоў на ваенную службу. Тры гады правёў на фронце, прайшоў шы з баямі ад Кубані да Кёнігсберга. Потым — вучоба ў ваенным вучылішчы, служба на граніцы. У чэрвені 1959 г. яго назначылі начальнікам заставы імя Героя Савецкага Саюза В. Усава.

Льва Маркавіча Лейтмана з беларускімі пагранічнікамі звязвае даўняя дружба. Іх нялёгкай службе прысвяціў ён свае карціны: «Застава імя Усава», «Баявыя таварышы», «Тут пачыналася вайна», «Перад выхадам у дазор». «Сяржант-інструктар М. Самсоненка».

Ваенна-шэфская камісія Саюза мастакоў на чале з даўнім другам пагранічнікаў, мастаком У. Сакаловым, праводзіць велізарную работу па эстэтычным выхаванні воінаў граніцы.

«Сваім мастаком» называюць пагранічнікі У. Сакалова таму, што тэма граніцы адна з самых важных у яго творчасці. Вялікую цікавасць на апошніх рэспубліканскіх выстаўках выклікала яго серыя аўталітаграфій аб пагранічніках.

У музеі пагранічнага атрада імя Ф. Э. Дзяржынскага па-мастацку аформлены стэнды, якія расказваюць аб бессмяротных подзвігах пагранічнікаў у першыя дні вайны. Вялікую цікавасць у наведвальнікаў выклікае агучаная дыярама, выкананая скульптарам А. Курачкіным, прысвечаная баявому подзвігу Героя Савецкага Саюза лейтэнанта А. Кіжаватава, і фотадыярама, якая адлюстроўвае подзвіг А. Новікава.

За апошні час музей пагранічнага атрада наведалі дэлегацыі Мінскай, Бранскай, Кіраўскай, Данецкай абласцей, Малдаўскай ССР, Татарскай АССР, Алтайскага краю, Маскоўскай вобласці і гарадоў-герояў Масквы і Ленінграда.

Які велізарны ўплыў аказваюць экспанаты музея на людзей, сведчыць запіс у кнізе наведвальнікаў групы вучняў 478 сярэдняй школы Жданаўскага раёна Масквы. «Мы прыехалі, каб лепш даведацца аб бессмяротным подзвігу пагранічнікаў у чэрвені — ліпені 1941 г. і пакланіцца нізка святыням. Мы праз усё жыццё пранясём памяць аб загінуўшых героях, ніколі не забудзем, што зрабілі яны для нас. Вялікае дзякуй афарміцелям гэтага выдатнага музея».

На шэфскіх асновах для заставы імя А. Завідава мастак І. Белановіч аформіў мемарыяльную дошку з партрэтам А. Завідава. Мастакі П. Дурчын, У. Сакалоў у адным з пагранічных атрадаў аформілі нішу, дзе захоўваецца сцяг часці.

Мастакі Г. і Н. Паплаўскія стварылі серыю графічных лістоў аб подзвігах камсамольцаў і моладзі ў гады вайны, за што ўзнагароджаны прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі.

Актыўны ўдзел прынялі мастакі і скульптары ва ўстанаўленні помнікаў героям першых дзён вайны. З дапамогай мастакоў і скульптараў на ўчастку аднаго з пагранічных атрадаў устаноўлена 13 абеліскаў і помнікаў, 21 мемарыяльная дошка на месцах баёў.

Лепшыя творы беларускіх мастакоў на пагранічную тэматыку былі прадстаўлены на ўсесаюзных мастацкіх выстаўках. Карціна М. Данцыга «Трывога» была экспанавана на занальнай выстаўцы Беларусі і Малдавіі ў Маскве.

Жывапісец Ф. Дарашэвіч пабываў на некалькіх заставах і захапіўся рамантыкай пагранічнага жыцця. Ён напісаў некалькі партрэтаў выдатнікаў службы і вялікае палатно «Пагранічнікі з коньмі ў трывожны вечар».

Народны мастак БССР Я. Зайцаў напісаў вялікую карціну «Абарона Брэсцкай крэпасці — 1941 г.», дзе з майстэрствам паказаў масавы гераізм савецкіх воінаў пры абароне любімай Радзімы.

Ваенна-шэфская камісія Саюза мастакоў БССР на чале з У. Сакаловым вядзе вялікую работу сярод маладых мастакоў, перадаючы свой вопыт. Майстры пэндзля прывіваюць маладым мастакам любоў да пагранічнай тэматыкі.

Малады графік В. Самачорнаў працуе над графічнай серыяй «На заставе».

Жывапісец І. Белановіч напісаў вялікую карціну «Брэсцкая крэпасць», якая дэманстравалася на рэспубліканскай выстаўцы.

Не адстаюць ад жывапісцаў і скульптары, якія таксама працуюць над вобразамі герояў-пагранічнікаў. А. Курачкін, А. Заспіцкі, В. Грос зрабілі некалькі ўдалых партрэтаў пагранічнікаў.

Ва ўсіх творах, якія мы бачым на выстаўках —баец у зялёнай фуражцы, баец, які прыняў на сябе першы ўдар ворага і цяпер стаіць на вахце, сімвалізуючы непарушнасць нашых дзяржаўных граніц.

І. ЦЯРЭНЦЬЕЎ.

Румынскі танец «Чабаны» выконвае танцавальны калектыў Гродзенскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча № 49.

СВЯТА ПРАЦОЎНАГА ЮНАЦТВА

ЗАКЛЮЧНЫ КАНЦЭРТ МАСТАЦКАЙ САМАДЗЕЙНАСЦІ ПРАФЕСІЙНА-ТЭХНІЧНЫХ НАВУЧАЛЬНЫХ УСТАНОЎ

У ЯРКАЕ СВЯТА народных талентаў выліўся рэспубліканскі заключны канцэрт мастацкай самадзейнасці прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў, які адбыўся ў Мінскім акруговым Доме афіцэраў.

Удзельнікі канцэрта прысвяцілі свае выступленні вялікаму святу народаў Савецкай краіны — 50-годдзю ўтварэння СССР. Гэта наклала адбітак і на ўвесь канцэрт — яго мастацкае афармленне, рэжысуру, праграму.

У адной з выкананых у гэты вечар песень ёсць такія словы: «...И лет ему немного, и ростом невысок, но верною дорогой шагает паренек...» (песня «Наша біяграфія», муз. В. Шаінскага, словы Ул. Харытонава). Гэтыя словы маглі б паслужыць эпіграфам да ўсяго свята працоўнага юнацтва.

Канцэрт вызначала не толькі цікавая, змястоўная праграма, але і масавасць. У двух аддзяленнях выступіла чатыры хоры (не лічачы зводнага). Толькі адзін з іх, жаночы хор Мінскага 93-га тэхнічнага вучылішча (кіраўнік З. Дзідэнка) аб'ядноўваў 140 дзяўчат! Выступіла сем танцавальных калектываў, ансамблі гарманістаў і цымбалістаў, аркестр народных інструментаў і, нарэшце, вялікі зводны духавы аркестр. Апрача таго — вакальныя ансамблі, салісты-спевакі, жанглёры...

Усе харавыя калектывы вызначаліся добрай выканаўчай культурай, чысцінёй інтаніравання, выразнай дыкцыяй, шматгалоссем. Найбольш цікавым было выступленне хору Мінскага 55-га прафесійна-тэхнічнага вучылішча, які выканаў песню «Дзякуй партыі» (муз К. Масаліцінава, словы А. Сальнікава). Кіраўнік хору, студэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага С. Дробыш здолеў дабіцца ў калектыве роўнага гучання, яркай дынамікі.

Добра была выканана мужчынскім хорам Мінскага 9-га прафесійна-тэхнічнага вучылішча (кіраўнік — заслужаны дзеяч культуры БССР М. Ільічоў) песня «Дарога» (муз П. Савінцава, словы О. Гаджыкасімава).

Расказваючы пра выступленні харавых калектываў, нельга не сказаць добрых слоў у адрас зводнага хору (кіраўнік — заслужаны дзеяч культуры БССР Г. Ударaў), які выканаў пры адкрыцці канцэрта «Песню рабочага юнацтва» І. Лучанка на словы І. Скурко і В. Лукшы. Новая песня беларускага кампазітара, якая ўпершыню прагучала ў гэтым канцэрце, характэрная яснай мелодыкай, юнацкім запалам і свежасцю гарманічнай мовы, была цёпла прынята слухачамі.

У канцэрце многа месца занялі танцы. Большая частка з іх — народныя. Тут былі і танцы сяброў — румынскія «Чабаны» і польскі «Кракавяк», і танцы народаў-братоў — малдаўскі, татарскі, закарпацкі, рускі, і беларускія «Лявоніха» і «Юрачка». Бурнымі апладысментамі ўзнагародзілі гледачы выканаўцаў рускага танца (народны ансамбль танца дома культуры прафтэхадукацыі — кіраўнік І. Чарняк), «Карагоду» (народны хор «Маладосць» і яго танцавальная група—кіраўнікі Г. Удараў і В. Буры). Яркія касцюмы, цікавы малюнак танца і кампазіцыйная задума ў харэаграфічнай сюіце «Мы славім працу нашу» (выканаўцы танцавальныя калектывы мінскіх прафтэхвучылішчаў №№ 10, 32, 34, 55, 94 і народны ансамбль танца дома культуры прафтэхадукацыі).

Парадавалі музычнасцю і добрым зладжаным ансамблем аркестр народных інструментаў Гомельскага прафтэхвучылішча № 67 (кіраўнік М. Радзькін), ансамбль (хутчэй аркестр па сваёй шматлікасці!) цымбалістаў мінскіх прафтэхвучылішчаў №№ 25 і 32 (кіраўнік М. Філістовіч).

Сюрпрызам і нечаканасцю для ўсіх прысутных у зале было першае выступленне ўпершыню створанага зводнага духавога аркестра прафтэхвучылішчаў Мінска (галоўны дырыжор Я. Шэхтман). Выпускнік кансерваторыі Я. Шэхтман за параўнаўча кароткі тэрмін здолеў стварыць цікавы музычны калектыў. Аркестр вызначаецца яркім гучаннем, добрым ладам і роўным ансамблем. Хочацца пажадаць дэбютанту росту выканаўчага майстэрства.

Пасняхова выступілі многія салісты. Сярод іх уладальнік прыгожага сакавітага басу, навучэнец Гомельскага 22-га прафтэхвучылішча В. Салдаценка, які праніклёна праспяваў у суправаджэнні жаночага вакальнага ансамбля песню Я. Фрэнкеля «Жураўлі» (словы Р. Гамзатава), навучэнец Гомельскага 34-га сельскага вучылішча П. Бадэка, які выканаў песню В. Шаінскага «Наша біяграфія» (словы Ул. Харытонава), навучэнка Бабруйскага 73-га вучылішча В. Паўлоўская і многія іншыя.

У хвалюючую дэманстрацыю інтэрнацыянальнай дружбы і салідарнасці з гераічным в'етнамскім народамператварыліся выступленні навучэнца Мінскага 53-га прафтэхвучылішча Нгуена Суан Біня, які выканаў песню пра героя-артылерыста В'етнама Нгуена В'ет Суана, і навучэнкі Полацкага 2-га прафтэхвучылішча З. Стромскай, якая выканала песню Б. Карамышава «Рукі прэч ад В'етнама» (словы О. Гаджыкасімава).

Многа, вельмі многа добрых і запамінальных выступленняў было ў гэтым канцэрце.

Трэба адзначыць удалую рэжысуру канцэрта (рэжысёр заслужаны артыст БССР І. Лакштанаў), добрае музычнае афармленне канцэрта, цікавыя, яркія і маляўнічыя касцюмы...

Можна было б гаварыць і пра нейкія там недахопы і пралікі, якія былі ў канцэрце. Так, на жаль, у канцэрце не браў удзелу ні адзін саліст-інструменталіст, мала было чытальнікаў (усяго адзін!), хацелася б, каб у канцэрце было больш гумару, смеху.

Аднак усе гэтыя недахопы не ўплываюць на радасць сустрэчы з цудоўным самадзейным мастацтвам працоўнага юнацтва Беларусі.

А. МАЙЗЛЕР,
заслужаны артыст БССР.

Выступаюць навучэнцы Маладзечанскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча № 21 Лілія Будо і Георгій Юрэвіч.
Фота Ул. КРУКА.

Так было да мінулага года. Летась парадак змянілі. Міністэрства гандлю забараніла адразу выкладаць грошы на бочку. Разлік толькі пасля рэалізацыі. Такім чынам ліквідавалі адзін з асноўных стымулаў — эканомію часу. Праўда, грошы дазволена перасылаць і па пошце. Але ж чалавек прыехаў у горад, каб прадаць, а за выручаныя грошы нечага купіць з тавараў. А тут чакай, пакуль вышлюць, а пасля зноў ехаць за пакупкамі ў горад?

Карыстаюцца паслугамі бюро і зараз, але не так інтэнсіўна. Я зрабіў спробу высветліць, чым выкліканы новы парадак разліку. Інспектар Упраўлення арганізацыі гандлю Міністэрства гандлю БССР Станіслава Уладзіміраўна Бадзякіна растлумачыла, што гэтыя бюро былі ператварыліся ў закупачныя арганізацыі, што забаронена. І яшчэ. Ранейшы парадак адкрываў шляхі да злоўжыванняў. Відаць, гэта і было асноўнай прычынай забароны. Мо хто-небудзь дзе-небудзь і змахляваў. А калі так, дык няхай зусім не будзе. І выходзіць — з-за аднаго дрэва, што перашкаджае, высякаюць увесь лес.

НУ, А СПАЖЫВЕЦКАЯ кааперацыя, чаму яна не задае тон на рынках? Ёй жа, здаецца, усе карты ў рукі. У кожным раёне, ды што раёне — сельсавеце — свая ячэйка, свае людзі.

Мы доўга гутарылі з Георгіем Архіпавічам Котавым, начальнікам аддзела арганізацыі гандлю Белкаапсаюза. Задаў я яму такое наіўнае пытанне. Вось, кажу, круглы год гандлююць у нас людзі з паўднёвых рэспублік мачалкамі, арэхамі, лаўровым лістом і г. д. Чаму б спажывецкай кааперацыі не перабіць у іх гандаль? Там, на месцы, гэтая мачалка каштуе 30 капеек, тут за яе бяруць рубель. А вы б бралі 60—70 капеек. І вам выгадна, і пакупніку.

Георгій Архіпавіч растлумачыў, што Цэнтрасаюзам забаронена нарыхтоўваць прадукты ў тых месцах, адкуль і так возяць іх сюды. Забаронена і скупляць прадукты непасрэдна на рынках. Ну, гэта зразумела. Маўляў, няма чаго шукаць сякеру пад лаўкай... А вось першае дык, забі бог, зразумець немагчыма.

Не ведаю, мо таму палавіна прадуктаў, якімі гандлюе спажыўкааперацыя ў горадзе, прамысловага паходжання. Тыя ж макароны, кампоты, кансервы, сокі. Тыя самыя, што і ў дзяржаўных магазінах. Праўда, гандлюе кааперацыя і гароднінай, малаком, мясам, мёдам. Але паглядзіце, у якіх памерах. Летась на рынках было прададзена прыватнікамі 2 260 тон мяса, кааперацыяй — 840 тон, гародніны адпаведна 8 430 і 4 370 тон, бульбы 8 730 і 1 600 тон, фруктаў 11 230 і 3 400 тон, мёду 328 і 180 тон.

Так што пакуль Аксана Пятроўна Бандарэнка з Нікалаеўскай вобласці і дзядзькі з Сухумскага раёна могуць спаць спакойна. А шкада, што гэта так. Бачыцца мне, што менавіта спажывецкая кааперацыя павінна верхаводзіць на рынках, задаваць тон, паказваць, як трэба культурна гандляваць.

МЫ РАСКАЗВАЛІ ЎЖО, як Марыя Іванаўна з Заводскага раёна збіралася варыць боршч. Пабегла яна на базар, бо ў магазіне нічога добрага не было. Абыходзіла яна і дзяржаўныя гандлёвыя кропкі, што размешчаны на рынку.

Пазнаёміўся я на базары з прадаўшчыцай Нінай Кавалёвай, якая гандлявала тут гароднінай ад магазіна «Ягадка». Выехала яна на рынак з зялёнай цыбуляй, шчаўем. Ды так з раніцы амаль нічога і не прадала. У яе цыбуля па пяцьдзесят капеек за кіло, шчаўе — па трыццаць. Побач жанчына гандлюе тым жа таварам, ды толькі ўтрая даражэй. Да яе стаіць чарга, Ніна сумуе. Дзіва што — цыбуля ў яе шэрая, сухая, пяро тоненькае, затое на галоўцы, як футарал, старая, гнілая цыбуліна, шчаўе — глядзець не хочацца, бруднае, не перабранае.

Каля прыватніцы — вядро вады, у якой яна палошча, мые гародніну. Таму радыска, цыбуля, шчаўе апетытныя, як пасля дажджу.

— Чаму б вам не рабіць тое самае? — пытаюся ў Ніны.

Яна пацепвае плячыма:

— Не дазволена. ОБХСС за гэтым пільна сочыць. Ад вады, кажуць, гародніна больш цяжкай робіцца...

— Дык лепш спісаць на глум?

— І спісваем, ды яшчэ колькі! — адказвае прадаўшчыца.

Начальнік аддзела гародніны, фруктаў, бульбы Міністэрства гандлю БССР Іван Емяльянавіч Данільчык, якому я пераказаў гэты дыялог, вельмі раззлаваўся:

— Разумееце, некалі хтосьці дзесьці сказаў, што гародніна, калі яе спаласнеш вадой, становіцца больш цяжкай. Даўно гэта абвергнута, а забарона на ваду застаецца. Звар'яцець можна...

— Чаму ж усё-такі гародніна, якая прадаецца магазінамі, мае такі, мякка кажучы, непрэзентабельны выгляд? — пытаюся я.

Іван Емяльянавіч паціскае плячыма, нервова закурвае.

— Дзесяткі прычын. Самая асноўная, на мой погляд, гэта што нашы пастаўшчыкі не зацікаўлены ў якасці. Прывяду характэрны прыклад. Прадаў калгас, скажам, 100 тон бульбы. 20 працэнтаў яе аказалася нестандартнай. Гэта значыць, удвая больш дапушчанай нормы. Дык за тыя 10 працэнтаў з яго знімаюць па 1 рублі 80 капеек з кожнай тоны. А калі б ён адсартаваў, дык страціў бы на кожнай тоне 2 рублі 25 капеек. Парадокс? Але так распарадзіўся Дзяржаўны камітэт цэн. Ці вось зялёную цыбулю прадаюць неачышчаную, шчаўе неперабранае. Зноў жа такі зацверджаны стандарт. Дарэчы, цяперашнія стандарты па гародніне ніжэйшыя, чым, скажам, у 1928 годзе.

Дальбог, дзіўна слухаць гэтага адказнага работніка міністэрства. Я не хачу ў нечым вінаваціць яго. Але паглядзіце, што робіцца. У магазіне, напрыклад, сапсавалася зялёная цыбуля, прыняла, як кажуць, нетаварны выгляд. Пакупнік такую не возьме. Што з ёю рабіць? Можна было б яе ўжыць на корм куранятам — вакол Мінска ды і ў Мінску ёсць птушкаводчыя гаспадаркі. Але прадаць па сходнай цане нельга, бо няма такой цаны, не зацверджана, перадаць бясплатна таксама нельга — іншае ведамства.

А хіба не дзіўна, што ў распараджэнні Міністэрства гандлю няма ніводнай рэфрыжэратарнай машыны, што беларуская чыгунка не мае ніводнага аўтаномна-ахаладжальнага вагона.

— Зараз у Гомелі шмат радысу,— гаворыць Іван Емяльянавіч,— а прывезці ў Мінск няма як — на бартавых машынах везці — толькі нішчыць прадукцыю.

...Дзень у дзень на Камароўскім рынку прадае салёныя гуркі пажылы аднавокі дзядзька ў саламяным брылі. Па 1 рублі 20 капеек кілаграм. Мы разгаварыліся. Дзядзька с Самахвалавіч. Кожны год соліць па 8—10 бочак гуркоў. Спецыяльна для продажу. Раскупляюць да апошняга гурка, хоць цана ў тры разы большая за магазінную. Але ж у магазіне адны разлезлыя жаўцякі, хоць у сцяну кідай.

Бачыў я, як зімой на тым жа рынку стаяла чарга да бабкі, што прадавала кіслую капусту — па рублі за кілаграм (у магазіне — 18 капеек, але ж у рот нельга ўзяць).

— Бяда ў тым, — кажа Іван Емяльянавіч,— што на засол ідуць гуркі пэўнага гатунку, пэўных гаспадарча-батанічных уласцівасцей. Мы ж шмат гуркоў завозім з іншых рэспублік, не ведаючы нават, якія яны. Тое ж самае з капустай. Што датычыць рэцэптаў, дык зараз мы вывучаем народныя рэцэпты засолкі, квашання, марынавання...

Ну, што ж, лепей пазней, чым...

Шмат пра што мы гутарылі яшчэ з Іванам Емяльянавічам. І пра тое, што ёсць рашэнне двух міністэрстваў — гандлю і харчовай прамысловасці — аб вырошчванні ў прыгарадных саўгасах кропу, пятрушкі, сельдэрэю і іншай зеляніны, якую ўжо шмат гадоў не адшукаеш на прылаўках магазінаў і за якую тры скуры дзяруць базарныя гандляркі, але рашэнне не выконваецца. І пра тое, што кожны год з горада ў вёску прыходзіцца «кataць» (гэта выраз Івана Емяльянавіча) 29 тысяч тон бульбы, якую нельга пусціць у продаж па прычыне яе нестандартнасці. І пра цяжкасці, звязаныя з гэтым. (На рынках Мінска сёння прыватнікі прадаюць бульбу па 20 капеек за кілаграм).

І зноў падумалася мне — можа спаць спакойна сабе Аксана Пятроўна Бандарэнка з Нікалаеўскай вобласці.

К 1975 ГОДУ ў Мінску будзе ўзведзены новы крыты рынак на 1200 месцаў — адзін з буйнейшых у краіне. Гэта вельмі добра. Але зрабі там хоць усё з мармуру, насцялі дывановыя дарожкі, настрой у Марыі Іванаўны з Заводскага раёна ад гэтага не палепшыцца. Парадкі, парадкі на рынку патрэбны іншыя.

ВЯСЁЛАЯ ТРАСЯНКА

ЖАРТЫ, ГУМАРЭСКІ, ПАРОДЫІ, ЭПІГРАМЫ, ШАРЖЫ

Лявон КУДЛА

ДАРАГІ ПАЦАЛУНАК

— Так... — касірка зірнула на паднос і адкінула на лічыльніках некалькі костачак.— боршч, адбіўная, кампот, хлеб... Шэсцьдзесят капеек.

І тады дзяўчына, якая трымала паднос са стравамі, спахапілася:

— Ой, я ж забыла сумачку ў гасцініцы. Што рабіць?

— Ну, я не ведаю, —незадаволена зірнуўшы на дзяўчыну, адказала касірка:—Не выліваць жа боршч у кацёл...

— Я заплачу за вас, — адазваўся малады чалавек, які стаяў за дзяўчынай у чарзе да касы.

— Не-не, ні ў якім разе, — запярэчыла дзяўчына.

— Ды вернеце вы яму гэтыя шэсцьдзесят капеек! Паабедаеце і ў добрым настроі прагуляецеся да гасцініцы, —сказала касірка.

— Ну, хіба так,— неахвотна пагадзілася дзяўчына.

За сталом маладыя людзі пазнаёміліся. Юля ніяк не магла сабе дараваць: такі недарэчны выпадак. Юрка слухаў яе, спагадліва ківаў галавой, а сам думаў: «Прыкідваецца, дзяўчынка. Пазнаёміцца захацела».

Яны выйшлі з кафэ.

— У мяне машына, —сказаў Юрка, вынімаючы з кішэні ключ ад «масквіча». Ён спадзяваўся здзівіць дзяўчыну.

— А тут жа недалёка,—запярэчыла яна.

— Не кідаць жа мне машыну, —усміхнуўся Юрка.

— Ну, гэта так.—пагадзілася дзяўчына.

Селі ў машыну.

«От артыстка», — падумаў Юрка,—робіць выгляд, што яе не цікавіць мой «масквіч», а ў душы дзесьці аж пішчыць ад шчасця».

— Праз мяне вы губляеце час,—сказала заклапочана дзяўчына, —відаць, вас чакае нейкі начальнік.

— Я сам сабе начальнік, — усміхнуўся Юрка.—Куды хачу, туды і еду. Машына мая ўласная.

— А-а,—зірнула са шчырым здзіўленнем Юля на хлопца і падумала: «Такі малады, а ўжо мае сваю машыну».

«Масквіча» Юрка прыдбаў не сам. Бацька купіў. Паспрабаваў бы не купіць! Жоначка вырвала б апошнія валасы на яго галаве...

— Мае продкі жывуць вунь у гэтым доме, — кіўнуўшы галавой, сказаў Юрка. —Калі захочацца мне напісаць — Магілёўская, 15, кватэра 15. Вельмі лёгка запамінаецца.

— Куды вы?—спытала Юля.

— Там перакапана вуліца. Трэба аб'ехаць, —схлусіў Юрка.

Юля кіўнула ў знак згоды. Адкуль ёй было ведаць, дзе што перакапана ў горадзе, у які яна зрэдку прыязджае ў камандзіроўку. Юрка ж успрыняў гэта, як добры пачатак у ажыццяўленні яго задумы.

— А ты мне падабаешся...

І ён не хлусіў. Юля сапраўды была прыгожая дзяўчына.

— Так адразу?

— Ёсць жа каханне з першага позірку...

— І ёсць яшчэ сціпласць і вытрымка,— адказала Юля.

— Перажытак. Мой стары асмеліўся пацалаваць маю маці толькі на трэці год заляцання. Здзіўляючая вытрымка! А навошта...— Гаворачы гэта, Юрка абхапіў дзяўчыну рукой і прыхіліў да сябе. Юля адштурхнула хлопца. Пачалася валтузня. І раптам... Карацей, кончылася ўсё тым, чым павінна было скончыцца ў такім выпадку: «масквіч» з усяго пэнду ўрэзаўся ў слуп. Зазвінела разбітае шкло...

Пакуль Юрка і Юля вылазілі з машыны, да месца катастрофы збегліся людзі. Як з-пад зямлі, вырас міліцыянер...

...Увечары Юля пазваніла ў кватэру нумар 15 па Магілёўскай вуліцы. Дзверы адчыніў стомлены пажылы чалавек.

— Вам каго?

— Юру. Ён ваш сын?

— Так...

— Калі ласка, перадайце яму 60 капеек...

— Вы і ёсць тая прыгажуня, якую ён хацеў пацалаваць?

— Прабачце, я не маю часу. Вось грошы...

Чалавек сумна паглядзеў на тры манеты па 20 капеек.

— А мне гэты пацалунак, мілая дзяўчынка, будзе каштаваць семсот рублёў...

С. МХАРГРДЗЕЛІ.

ПАХАВАННЕ

Манасэ рыхтаваўся да абароны дысертацыі. Купіў вялікі партфель. Не шкадаваў хлеба-солі, частуючы каго трэба. Вось толькі прафесара Луарсаба Зурабавіча ўсё не ўдавалася пачаставаць. А якраз у руках прафесара быў канчатковы лёс дысертацыі Манасэ. І, хаця прафесар добра ведаў бацьку Манасэ, ніяк нельга было зацягнуць яго ў госці — у прафесара ўсё не выдавалася часу.

Аднойчы, у разгар месячніка бяспекі вулічнага руху, бацьку Манасэ пераехала машына.

— Дзякуй богу! — чамусьці ўсклікнуў Манасэ.

— Чаму ты радуешся? У цябе бацька памёр, няшчасны! — здзівілася жонка.

— Я сёе-тое прыдумаў!

Не марнуючы часу, Манасэ раздабыў фатаграфію Луарсаба Зурабавіча і аддаў яе павялічыць. На другі дзень ён прынёс дамоў партрэт і павесіў на самым ганаровым месцы.

— Ты што, здурнеў? — спытала ўражаная жонка.

— Прафесар вельмі любіў бацьку. Ён абавязкова прыйдзе на паніхіду альбо на пахаванне. Тут ён убачыць у маім доме свой партрэт і...

— Што і...

— Падумае, што я пакланяюся яму, калі яго партрэт вісіць у мяне, як абраз. І ўжо тады не будзе апанента лепей за яго!

— Вусы ў яго, як у твайго бацькі,—сумна заўважыла жонка.

На паніхіду прафесар не прыйшоў. Павінна ўжо было пачацца пахаванне, а яго як не было, так і не было.

Час не чакаў, і нябожчыка пачалі выносіць з дома. У мітусні Манасэ не заўважыў, як нехта зняў са сцяны партрэт «нябожчыка».

Калі прафесар паявіўся, ён ледзь не страціў прытомнасці, убачыўшы свой партрэт, прымацаваны да машыны. Прафесар, хоць і быў рассеяны, усё ж памятаў, што яшчэ жывы. Цяжка дыхаючы, ён падышоў да збялелага Манасэ.

— Прыношу табе спачуванні з выпадку маёй смерці. Бачу, як ты мяне паважаеш. Гатоў жывым пахаваць.

І, разгневаны, пайшоў з пахавання.

У вушах Манасэ загучаў пахавальны звон — па бацьку і па дысертацыі.

Пераклад з грузінскай.

Мікола ВЯРШЫНІН

ПРЫЧЫНА

Паэт развёўся з паэтэсай
Пасля ідыліі сумеснай...
— Хай вас такое абміне!
Хоць жонкаю была нядрэннай,
Ды падсякала мне карэнне,
Бо... крала тэмы у мяне!

Мікола ТУР

ПРА СЯБРОЎ-ЗУБРОЎ

Быў малады —
меў загартоўку,
Як зубр, тады
ён піў зуброўку.
Як тая сілы падкасіла —
Дзе там зуброўка! —
Свет не мілы...

«ПРАШУ НАДРУКАВАЦЬ...»

Без перабольшання можна сказаць, што добрая трэць пісем, накіраваных у рэдакцыю, адрасавана «Вясёлай трасянцы». І нас вельмі радуе, калі ў новай пошце знаходзіш нешта сапраўды дасціпнае, арыгінальнае. Але часам смех узнікае зусім з іншых прычын. З якіх—мяркуйце самі:

С. К-ч (Стоўбцы). «Вам, я пасылаю верш-байку «Салавей, верабей і сініца». Нарадзілася яна ў мяне ў нядзельны дзень. Прычынай паслужыла назіранне за людзьмі. Іх імён я не ўказваю. Падпісваюся я таксама сваім несапраўдным імем».

М. С-аў (Бярэзіна). «Прашу надрукаваць мае меньяцюры. Калі гэтыя ўбачаць свет, буду высылаць часцей».

К. Ж-к (Нясвіж). «Нам сустрэча сэрца не кранае. Мабыць, я не той, і ты—не тая».

А. Д-а (Жыткавічы). «Добры дзень, тав. загадчык літаратуры. Не ведаў, што вы зможаце так паставіцца да маіх вершаў».

А. П-ў (Гомельская вобл.). «Добрая мая цешча. Душа-чалавек! Толькі вельмі маленькая. Можа нават трох пудоў не важыць».

С. С-л (Мінская вобл.). «Пасылаю Вам свой верш «Паэту». Яго я напісаў сёння на чыг. вакзале г. Стоўбцы і пасылаю яго Вам. Крытыку на яго хай прысылае кожны.. Чакаю крытыку».

Я. С-а (Гомельская вобл.). «Добры дзень, літработнікі! Я зноў рашыў даслаць вам свой верш. «Спачыць захацеў, адзінокі, пад звонкі, асенні расвет».

ПРА НУЛЬ І НЕ ТОЛЬКІ...

Мал. М. КАРАБКО.

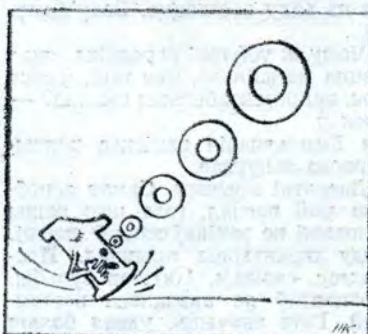

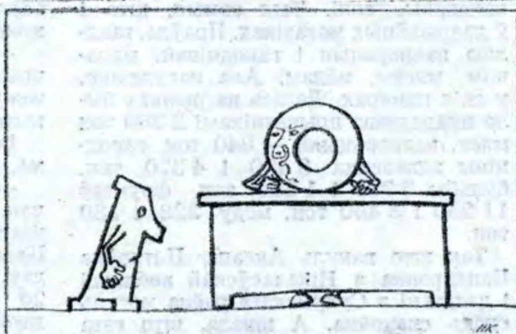

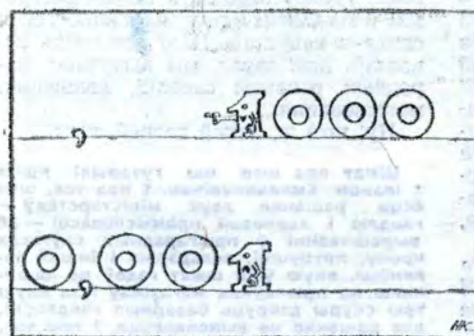

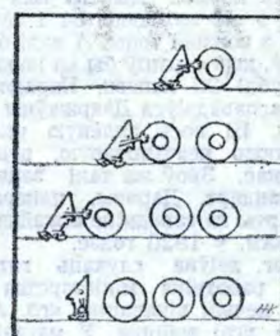

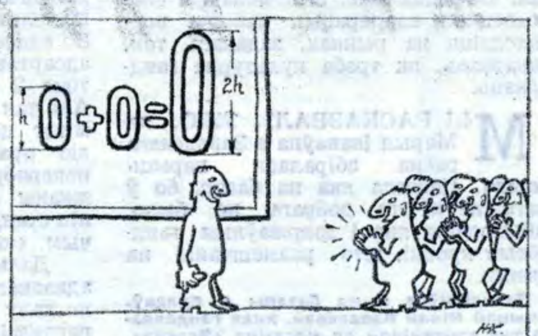

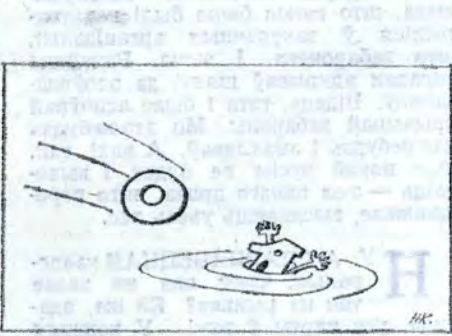

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—33 24-61, намесніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адказнага сакратара—33-44-04, аддзела літаратуры—33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі—33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры—33-21-53, выдавецтва —32-22-19, бухгалтэрыі—32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.